İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOĞA KORUMA ALANLARINDA PLANLAMA ÇALIŞMALARI VE AYVALIK ADALARI TABİAT PARKI YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Sevcan ÖZBAY

Anabilim Dalı : Peyzaj Mimarlığı

Programı : Peyzaj Mimarlığı

OCAK 2008

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOĞA KORUMA ALANLARINDA PLANLAMA ÇALIŞMALARI VE AYVALIK ADALARI TABİAT PARKI YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Sevcan ÖZBAY

(502041761)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24 Aralık 2007

Tezin Savunulduğu Tarih : 28 Ocak 2008

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY

Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI (İ.T.Ü.)

Yrd.Doç.Dr. Azime TEZER (İ.T.Ü.)

OCAK 2008

ÖNSÖZ

Lisans eğitimim boyunca örnek aldığım, tez çalışmam süresince her aşamada yardımını ve bilgisini esirgemeyen, danışmanım Sayın Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY'a, tüm sabrı, yardımları ve desteği için en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam boyunca değerli katkılarından ve yardımlarından dolayı Sayın Prof. Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmalarım sırasında beni yönlendiren ve her konuda destek olan arkadaslarım Yük. Şehir Plancısı Esra YAZICI'ya, Uzman Doktor A. Buket ÖNEM'e, Arş. Gör. Kerem Y. ARSLANLI' ya, Yük. Şehir Plancısı Bahar Deren GÖÇMEZ'e, Yük. Orm. Müh. Yaşam ULUSOY'a, Jeo.Müh. Ayda TURNACIGİL'e, Çev. Müh. Funda KESİCİ OCAK'a tesekkürlerimi sunarım.

Ayrıca fikirleriyle ve desteğiyle her türlü sorunu aşmamda bana yardımcı olan Yük.Zir.Müh. Levent YALÇIN'a, hep yanımda oldugu için tesekkür ederim.

Son olarak bu çalışmanın tamamlanmasında öncelikle her türlü yardım ve desteği benden hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür etmek istiyorum.

Ocak, 2008 Sevcan ÖZBAY

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR vii
TABLO LİSTESİ viii
ŞEKİL LİSTESİ x
ÖZET xiii
SUMMARY xiv

1. GİRİŞ 1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Hedefler 2
1.2 Kapsam ve Yöntem 2

2. DOĞA KORUMA KAVRAMI VE GELİŞİMİ 5
2.1 Doğa Koruma Kavramı, Tanımları ve Tarihsel Gelişimi 5
2.2 Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri 10
2.2.1 Dünya daki Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri 11
2.2.1.1 Dünya Koruma Birliği (IUCN)' ne Göre Sınıflandırma 12
2.2.1.2 Birleşmiş Milletler Koruma Kategorileri 15
2.2.1.3 Dünya Miras Alanları Koruma Sınıflandırması 17
2.2.1.4 Milli Park Koruma Statüsü 18
2.2.1.5 Diğer Koruma Statüleri 23
2.2.2 Türkiye'deki Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri 26
2.2.2.1 Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları ve Tabiat Anıtları 27
2.2.2.2 Yaban Hayatı Koruma Alanları ve Geliştirme Sahaları 30
2.2.2.3 Özel Çevre Koruma Alanları 30
2.2.2.4 Doğal Sit Alanları 31
2.2.2.5 Gen Koruma ve Yönetim Alanları 32
2.2.2.6 Ramsar Alanları 33
2.3 Doğa Korumada Yasal ve Yönetsel Durum 34
2.3.1 Ülkemizin Doğa Koruma Konusunda Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler 34
2.3.1.1 Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 38
2.3.1.2 Bern Sözleşmesi 39
2.3.1.3 İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 40
2.3.1.4 Orman Prensipleri 40

2.3.1.5 Dünya Mirası Sözleşmesi 40
2.3.1.6 CITES Sözleşmesi 41
2.3.1.7 Ramsar Tüzüğü 41
2.3.1.8 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Natura 2000) 42
2.3.2 Türkiye'nin Çevre ve Doğa Koruma Alanındaki Politikaları 42
2.3.3 Türkiye'deki Kurumsal Yapı 44
2.3.4 Türkiye'deki Çevre ve Doğa Koruma Alanındaki Kanun ve Yönetmelikler 49
2.4 Bölüm Değerlendirmesi 53

3. KORUNAN DOĞAL ALANLARDA PLANLAMA ÇALIŞMALARI - MİLLİ PARK ÖRNEĞİ 55
3.1 Korunan Alanlarda Yönetim Planı Çalışmaları 55
3.1.1 Yönetim Planının Amaç ve Özellikleri 57
3.1.2 Yönetim Planının İçeriği 59
3.1.3 Doğa Koruma Alanlarında Zonlama Sistemi 59
3.2 Milli Parklarda Planlama Çalışmaları ve Plan Uygulamaları 64
3.2.1 Amerika Birleşik Devletlerindeki Milli Parklarda Planlama Çalışmaları-Grand Canyon Örneği 64
3.2.2 İngiltere'deki Milli Parklarda Planlama Çalışmaları- Peak District Milli Parkı Örneği 74
3.2.3 Türkiye deki Milli Parklarda Planlama Çalışmaları-Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) 86
3.2.3.1 Uzun Devreli Gelişim Planının Tarihçesi 86
3.2.3.2 Uzun Devreli Gelişim Planının İçeriği ve Yapısı 87
3.2.3.3 Ülkemizde Hazırlanan UDGP Örnekleri 91
3.3 Bölüm Değerlendirmesi 94

4. AYVALIK ADALARI TABİAT PARKI YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ ... 95
4.1 Giriş 95
4.2 Yönetim Planı Hakkında Genel Bilgi 97
4.2.1 Yönetim Planının Temel Prensipleri 100
4.2.2 Yönetim Planının Ana Amaçları 101
4.2.3 Yönetim Planının Plan Sistematiği İçindeki Yeri -Diğer Planlarla İlişkisi 101
4.2.4 Yönetim Planından Sorumlular, Katılımcılar 103
4.3 Alanın Tanımı 107
4.3.1 Ülke ve Bölge İçindeki Yeri 107
4.3.2 İdari Durumu 110
4.3.3 Tarihsel Gelişim 110

4.3.4 Alanın Sahip Olduğu Koruma Statüleri, Sınıflandırma ve Yasal Mevzuat 111
4.3.5 Doğal Yapı ve Sosyo-Ekonomik Çevreye Yönelik Analizler..... 113
4.3.5.1 Doğal Yapı 113
4.3.5.2 Sosyo-Ekonomik Yapı 118
4.4 Ayvalık Adaları Tabiat Parkının Değerlendirmesi 120
4.4.1 Ayvalık Adaları Tabiat Parkının Önemi ve Sahip Olduğu Değerler 120
4.4.2 Yönlendiriciler, Fırsat ve Tehditler..... 121
4.4.2.1 Çevresel Etkenler 121
4.4.2.2 Yasal ve Yönetsel Faktörler..... 122
4.4.2.3 Sosyal ve Teknik Etkenler 124
4.4.2.4 Ekonomik Etkenler..... 126
4.5 Vizyon ve Hedefler 127
4.6 Yönetim Zonları..... 131
4.7 Eylem ve İş Planı 133
4.8 Gözlem ve Yenileme..... 136

5. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME..... 138

KAYNAKLAR……...144

ÖZGEÇMİŞ……151

KISALTMALAR

AEP	: Akdeniz Eylem Planı
BM	: Birleşmiş Milletler
CITES	: The Convention on International Trade in Endangered Species
EUROPARC	: Federation of Nature and National Parks of Europe
FAO	: Food and Agriculture Organization
GEKYA	: Gen Koruma ve Yönetim Alanları
IUCN	: The World Conservation Union (Dünya Koruma Birliği)
IUPN	: International Union for the Protection of Nature
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MAB	: Man and Biosphere
NPS	: The National Park Service
ÖÇKK	: Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
UBSEP	: Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı
UDGP	: Uzun Devreli Gelişim Planı
UNEP	: United Nations Environment Programme
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USAID	: United States Agency for International Development
WRI	: World Resources Institute
WCPA	: World Commission on Protected Areas

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 2.1 :	Korunan Alan Yönetim Hedefleri ve IUCN korunan alan kategorileri	13
Tablo 2.2:	Çeşitli Ülkelerdeki Milli Parkların Sayısı, Toplam Alanları, Ülke Yüzölçümüne Oranları	22
Tablo 2.3:	Türkiye'de Yürürlükte Olan Yerinde Koruma Programları	25
Tablo 2.4:	Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri ve İlgili Kanunlar	51
Tablo 3.1:	Amerika Birleşik Devletlerindeki Milli Parklarda Plan Türleri	65
Tablo 3.2:	İngiltere'deki Milli Parklar Hakkında Bilgi	75
Tablo 3.3:	İngiltere'deki Milli Parklarda Mülkiyet Durumu	78
Tablo 4.1:	Yönetim Planına 1. Dereceden Katılımcı ve Sorumlular	103
Tablo 4.2:	Yönetim Planına 2. Dereceden Katılımcı ve Sorumlular	104
Tablo 4.3 :	Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın Önemli Merkezlere Uzaklıkları	108
Tablo 4.4 :	Endemik ve Tehlike Kategorisinde Yer Alan Bitki Türleri	115
Tablo 4.5 :	Arazi Kullanımı	117
Tablo 4.6 :	Ayvalık'a Gelen Turist Sayısı(2000)	119
Tablo 4.7 :	SWOT Analizi	125
Tablo 4.8 :	Yönetim Eylemleri	133

ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 1.1:	:Tez Akış Diyagramı	4
Şekil 2.1	:Yıllara göre Korunan Alanlardaki Artış	11
Şekil 2.2	:Türkiye'deki IUCN Kategorilerine Göre Korunan Alanlar	15
Şekil 2.3	:Biyosfer Rezerv Alanı Zonlama Sistemi	17
Şekil 2.4	:Ramsar Alanlarının Bölgesel Dağılımı	33
Şekil 3.1	:Planlama Hiyerarşisi	56
Şekil 3.2	:Zonlama Sistemi	60
Şekil 3.3	:Abruzzo Milli Parkı- Genel Rezerv Alanı	63
Şekil 3.4	:Abruzzo Milli Parkı- Korunan Peyzaj Alanı	63
Şekil 3.5	:Abruzzo Milli Parkı- Gelişme Zonu	64
Şekil 3.6	:Amerika Birleşik Devletlerindeki Milli Parklarda Planlama :Süreci	65
Şekil 3.7	:Grand Canyon Milli Parkı Uydu Görüntüsü	68
Şekil 3.8	:Grand Canyon Milli Parkı'nın Konumu	69
Şekil 3.9	:Grand Canyon Milli Parkı yerleşim alanı bölgeleme planı	70
Şekil 3.10	:Grand Canyon Milli Parkı Kuzey Kenar Bölgesi	71
Şekil 3.11	:Grand Canyon Milli Parkı Yönetim Zonları	72
Şekil 3.12	:Grand Canyon Milli Parkı Park Gelişme Alanı Planı	73
Şekil 3.13	:İngiltere'deki Milli Parklar	74
Şekil 3.14	:İngiltere'deki Milli Parklarda Yönetim Süreci	75
Şekil 3.15	:Yönetim Planının Diğer Plan ve Politikalarla İlişkisi	77
Şekil 3.16	:İngiltere deki Milli Park Yönetim Planı Aşamaları	79
Şekil 3.17	:Peak District Milli Parkı'nın konumu	80
Şekil 3.18	:Peak District Milli Parkı Yönetim Planını etkileyen stratejiler ve üst planlar.	81
Şekil 3.19	:Peak District Milli Parkı İçindeki Koruma Alanları	82
Şekil 3.20	:Peak District Milli Parkı içindeki yerleşim alanlarından :görüntü	83
Şekil 3.21	:Peak District Milli Parkı içindeki yerleşim ve maden	
Şekil 3.22	alanlarının uydu görüntüsü	83
Şekil 3.23	:Peak District Milli Parkı'nın Gece Uydu Görüntüsü	84
Şekil 3.24	:Peak District Milli Parkı Mülkiyet Durumu	85
Şekil 4.1	: AATP Yönetim Planı Süreci Modeli.....	98
Şekil 4.2	: Ayvalık Adaları T.P.Yönetim Planı Akış Diagramı.....	99
Şekil 4.3	: Yönetim Planının Plan Sistematiğindeki Yeri.....	102
Şekil 4.4	: A.A.T.P.Yönetim Planlaması Birimleri	106
Şekil 4.5	: Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın havadan çekilmiş fotoğrafı…….....	108
Şekil 4.6	: Ülke ve Bölge İçindeki Konumu.....	108

Şekil 4.7 : Ayvalık Adaları Tabiat Parkının Uydu Görüntüsü..... 109
Şekil 4.8 : Flora ve Fauna Açısından Önemli Alanlar..... 117
Şekil 4.9 : Arazi Kullanımı……..... 119
Şekil 4.10 : Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Doğal Sit Alanları..... 123
Şekil 4.11 : Yönlendirici, Fırsat ve Tehditler……. 126
Şekil 4.12 : Zonlama Sistemi……. 132
Şekil 4.13 : Gözlem ve Yenileme Süreci Aşamaları……... 137

DOĞA KORUMA ALANLARINDA PLANLAMA ÇALIŞMALARI VE AYVALIK ADALARI TABİAT PARKI YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

ÖZET

Tarım ve sanayi sektörlerindeki gelişmeler ile bunlara bağlı şehirleşme doğal değerleri olumsuz etkileyerek türlerin yaşam alanlarının ve doğal kaynakların kaybına neden olmuştur. Bu tehlikenin fark edilmesi ile doğal mirası koruma çalışmaları gitgide artmış ve yönetim planları doğal alanların korunmasında önemli bir araç olmuştur.

Bu çalışmada doğa koruma alanı sınıflandırmasında önemli bir yeri olan tabiat parklarında etkin bir yönetim planının nasıl olacağı sorusundan yola çıkarak, yönetim planı sürecinin incelenmesi ve örnek alan olarak seçilen Ayvalık Adaları Tabiat Parkı için etkin bir yönetim planı önerisi geliştirmek amaçlanmıştır. Öncelikle ilk bölümlerde doğa koruma kavramı, dünyada ve ülkemizde varolan doğa koruma sistemleri ve yasal durum anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde uluslar arası koruma örgütlerinin ve ulusal doğa koruma rehberleri incelenerek, başarılı örnek alanlardaki yönetim planları anlatılmış ve yönetim planı modeli oluşturulmuştur.

Dördüncü bölümde ise; edinilen tüm bilgiler ışığında örnek alan olarak seçilen Ayvalık Adaları Tabiat Parkı için etkin bir yönetim planı önerisi geliştirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise çalışmanın tüm bölümleri öneriyle birlikte değerlendirilerek, korunan alanlardaki kurumların yetki karmaşası, korunan alandaki yetersiz kaynak araştırmaları, planın özellikle uygulama kısmında büyük problemlere neden olan yerel halk katılımının yetersizliği gibi sorunların çözümü için etkili bir yönetim planı sürecinin gerektiği sonucuna varılmıştır.

PLANNING STUDY IN NATURAL PROTECTED AREA AND AYVALIK ISLANDS NATURE PARK MANAGEMENT PLAN PROPOSAL

SUMMARY

The impact of agricultural improvement, urban, industrial and infrastructure development have led to the loss and fragmentation of many of our habitats and increasingly put many of our rare species under threat or extinction. Recognising this danger, action to protect our natural heritage with management plan has played an increasingly important role in the last years.

The primary purpose of the thesis is to determine management plan process in protected area. A secondary purpose is to apply the good model of management plan for Ayvalık Islands Nature Park.

The thesis encompassed the process of preparing management plans for protected areas starting with the research about the protected areas approach, classification of protected areas, agencies, legislation for nature conservation, concerned with this topic and comparing with Turkey.

In the third part of the thesis, international management plan model and successful management plans, investigated to reach structure of general management planning model.

Finally, a management planning model for Ayvalık Islands Nature Park is prepared and evaluated taking into consideration the whole thesis.

In conclusion, the protected areas in Turkey managed from different ministries. Usually same area is under the different agencies. Also the researches about the protected area sources are not sufficient. And other problem is inadequate public participation. These problems solved with effective management plan process to protection the natural heritages and to provide the sustainable development on protected areas.

1. GİRİŞ

Endüstri devrimi ve şehirleşmenin beraberinde getirdiği nüfus artışı, küresel ısınma, ozon tabakasının delinmesi, çölleşme ve hava kirliliği gibi çevreye yönelik tehditler insanlar arasında çevre korumaya yönelik bilinçlenmeyi artırmış ve doğal kaynakların korunmasına yönelik tedbirler alınmaya başlanmıştır. Avrupa'da 1970'lerde başlayan "kent ekolojisi' hareketi, 1980'lerde gelişen çevre bilinci, Rio Konferansı ve Gündem 21 halkın çevre konusunda bilincini ve çevre hareketlerine katılımını artırmıştır. Günümüzde insanlar doğal ekosistemlere yönelik tehditler konusunda bilinçlenmiş, doğal koruma hareketleri ve bu konudaki gönüllü kuruluşlar giderek yaygınlaşmıştır. Dünyada ve ülkemizde de ilk doğa koruma alanı milli parklar olmuş daha sonra farklı ihtiyaçlar doğrultusunda gerek resmi gerekse gönüllü kuruluşlar tarafından diğer koruma alanı sınıflandırmaları üretilmiştir. Ülkemizde ise korunan alanların çeşitli kriterler geliştirilerek, yasal düzenlemeler getirilmesi farklı koruma statüleri altında toplanmasını sağlamış ve bu da korunan bir alanın farklı bakanlıklar tarafından denetimi altına girmesine neden olmuştur. Hatta bazı korunan alanlar, bir bütün olarak Çevre ve Orman Bakanlığı denetiminde, bütünün özel parçaları olarak (sit alanları) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın denetimindedir. Bu durum alanın yönetilmesi ve karar verilmesi konusunda karmaşaya neden olduğu gibi planlama çalışmalarını da yavaşlatıcı hatta zorlayıcı bir unsurdur.

Doğa koruma alanları gen kaynağı ve biyolojik zenginliklere sahip olması dışında, bilimsel, sanatsal, eğitsel yararlar sağlayan, doğal, tarihsel ve kültürel zenginliklerin korunmasına, rekreasyon yönü olan ve ekonomik katkı sağlama gibi işlevlere sahip alanlardır. Halkın rekreasyonel gereksinimlerini de sağlayan bu alanlar koruma ve rekreasyon işlevlerini bir koruma-kullanma dengesi içinde yapabilmeleri için doğal, kültürel, estetik, bilimsel ve rekreasyonel kaynak değerlerini göz önüne alan bunun gelecek nesiller içinde varlığını devam ettirmesini sağlayan, yerel halkın katılımını ve ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran sürdürülebilir, katılımcı ve bilimsel temellere dayalı bir planın olması gerekir. Bu amaçla korunan alanların tür ve büyüklüğüne bakılmaksızın, benzer yönetim planı metodları geliştirilmiştir.Yönetim planı özellikle milli parklar için geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Burada belirtmek gerekir ki; ülkelerin milli park alanı anlayışları birbirinden fonksiyon büyüklük, insan ve dolayısıyla yerleşimlerle olan ilişkisine göre farklılık gösterir. Örnek alan

olan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı gibi alanlar diğer ülkelerde örneğin İngiltere'de milli park tanımına girmektedir.

Ülkemizde de hazırlanmaya ve uygulanmaya başlanan yönetim planı çalışmaları farklı koruma alanları için yapılmaktadır. Ancak henüz gelişme aşamasında devam etmektedir. Doğa koruma alanlarında yönetim planı rehberi bakanlıklarca oluşturulmamış, ihale kapsamında içerik olarak belirtilmiştir. Ülkemizin bu hassas alanların korunması ve sürdürülebilir gelişimi için ortak bir politika ve yönetim planı modeli oluşturması gerekmektedir.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Hedefler

Bu çalışmanın amacı; doğa koruma alanları sınıflandırmasında önemli bir yere sahip milli park, tabiat parkı gibi alanlar için hazırlanan, sürdürülebilir planlama anlayışı içinde koruma-kullanma dengesini sağlamak, daha detaylı planların hazırlanmasına rehberlik yapmak ve kontrolü sağlamak için yapılan uzun devreli gelişim planlarının ülkemizde işlevini yerine getirememesi sorunundan yola çıkarak, diğer ülkelerin ve uluslararası kuruluşların doğa koruma alanları için önerdiği "yönetim planı nasıl olmalı" sorusuna cevap bulmaktır.

Bu amaç doğrultusundaki hedefler şunlardır: Doğa koruma alanlarıyla ilgili yasal ve kurumsal düzenlemelerin neler olduğunu bulmak, diğer ülke ve uluslararası kuruluşların çalışmalarını, doğa koruma konusundaki planlama anlayışlarını tespit etmek, ülkemizde uygulanan UDGP'nın incelemek, sürdürülebilirlik, koruma-kullanma dengesi ve ekolojik kavramlar doğrultusunda doğal açıdan hassas alanların işlevsel planlanması için gerekli yönetim planının nasıl olması gerektiğini belirlemektir.

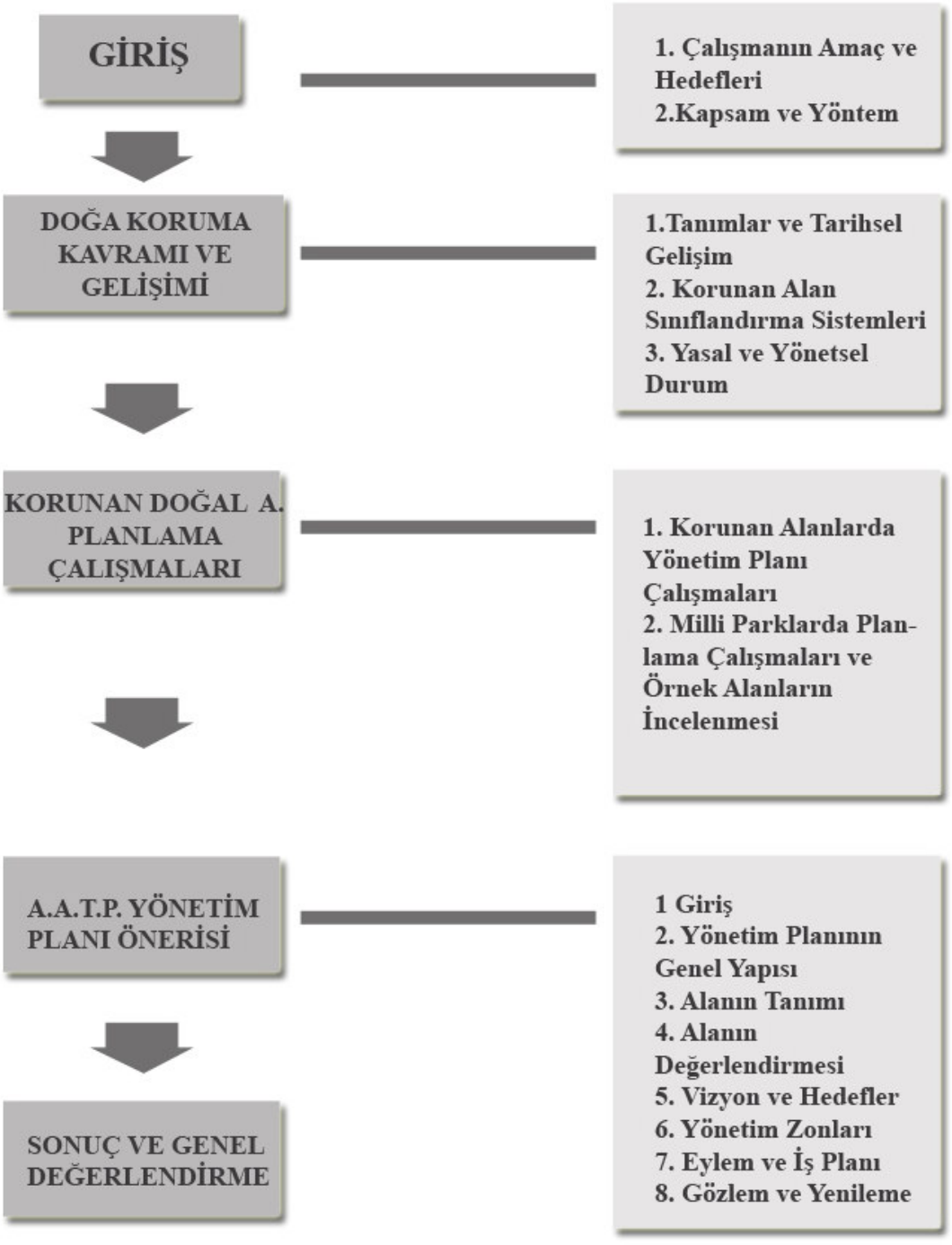
1.2 Kapsam ve Yöntem

Araştırmanın ilk aşamasında literatür çalışması yapılarak, "Doğa Koruma Kavramı ve Gelişimi" bölümünde temel kavramlar ele alınmış, doğa koruma ve ilk koruma alanı olması bakımından milli park kavramına açıklık getirilmiştir. Bu kapsamda doğa koruma ve milli parkların tanımı yapılarak Türkiye ve dünya daki tarihsel gelişimleri, nitelikleri ve örnekleri incelenmiş, doğa koruma alanı sınıflandırmaları ve bunlarla ilgili kurumsal yapılar, yasal durum tespit edilmiştir. "Korunan Doğal Alanlarda Planlama Çalışmaları" bölümünde doğa koruma alanlarında planlama

çalışmalarının tarihsel gelişimi, amaç ve kapsamı, planlama ilkelerinin neler olduğu ve yönetim planı modelleri örneklerle incelenmiştir.

İkinci aşamada örnek alan hakkında bilgi toplanmış ve değerlendirilmiştir. Bunun için yerinde inceleme ve gözlem yapılmış, Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Ayvalık'taki yerel idareler ile görüşülmüştür.

"Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı Önerisi" bölümünde ise inceleme alanının tanıtımı ile mevcut durumu ortaya konmuş, yerinde yapılan gözlem ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı' ndan elde edilen sayısal veriler ArcGIS ortamında yeniden işlenmiş ve "Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı" önerisi getirilmiştir.

Şekil 1.1: Tez Akış Diyagramı

2. DOĞA KORUMA KAVRAMI VE GELİŞİMİ

2.1 Doğa Koruma Kavramı, Tanımları ve Tarihsel Gelişimi

Tüm dünyadaki hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim alışkanlıkları ve doğal kaynak tahribatı çarpıcı boyutlara ulaşmıştır. Kaynakların kirlenmesi, çölleşme, iklim değişiklikleri, nesli tehlike altına giren türler, habitat tahribi; erozyon, sel, taşkın, çığ, heyelan gibi insan etmeni ile de hızlandırılan doğal afetlerle birleşerek insanın da bir parçası olduğu yaşamı yani biyolojik çeşitliliği süratle yok etmektedir (Demirayak, 2002).

WRI (World Resources Institute-Dünya Doğal Kaynaklar Enstitüsü) 'ın "The Last Frontier Forests: Ecosystems and Economies on the Edge (Son Sınırdaki Ormanlar: Sınırdaki Ekosistemler ve Ekonomiler)" adlı çalışmasına göre, dünya üzerindeki orman alanlarının yaklaşık olarak yarısı (3 milyar hektar) yok olmuş ve bu yok oluşun büyük bir kısmı da son 30 yıl içinde gerçekleşmiştir (WRI,1997).

Ayrıca her yıl 6 milyon hektar orman alanı da yok olmaktadır (FAO, 2005). Dünya daki biyolojik çeşitliliğin yarısının ormanların içinde yaşaması ise bu durumun tüm ekosistemleri nasıl etkileyebileceğinin bir kanıtıdır (UNESCO, 1999).

Koruma alanlarının önemi sahip olduğu işlevlerden kaynaklanır. Çok sayıdaki işlevlerinden bazıları şöylece sıralanabilir (Hepcan, vd, 1996):

- Ekolojik süreçlerin devamının ve bütünlüğünün korunması,
- Biyolojik çeşitlilik ve ekolojik stabilitenin korunması,
- Psikolojik ve estetik yararlanma,
- Bilimsel araştırma ve rekreasyonel aktiviteler için imkan hazırlanması,
- İklimsel ekstremlerin yumuşatılması,
- Tarihi ve kültürel çeşitliliğin korunması.

Korunacak varlıklar doğal ve kültürel varlıklar olarak değerlendirilmiş ve ilk çağlardan başlayarak günümüze kadar devam eden koruma çalışmaları, bu iki alanda günün şartlarına göre farklı üstünlüklerle önem verilmiştir.

Tarihte bilinen ilk koruma kavramı, MÖ. 252 yılında Hindistan imparatoru Asoka'nın; hayvanların, balıkların, ormanların korunması için bir ferman çıkarmasıyla başlamıştır. 1084'de ise İngiliz Kralı I. William, koruma amacına yönelik bir arazi etüdünün yapılmasını emretmiştir. "Domesday Book" adıyla yayınlanan bu kitap, Büyük Britanya'da ormanlar, balıkçılık, tarım alanları, av rezervleri, verimli toprakların evrimini içeren, ülkenin yönetimi ve gelişmesi için gerçekçi planlar hazırlamaya temel oluşturmuştur. Yine bundan 2000 yıl önce Roma'da meyve ağaçlarının korunması için önlemler alınmıştır. Almanya'nın Dortmunt kentinde 1343 yılında tarım alanlarının ve otlakların ağaçlandırılması belirli yasalara bağlanmıştır (Ant ve Stipproweit 1985, MacKinnon 1986, Yücel 1995).

Bir alanın sahip olduğu peyzaj güzelliği, florası, faunası ve halkın belirli bir süre için de olsa yararlanması amacıyla koruma altına alınma fikri ise Hollanda'da doğmuştur. 1576 yılında Orange Prensi ve Lahey Valisi, Lahey Ormanı'nın (Haagse Bos) değiştirilmeden korunması konusunda anlaşmışlardır (Ortaçeşme, vd.,1998).

İlk çağlarda ve Hıristiyanlığın yayılma döneminde dinsel etkilere ve yetki gücüne bağlı olarak gelişen; Ortaçağda işlevsel ve siyasal nedenlere dayanan koruma anlayışı, Rönesans'ta papaların Roma Devri kalıntılarını kapsayan koruma emirnameleri; 17.yy'da İsveç, Danimarka gibi ülkelerde daha çok taşınır eski eserlerin korunmasına yönelik kral buyrukları ile yaygınlaşmış, 18.yy'da Fransız ihtilalinin yıkımlarına tepki olarak doğa koruma düşüncesi Avrupa'ya yayılmış, 18.yy sonu ve 19.yy.'ın başlarında mimari eserleri korumaya yönelik ilk yasalar hazırlanmıştır (Gülersoy, 2003).

İlk çağdan 19.yy'ın ikinci yarısına kadar gelişen bu koruma anlayışı daha çok kültürel çevreye yönelik olmuştur.

Doğal çevrenin korunması fikrinin yaygınlaşması 19.yy'ın ikinci yarısında sanayi devriminin etkisi ile doğal çevrenin yok olma tehlikesi ile oluşmuş ve koruma hareketi dalgalar halinde birçok ülkeye yayılmıştır. İngiltere'de 1894'te "National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty (Tarihi ve Doğal Cazibe Merkezleri Milli Zimmeti)", 1895 yılında Amerika'da "The American Scenic and Historic Preservation Society (Amerika Tarihi ve Doğal Güzelliklerini Koruma Kurulu)", 1904 yılında Hollanda'da "Society for the Preservation of Natural

Landmarks (Doğal Güzellikleri Koruma Kurulu)" kurulmuştur. Ayrıca 1906 yılında Fransa'da "la protection des sites et monuments naturel de caractère artistique (Tabiat Anıtlarının ve Sit Alanlarının Korunması)" kanunu geçmiş ve İsveç'te doğal anıt ve milli parklarla ilgili 2 kanunun parlamentoda kabul edilmesi ile doğa koruma ve miras kavramı hukuksal bir boyut kazanmıştır (Sundin 2005).

Birinci Dünya Savaşı sıralarında uluslararası çalışmalarda bir duraklama gözlenmiştir. Savaştan sonraki ilk uluslararası düzeyde ikinci "Uluslararası Doğa Koruma Kongresi" 1923 yılında Paris'te yapılabilmiştir. 1930'lu yıllar daha çok bitki ve hayvan türlerinin korunmasına yönelik çalışmalarla geçmiştir. 1933 yılında "Afrika'nın Bitki ve Hayvan Varlığının Yerinde Korunması Uluslararası Londra Sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu sözleşme, nesli tehlike altında olan veya nadir türlerin korunduğu ve bir kıtanın tümünü kapsayan ilk sözleşmedir (Yücel, Babuş, 2005).

Prof. Dr. Doğan Kuban'a göre de, doğal ve fiziksel çevrenin bozulmasına ilişkin duyarlılıklar sanayi devriminden sonra artmış ve özellikle 2. Dünya Savaşı'nın tahribatı, atom bombası, hava kirliliği gibi gelişmelerin büyük kentleri zor yaşanır ortamlar yapması ve dünyanın biyolojik dengesini bozan, yüzlerce hayvan türünün neslini tüketen sonuçlarından sonra koruma kavramı insan hakları, demokrasi gibi çağdaş kavramlara eklenmiştir (Kuban, 2000).

Koruma kavramı genel olarak birbirinden az çok farklı alt anlamlar içermektedir. Bunlardan biri "conservation" sınırlı değişimle korumadır. Korunacak varlığın ekonomik kullanımda kalmasını sağlamak amacıyla geliştirilmesi ve çağdaşlaştırılması gibi denetimli değişimlere olanak verir (Gülersoy, 2003).

Bir diğeri "protection, preservation" ise, korunacak değeri özgün niteliğinde tutmaktır. Bu yolla korumada ilk işlem korunacak değerin çevresini denetim altına alarak fiziksel çevre koşullarını düzenlemektir (Gülersoy, 2003).

Bu koruma tanımları aynı zamanda iç içe geçmiş ve zaman zaman birbiriyle çelişen yaklaşımları tarif etmektedir. Koruma yaklaşımı iki ana yaklaşımı kapsar doğal ve tarihi mirası öne alarak, her tür kalıcı, yani geri dönüşü olmayan fiziki müdahaleyi ve kullanımı kısıtlamak, diğeri de doğal ve tarihi mirasın kullanımını öne alarak, gereğinde geri dönüşü olmayan fiziki müdahaleleri ve kullanım biçimlerini yönlendirmektir (Bademli, 1997).

Doğal kaynakları koruma kavramı ayrıca korumanın uygulama şekline göre de *in-situ* ve *ex-situ* olarak ikiye ayrılır.

In-Situ (Yerinde) Koruma: Doğal yaşam alanında koruma, ya da yerinde koruma; türlerin kendi ekosistemlerinde korunmalarını, yaşamlarını sürdürebilmek için doğal çevreye bağımlı olduklarını kabul eden bir yaklaşımdır (UBSEP,2007).

Rio Konferansında, "In-Situ koruma", ekosistemlerin ve doğal yaşam ortamlarının korunması, yaşayabilir tür popülasyonlarının doğal çevrelerinde, evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türlerinse ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevrelerde muhafazası ve geri kazanılması olarak tanımlanmıştır. "Ex-situ" (yerinde olmayan) koruma ise, biyolojik çeşitlilik unsurlarının kendi doğal yaşam ortamları dışında korunması olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1996).

In-situ (yerinde) koruma korunan alanın içini ve dışını kapsayan stratejileri gerektirir (FAO, 2006).

Ülkemizde türlerin kendi doğal yaşam alanlarında korunmalarına yönelik çalışmalar, 1950'li yıllarda başlamış ve daha sonra Orman Bakanlığı'nın kuruluşundan sonra in-situ korumaya yönelik kanun ve yönetmelikler gerçekleştirilmiştir. Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Anıtları, Yaban Hayatı Koruma Alanları ve Üretme İstasyonları, Muhafaza Ormanları, Gen Koruma Ormanları, Tohum Meşcereleri, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Ramsar Alanları, Doğal Sit Alanları, Doğal Varlıklar, Biyosfer Rezervleri, Gen Kaynakları Koruma ve Yönetim Alanları, in-situ koruma alanlarıdır.

Ex-situ (yerinde olmayan) Koruma: doğal yaşam alanı dışında koruma ya da yapay koruma; gen bankaları, tohum bankaları, hayvanat bahçeleri ve botanik bahçeleri vb. kuruluşlarla gerçekleştirilir. Ancak yapay koruma oldukça zor ve masraflıdır. Aynı zamanda bu tür kuruluşlarda amacına uygun çalışmaların yapılabilmesi için güçlü altyapı ve personel desteğine ihtiyaç vardır (UBSEP, 2007).

Ex situ koruma, genetik ve tür seviyelerinin korunması açısından etkili olmasına rağmen, az sayıda türün ekonomik ve lojistik açıdan korunmasına imkan verir (FAO, 2006).

Doğa koruma, doğal kaynağın ya da ekosistemin bir parçasının istismara, kirliliğe, yok edilmeye veya ihmale karşı korunması ve gelecekteki kullanımının garanti altına alınması için gerekli kaynak yönetiminin planlanmasıdır (Britannica Encyclopedia, 2007).

Doğa koruma, yaban hayvanlarını, bitki türlerini, bunların doğal yaşam toplumlarını, doğal koşulları altında peyzajı ve peyzaj parçalarını güvence altına alan bütün teşvik edici ve koruyucu önlemleri kapsar.

Dünya Koruma Birliği (**IUCN**)'ın tanımına göre "koruma alanı" biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla iç içe bulunan kültürel kaynakların korunması ve devamlılığın sağlanması için ayrılan ve kanuni veya diğer etkin araçlarla korunan kara veya deniz parçasıdır (IUCN, 1997). Bu tanımda ilk önemli nokta korunan alanın ilk amacının biyolojik çeşitliliğin korunması, ikinci önemli nokta ise; korumanın etkin olmasıdır.

Prof. Dr. Muzaffer Yücel *korunan alan* ifadesini biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların korunması için doğallığı bozulmamış ya da bozulma tehlikesinde olan, nesli tehlike altındaki ve/veya endemik türleri barındıran nadir ekosistemleri içeren, azlık çokluk, bütünlük gibi kriterleri taşıyan öncelikli korunması gerekli olan alanlar olarak tanımlamıştır (Yücel, 2005).

1992 yılında Rio'da gerçekleşen Biyolojik Çeşitlik Sözleşmesinde "Koruma Alanı", özgün koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen, sınıflanan ve yönetilen, coğrafi alan olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1996). Bu tanımda diğer tanımlardan farklı olarak koruma alanının sınıflandırılması ve yönetilmesi de yer almıştır.

Başta ormanlar olmak üzere toplumun ve yaşanılan coğrafyanın kimliğini oluşturan değerlerin bozulma ve kaybolma risklerinin insan üzerinde yarattığı kaygılar, koruma olgusunda yeni açılım ve stratejilerin geliştirilip yönlendirilmesini sağlamıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak da kültürel ve doğal değerlerin tüm dünya ve insanlığın **ortak mirası** olduğu kabul edilmiştir (2004, Diler).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) Dünya Mirası Konferansı (World Heritage Convention, 1972)'nda **dünya mirasını** *kültürel miras* (anıt, bina grupları, alan) ve *doğal miras* olarak tanımlamıştır. Buna göre *doğal miras* alanının tanımı için üç gruptan bahsetmiştir:

Doğal Öğeler: Biyolojik ve fiziksel formasyonlardan meydana gelen ya da estetik veya bilimsel açıdan göze çarpan evrensel değere sahip formasyonlar ya da gruplar,

Jeolojik ve fizyografik biçimlenmeler: Türleri tehdit altında olan hayvan ve bitki topluluklarından oluşan hassas biçimlenmiş alanlar ya da bilimsel açıdan önemli olan evrensel öneme sahip alanlar,

Doğal alanlar veya kesin sınırlara sahip doğal bölgeler: Doğal güzelliği olan ya da bilimsel açıdan önemli olan evrensel öneme sahip alanlar.

2.2 Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri

Temeli Aristo'ya (M.Ö.384 -322) dayanan sınıflandırmanın esas amacı, yeryüzünde bulunan canlıları, gruplandırmak ve bu sayede düzenli bir sistem içinde çalışılmasını kolaylaştırmaktır (http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bilgipaket/canlilar/siniflandirma.htm).

Tabiatın özellik ve güzelliklerini el değmemiş hali ile korumak, tahribe uğramış kısımlarını imar ve restore ederek eski haline getirmek, tabiatı korumanın amacını teşkil etmektedir. Gelecek nesillerin hizmetine sunmak amacıyla çeşitli koruma alanları sınıflandırılmıştır (Ongan, 1997).

19. yüzyılın sonlarına doğru birçok ülkede doğa koruma ile ilgili gönüllü kuruluşlar oluşturulmuştur. Bunların başında da dernekler gelmektedir. Ancak uluslararası ilk girişimi 1910 yılında Graz'da 8. Uluslararası Zooloji Kongresinde İsveçli doğa bilimcisi Paul Sarasin yapmıştır. Sarasin kongreye sunduğu dilekçesinde, bir "Uluslararası Doğa Koruma Komisyonu" kurulmasını istemiştir. Fakat komisyon o dönemde kurulamamıştır. Bundan sonra 1913 yılında Bern'de 13 ülkenin katıldığı ilk "Uluslararası Doğa Koruma Konferansı" yapılmış ve bu konferansta ilk defa "Uluslararası Doğa Koruma Komisyonu" oluşturmuştur (Yücel, Babuş, 2005).

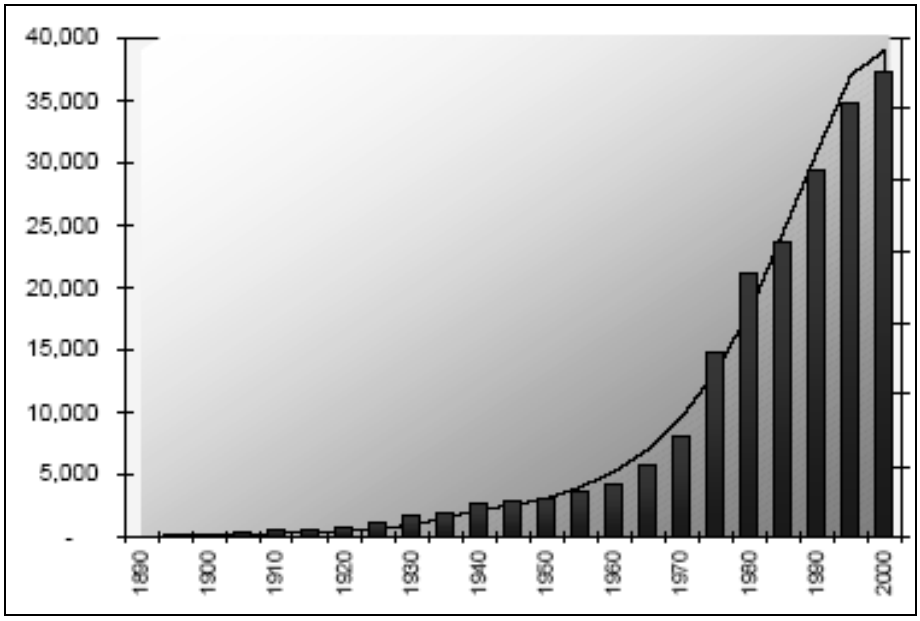
Doğa koruma kavramı dünyaya yayıldıkça anlamı da genişlemiştir. Kavramın yanında, bu tip alanların kurulmasına yönelik gelişmeler de gerçekleşmiştir. Örneğin, ekoloji biliminin gelişmesi, 1960'lı yıllarda kaynak planlama ve yönetimi için daha sistematik bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu yaklaşım IUCN'nin 1994 yılında doğa koruma alanları için yaptığı sınıflandırma sisteminde görülmektedir. Biyolojik çeşitliliğin korunmasının esas alındığı bu sistemde, rekreasyon ve turizm gibi doğa koruma alanlarını ilgilendiren diğer konular da göz önünde bulundurulmuştur (IUCN, 1994).

Koruma konusunda halen kullanılan temel kavram ve tanımlar değişik biçimlerde çakışmakta ve örtüşmektedir. Bu kavram ve tanımların bir kısmının "operasyonel" nitelikte olmaması, bir başka kesiminin ise değişik diller ve yasal/kurumsal çerçevelerden aktarılmış yani, tercüme edilmiş olması, geri kalanlarının ise çeşitli kurum ve kuruluşlar arasındaki yetki çekişmesinden kaynaklanması, bu tanım ve kavram kargaşasını yoğunlaştırmaktadır (Bademli, 1997).

Ülkemizde korunan alanların çeşitli kriterler geliştirilerek, yasal düzenlemeler getirilmesi farklı koruma statüleri altında toplanmasını sağlamış ve bu da korunan bir alanın farklı bakanlıklar tarafından denetimi altına girmesine neden olmuştur.

2.2.1 Dünya daki Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri

20.yy'da korunan alanların çeşit ve sayısındaki önemli artış neredeyse her ülkenin korunan alanlar için kendi kanun ve organizasyonunu oluşturmasına yol açmıştır. 2002 yılında IUCN'ın korunan alan tanımına karşılık gelen 44000 alan yeryüzünün %10'unu kapsamakta ve bunun %1'den daha azı marina ekosistemini içermektedir. Korunan alanlar farklı ihtiyaçlarla oluşturulmuştur (türlerin, habitatların ve peyzajın korunması, havzaların korunması, turizme katkı sağlaması, rekreasyon, araştırma, eğitim ve önemli değer biçilemeyen varlıkları korumak gibi). Böylece bu alanlara ülkesel düzeylerde farklı kanunlarla farklı adlar verilmiş ve evrensel uygulanabilir bir terminoloji ve standart ihtiyacı doğmuştur. (CARDIFF, 2002).

Şekil 2.1 : Yıllara göre Korunan Alanlardaki Artış (UNEP/WCMC)

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Dünya Koruma Birliği (IUCN) ve Dünya Doğa Koruma Vakfı'nın 1992 yılında yayımlamış olduğu açıklamaya göre, Temelde doğadaki gen havuzlarının oluşturduğu biyolojik çeşitliliği güvence altına alır. Dünya daki yaşamın gereksinim duyduğu doğal çevrimler ve ekolojik süreçleri gözetir, çevresel değişimlerin değerlendirilmesini sağlayan bilimsel laboratuar işlevi görür. Sürdürülebilir bir toplumun kalkınma ihtiyaçlarını dengeler ve sanılanın aksine, ekonomiye kısa, orta ve uzun vadede büyük katkılar koyar. Doğal alanların içinde yaşayan insan topluluklarını ve bu toplulukların doğa ile olan geleneksel etkileşimlerinin devamını sağlar (Aydemir, 2003).

Koruma alanlarının sınıflandırılmasında 3 önemli uluslararası sınıflandırma sistemi geliştirilmiştir. Bunlar: Dünya Koruma Birliği (IUCN), UNESCO Dünya Miras Alanları Programı ve UNESCO MAB Uluslararası Biyosfer Rezerv Alanlarıdır.

2.2.1.1 Dünya Koruma Birliği (IUCN)' ne Göre Sınıflandırma

Korumayla ilgili dünyanın en önemli kuruluşlarından biri olan Dünya Koruma Birliği (IUCN), dünya çapında 82 hükümet, 111 hükümet kuruluşu, 800'den fazla özel kuruluş ve 181 ülkeden yaklaşık 10.000 adet bilim adamı ve uzmanı bir araya getirmektedir (http://www.iucn.org/en/about/).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İsviçre Doğa Koruma Birliği değişik ülkelerden 16 doğa korumacı ile 1913 yılından sonraki gelişmeleri devam ettirmek istemiş, fakat başarılı olamamıştır. Ancak 1948 yılında Birleşmiş Milletlerin bir organı olan UNESCO'nun girişimi ile milli parklar ve doğa koruma hareketinin uluslararası düzeyde gelişmesi ve tartışılması amacıyla IUPN (International Union for the Protection of Nature - Uluslararası Doğa Koruma Birliği) Fransa'nın Fontainebleau kentinde kurulmuştur (Yücel, Babuş, 2005).

IUPN adı, 1958 yılında IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources - Uluslararası Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği) olarak değiştirilmiştir. 1990 yılında da IUCN kısaltması aynen kalarak adı "Dünya Koruma Birliği" olmuştur. Bu kuruluşun ana amacı, uluslararası düzeyde doğa korumanın koordinasyonu, sınıflandırılması ve teşvikidir (IUCN, 1999).

1948 yılında dünyanın ilk uluslararası doğa koruma organizasyonu olarak kurulan IUCN, kendi hedefini şöyle tanımlamaktadır: "doğanın çeşitliliğini ve bütünlüğünü korumak, doğal kaynakların eşit ve ekolojik sürdürülebilir kullanımını sağlamak için, dünya düzeyindeki tüm toplumları etkilemek, cesaretlendirmek ve desteklemek" (NAGEL, 2003).

IUCN, aşağıda belirtilen 6 değişik komisyondan oluşmuştur:

- Eğitim ve İletişim Komisyonu (CEC)
- Ekosistem Yönetimi Komisyonu (CEM)
- Çevre, Ekonomi ve Sosyal Politika Komisyonu (CEESP)
- Çevre Mevzuatı Komisyonu (CEL)
- Türlerin Yaşaması Komisyonu (SSC)

- Korunan Alanlar Dünya Komisyonu (WCPA)

1978 yılında yayınlamış oldukları raporda koruma alanları 10 kategoriye ayrılmıştır (IUCN, 1999). Bunlar:

- Bilimsel Rezervler / Mutlak Doğa Rezervleri
- Milli Parklar
- Tabiat Anıtları
- Tabiatı Koruma Alanları
- Peyzaj Koruma Alanları
- Kaynak Rezervleri
- Doğal Biyotik Anıtlar
- Çok Amaçlı Kullanım Alanları
- Biyosfer Rezervleri
- Dünya Miras Alanları

1992 yılında Venezuella'da yapılan 4. Dünya Milli Parklar ve Koruma Alanları Kongresi'nde **IUCN**'nin kabul etmiş olduğu kategoriler de zamanla bazı problemleri çözmede yetersiz kaldığı, kategoriler arasında kesin bir ayrımın yapılamadığı belirtilmiş, denizlerin koruma ihtiyaçlarının gündeme gelmesi sonucunda yeniden bir sınıflama yapılmıştır. 6 kategori halinde 1994 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren bu kategoriler (Tablo 2.1):

Kategori I a, Mutlak doğa koruma alanları: Sadece bilimsel çalışmalar için yönetilen alanlardır. Temel olarak bilimsel çalışmalar için kullanılabilecek yapıda bir özelliğe sahip ekosistemler, jeolojik veya fizyolojik özellikler, türler içeren deniz veya kara parçaları.

Kategori I b, Yaban hayatı alanları: Temel olarak yaban hayatının korunması için yönetilen sahalardır. Geniş, doğal yapısı bozulmaya uğramamış, önemli habitat özelliği taşıyan ve yaban hayatının korunması için ayrılmış ve yönetilen deniz veya kara parçalarıdır.

Kategori II, Milli park: Ekosistem korunması ve rekreasyon amaçlı kullanım için ayrılmış sahalardır. Bu sahalar: a) ekosistem veya ekosistemlerin ekolojik bütünlüğünü sağlamak için, b) arazi kullanımlarını düzenlemek, bu doğal alanların yapılaşmaya açılmasını önlemek için, c) çevresel açıdan bilimsel, eğitsel, ruhsal, rekreasyonel olanaklar sağlamak için, koruma altına alınmış sahalardır.

*Kategori III, Doğa anıtları***:** Özel bir yapıya sahip doğal birimlerin korunması için ayrılmış statülerdir. Kültürel, estetik ya da doğal bir öneme sahip, bu açılardan nadir bir özellik gösteren herhangi bir yapıyı içeren kara veya deniz parçalarıdır.

Kategori IV, Habitat / Tür koruma sahaları: Önemli özelliğe sahip tür veya habitatların korunması için ayrılan ve yönetilen sahalardır.

Kategori V; Korunan deniz veya kara peyzajları: Uzun süredir insan tarafından kullanılan ve kullanım sonucunda kendine özgü bir ekolojik, estetik veya kültürel yapı oluşturan kara ve deniz parçaları bu statü altında korunur.

Kategori VI; İşletilen kaynaklar için koruma alanları: Önemli bir biyolojik çeşitliliğe sahip doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımı doğrultusunda yönetilen sahalar bu statü altında değerlendirilir (IUCN, 1999).

Tablo 2.1 : Korunan Alan Yönetim Hedefleri ve IUCN korunan alan kategorileri, (Davey,1998)

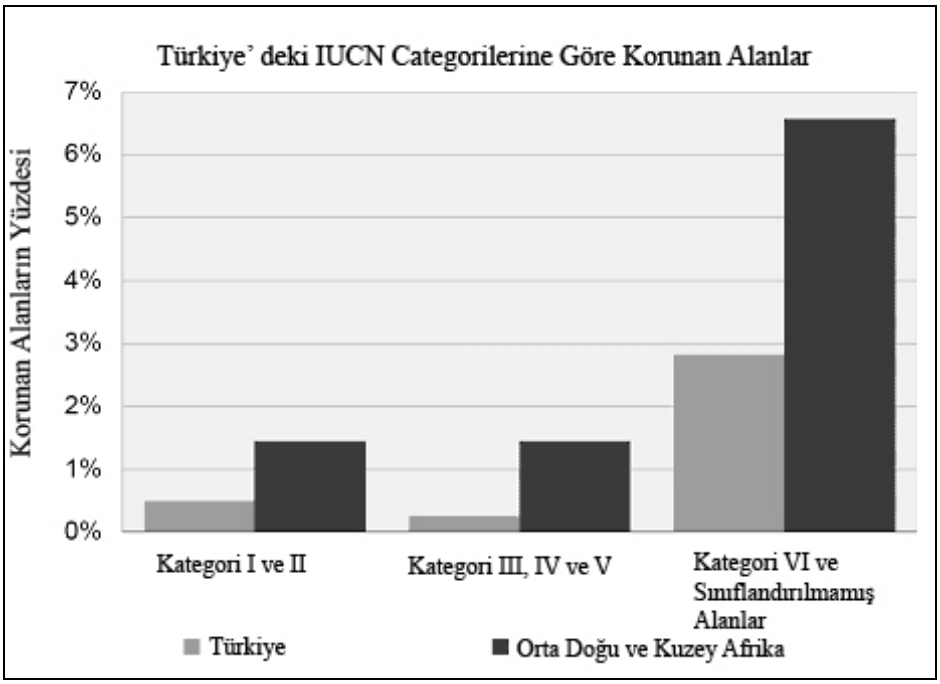
	KATEGORİ						
YÖNETİM HEDEFLERİ	**Ia**	**Ib**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**
Bilim	1	3	2	2	2	2	3
Yaban hayatı	2	1	2	3	3	-	2
Biyolojik çeşitliliğin korunması	1	2	1	1	1	2	1
Çevresel hizmetler	2	1	1	-	1	2	1
Doğal/kültürel değerler	-	-	2	1	3	1	3
Turizm ve rekreasyon	**-**	2	1	1	3	1	3
Eğitim	-	-	2	2	2	2	3
Sürdürülebilir kullanımı	-	3	3	-	2	2	1
Kültürel nitelik	-	-	-	-	-	1	2

Anahtar: 1 birincil hedef
2 ikincil hedef
3 uygulama potansiyeli olan hedef
- uygulanamayan hedef

Ekolojiyi temel alan bu sınıflandırma sisteminde verilen fonksiyonlarda ise I. Kategoriden VI. Kategoriye doğru gidildiğinde insan doğa etkileşiminin arttığı görülmektedir. I. Kategorideki alanlar sınırlı sayıda ziyaretçiye açık, minimum

seviyede altyapı hizmetleri ve teknolojinin kullanıldığı alanlardır. II. ve III. kategorilerde ise alanın küçük bir bölümünde yol, turist merkezleri ve kamp alanı gibi turizm altyapı hizmetlerine izin verilmektedir. IV. kategoride, insan doğa etkileşimi daha artmakta ve avcılık gibi faaliyetlere izin verilmektedir. V. Kategorideki alanlarda ise, çiftçilik ve konut gibi arazi kullanımlarının başlamasıyla beraber turizm aktiviteleri de artmaktadır. Son olarak, VI. kategoride; madencilik, ormancılık ve ticari amaçlı balıkçılık serbest olurken, rekreasyon kullanımları da artış göstermektedir (Eagles vd., 2003).

Doğa koruma, sistemleri ülkelerin doğa koruma politikaları ve kurumsal sistemlerinin farklı olması, doğa alanlarının farklı kriterlere göre tanımlanması ve planlama sistemlerinin ayrı olmasından dolayı ülkemizde de olduğu gibi farklılıklar göstermektedir.

Şekil 2.2 : Türkiye'deki IUCN Kategorilerine Göre Korunan Alanlar (http://earthtrends.wri.org)

2.2.1.2 Birleşmiş Milletler Koruma Kategorileri

İnsan ve Biyosfer (MAB) Küresel Programı UNESCO tarafından 1970 yılında düzenlenen bir toplantıda kabul edilmiştir. Bilgi paylaşımını geliştirmek; eğitim, tanıtım, öğretim ve insan ile doğal çevre arasındaki etkileşimden doğan problemlerde işbirliği sağlamak bu programın amaçlarını oluşturmaktadır (Kneeland, 2003).

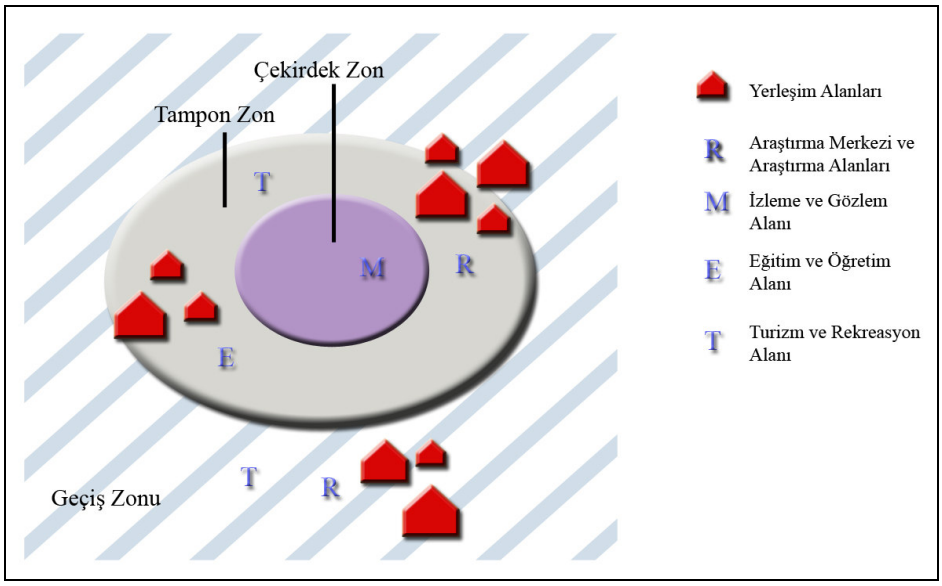
MAB'a göre biyosfer rezervinin esas amacı; doğal ekosistemler içindeki hayvan ve bitki topluluklarının çeşitliliğini, bütünlüğünü ve türlerin genetik çeşitliliği ile buna bağlı evrimsel gelişimin devamlılığını şimdiki ve gelecekteki kullanımlar için korumaktır (IUCN,1978). Biyosfer Rezerv Alanları, Ramsar Sulak Alanları, Dünya Miras Alanı veya Milli Park gibi koruma altındaki alanların tamamını ya da bir bölümünü kapsayabilmektedir. Dünya genelinde 102 ülkede 507 biyosfer rezerv alanı vardır (http://www.unesco.org /mab/BRs.shtml).

Ülkemiz de UNESCO MAB Programı'nın bir üyesidir. Türkiye'nin ilk biyosfer rezervi 29 Temmuz 2005 tarihinde Paris'te düzenlenen toplantıda Dünya Biyosfer Rezerv Ağı'na dahil edilmiş olan Artvin İli Borçka İlçesi sınırları içerisinde yer alan Camili Yöresidir (http://www.unesco.org.tr).

Biyosfer rezerv alanlarını diğer koruma alanlarından ayıran, üç ilkeye sahiptir: genetik kaynakları, türleri ve ekosistemleri korumak, bilimsel araştırma ve gözlem yapmak, bölgenin çevresindeki toplulukların sürdürülebilir gelişimini desteklemek. Milli park ve benzeri diğer koruma alanları ise genellikle korumayla alakalıdır ve araştırma ile sürdürülebilir gelişme ikinci sırayı alır (http://www. georgewright.org/ mab.html# Anchor-47857).

MAB'in alan seçim kriterleri şunları içermektedir:

- Belirli bir sayıda insanın da yer aldığı biyocoğrafik bir bölgeyi temsil etmek,
- Peyzaj alanlarında korunmaya ihtiyacı olan ekositem, hayvan veya bitki türünü içermek,
- Araştırmaya, yeniliklere ve sürdürülebilir gelişmeyi destekleyen yaklaşımlara fırsat veren geniş bölgeleri kapsamak (Kneeland, 2003).
- Ayrılmış bir zonlama sistemi: Yasal olarak korumaya ayrılmış, ana fonksiyonu biyolojik çeşitliliği korumak olan, araştırma ve eğitim yapılan **çekirdek zon** veya zonlar; çekirdek zonu çevreleyen uzun dönem korumaya ayrılmış, çekirdek zondaki fonksiyonlara uygun tanımlı **tampon zon** veya zonlar; en dışta balıkçılık yapılabilen, tarlaları ya da kasabaları içerebilen **geçiş zonu** yer alır (Şekil 2.3) (http://www.georgewright.org/mab.html# Anchor-47857).

Şekil 2.3 : Biyosfer Rezerv Alanı Zonlama Sistemi (http://www.georgewright.org)

Biyosfer Rezerv Alanı koruma statüsünden çok, alanların planlanması ve kırsal gelişim için, sürdürülebilir kullanımı sağlayacak bir planlama öğesi olarak düşünülmelidir. Bugün için bir statüler karmaşası olarak görünse de biyosfer rezerv alanları diğer koruma statülerinden tamamen farklı olarak da algılanmamalı tam tersi birbirini bütünleyen bir yapı olarak değerlendirilmelidir (Kurdoğlu, 2002).

2.2.1.3 Dünya Miras Alanları Koruma Sınıflandırması

1972 yılında UNESCO tarafından düzenlenen "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması"yla ilgili yapılan kongrede üye devletler tarafından "Dünya Mirası Tüzüğü" kabul edilmiştir (Kneeland, 2003). Ülkelerin kendi toprakları üzerinde korunmaları tüm insanlığın ortak faydası olan üstün doğal ve kültürel kaynakları korumayı kabul ettikleri hukuki bir metindir ve insanların doğayla nasıl bir etkileşim içinde olduğunu, her ikisinin arasındaki dengenin korunması gerekliliğinin önemini vurgulamaktadır (http://whc.unesco.org/en/about).

2007 yılı itibariyle dünya miras alanları 141 ülkede 660'ı kültürel, 166'sı doğal ve 25'i doğal ve kültürel olmak üzere toplam 851 adede ulaşmıştır (http://whc.unesco.org/en/list/).

Dünya (doğal) miras alanları aşağıdaki kriterleri içermektedir:

- Doğal özelliğe sahip, estetik veya bilimsel açıdan evrensel değeri olan fiziksel ve biyolojik formasyon veya gruplar,

- Jeolojik ve fizyografik formasyonlar ve sınırları kesin bilimsel veya koruma açısından üstün evrensel değeri olan tehlike altında ki hayvan ve bitki türlerini barındıran habitatlar,

- Doğal alanlar veya sınırları kesin bilimsel, doğal güzellik veya koruma açısından üstün evrensel değeri olan alanlar (Kneeland, 2003).

Dünya Miras Alanları bir yönetim sınıfı oluşturmasa da, evrensel önemleri nedeniyle uluslararası düzeyde tanınan bir statüdür. Bu yüzden son derece büyük eko-turizm potansiyelleri vardır. Hem doğal hem de kültürel ya da her ikisinden kaynaklanan gerekçelerle ayrılan bu gibi alanlar, etkili koruma ve yönetim modeli oluşturabilirler (Kurdoğlu,2002).

Ülkemizde ilan edilmiş kültürel ve doğal toplam 9 Dünya Mirası Alanı vardır. Yalnızca doğal miras alanı olmayıp doğal/kültürel miras alanı olanlar ise; Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (1985), Hierapolis, Pamukkale (1988)' dir.

2.2.1.4 Milli Park Koruma Statüsü

Milli Park alansal doğa koruma çalışmalarının Dünyada ve Ülkemizde başlangıcı olması açısında önemlidir. Bundan ötürü koruma sınıflandırmaları dışında öncelikle anlatılması gerekten koruma statüsüdür.

Milli park fikri Amerikan filozofları Ralph Emerson, David Thoreau and John Muir tarafından ortaya çıkmıştır (Ranney 1983).

Dünya'daki ilk milli park ilan edilen alan (1872) Amerika'daki Yellowstone Milli Parkıdır. "Milli Park" fikri diğer uluslara da yayılmaya başlamıştır. Yellowstone'dan sonra 1879 yılında Avustralya'da Royal Milli Parkı, Kanada'da 1885 yılında Banff Milli Parkı, Yeni Zelanda'da 1887 yılında Tongariro Milli Park'ları ilan edilmiştir (Thacker, 1979).

Avrupa'da milli parka benzer ilk yapı, 16.yüzyılda İngiltere'de VIII. Heinrich tarafından "Yaban Hayatı Rezervi" olarak seçilen "New Forest"tır (Çolak, 2001). Avrupa'daki ilk milli park 1909 yılında İsveç'de ilan edilmiştir.

2. dünya savaşından sonra milli parklar dünyanın her yerine yayılmıştır. Alpler'de yer alan Vanoise Milli Parkı ise (1963) ilk Fransız milli parkıdır (Thacker, 1979).

1973 yılında "Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu" adıyla EUROPARC kurulmuştur. Günümüze kadar gelişerek gelmiş bağımsız bir kuruluştur. 38 Avrupa ülkesinde 370'den fazla organizasyon üyedir. 400 den fazla

koruma alanının yönetiminden sorumludur. EUROPARC profesyonel deneyimlerin paylaşıldığı, teknik projelerin ve sürecin bir araya getirildiği bir forum oluşturmaktadır. Avrupa'daki koruma alanlarını (milli park, bölgesel park, doğa parkı ve biyosfer rezerv alanı) birleştirir. EUROPARC'ın amacı Avrupa'nın yaban hayatı, habitat ve peyzaj değerlerini korumaktır (www.europarc.org).

IUCN'ın önderliğinde ve WCPA'nın desteğiyle her 10 yılda bir düzenlenen Dünya Milli Parklar Konferansı'nın ilki 30 Haziran-7 Temmuz 1962 tarihinde Seattle'da düzenlenmiştir. Bu konferansın amacı milli parklar konusunda ulusların birbirini daha iyi anlamasını sağlamak ve milli park hareketini bütün dünya da yaygınlaştırmaktı. Konferanstaki tartışma konuları (www.iucn.org):

- İnsanın doğal hayata etkisi,
- Nesli tükenen türler,
- Park ve yaban hayatının önemi ve estetik anlamı,
- Park sınırları için uluslararası bir denetim,
- Turizmin ekonomik yararları, bilimsel çalışmalarda milli parkların önemi,
- Uygulamadaki park yönetim problemleri

II. Dünya Milli Parklar Konferansı "Milli Parklar- Daha İyi Bir Dünya İçin Miras" başlığıyla 18-27 Eylül 1972 tarihinde dünyanın en eski milli parkı olan Yellowstone Milli Parkı"nda yapılmıştır.

1972 yılında dünya daki milli parklar sayılarak 1200'den fazla olduğu tespit edilmiştir. Konferanstaki tartışılan konular şunlardır:

- Turizmin korunan alanlar üzerindeki etkisi,
- Park planlaması ve yönetiminin genel açıdan değerlendirilmesi,
- Kurak bölgelerde, yağmur ormanlarında, dağlık alanlardaki Milli parklarda sosyal, bilimsel, çevresel ve özel problemler,
- Korunan alanlardaki vahşi hayat yönetiminin tartışmalı yönleri,

- Marina, ada ve kutupsal korunan alanlardaki sosyal, bilimsel ve çevresel sorunlar,
- Parkın sahip olduğu değer hakkında ziyaretçilerin bilgilendirilmesi ve çevre bilincinin oluşturulmasındaki güçlükler,
- Uluslararası eğitim fırsatlarının geliştirilmesi,
- Küresel park sisteminin geliştirilmesi ve yayılması,
- Milli parklardaki kamu desteğinin yararları ve ihtiyaçlar.

III. Dünya Milli Parklar Konferansı "Gelişim İçin Parklar" 11-22 Ekim 1982 tarihinde Endonezya-Bali' de yapılmıştır. Konferansın odak konusu "Sürdürülebilir Toplumda Korunan Alanların Rolü" olmuştur. Görüşülen konu başlıkları şöyledir:

- Dünya genelinde karasal park alanları ağının yetersizliği,
- Park alanlarındaki marina, kumsal ve su kaynaklarına, küresel ihtiyaç,
- Mevcut park alanlarında yönetimsel ve ekolojik kalitenin geliştirilmesi ihtiyacı,
- Koruma ve geliştirme arasındaki kritik dengeyi kuran park sınıflandırma sistemleri,
- Park alanlarının sürdürülebilir gelişme ile bağlantısı.
- Park alanlarındaki yönetim kapasitelerinin geliştirilmesi,
- Park alanlarının gerçek değerini göstermek ve desteklemek için kar-maliyet analizi gibi ekonomik araçlardan yararlanılması,
- Park alanlarındaki toplumun ihtiyaçları ve etkili yönetimi için izleme metodunun hayati önemi,
- Uluslararası işbirliği mekanizması.
- IUCN ağı kullanılarak park alanlarında küresel bir programın geliştirilmesidir.

On yıl sonra düzenlenen bu konferansta "Korunan Alan Yönetiminde Yeni Talimatlar" başlıklı bir bildiri de yayımlanmıştır. Bildiri ekolojik sistemlerin ana çizgileri ve yeni datalar hakkında gözlemleri içermektedir (Hockings, vd., 2004).

IV. Dünya Milli Parklar Konferansı "Yaşam İçin Parklar" 10-21 Şubat 1992 tarihinde Venezzuella-Caracas'da yapılmıştır. 2500 katılımcıyla katılımın en çok olduğu konferans olmuştur. Konferanstaki ana mesajlar şunlardır:

- İnsan ve park alanlarındaki ilişki sıklıkla ihmal edilmektedir. Karar verme sürecinde halk katılımı da sağlanmalıdır.

- Biyoçeşitliliğin korunması: tüm ülkeler park alanlarındaki türlerin tespitini yapmalı ve biyoçeşitliliğin korunması gerekliliğine önem vermeli, mümkün olduğunca tüm türleri korumalıdır. Ayrıca marina park alanlarının korunması için plan yapılmalı küresel marina programı duyurulmalıdır.

- Bölgesel ölçekte koruma: park alanlarındaki biyoçeşitliliğin korunması için çevresinin de korunması alana bölgesel ölçekte bakılması gerekmektedir.

- Park alanları için fon sağlanması: maliyet ve kar arasındaki denge karar vericiler tarafından kolaylıkla fark edilmemektedir. Park alanlarının bir çok yararının parasal karşılığı yoktur, maddi bir değer biçilemez. Ayrıntılı bir yatırım paketinin parçası olmalıdır

- Koruma için kuvvetli uluslararası bir programın oluşturulması gerekmektedir.

V. Dünya Milli Parklar Konferansı "Sınırların Ötesindeki Faydalar" 8-17 Eylül 2003 tarihinde Güney Afrika-Durban'da yapılmıştır. Konferansın odak noktası "Sürdürülebilir Toplumda Korunan Alanların Rolü" konusu olmuştur. Konferans sonunda eylem planı yayımlanmıştır. Planda ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Korunan alanlar biyolojik çeşitliliğin korunmasında etkilidir.

- Korunan alanlar sürdürülebilir gelişimi sağlamaktadır.

- Deniz peyzaj alanları ve kara peyzaj alanları korunan alanların küresel sistemi içinde yer almalıdır.

- Korunan alanlar hazırlanan gözlem raporlarıyla etkin yönetilmelidir.

- Genç nesiller korunan alanlar hakkında bilgilendirilmelidir.
- Önemli ve büyük destekler koruma alanlarının korunmasında etkilidir.
- Yönetim formları geliştirilmelidir.
- Finansal kaynakların artması korunan alanların korunması amacına ulaşmasını sağlar.
- Daha iyi iletişim ve eğitim korunan alanlardan yararlanılmasını ve rolünü başarmasını sağlar.

Ülkelerin milli park tanımları ise şöyledir (Jongman vd.,2000):

Almanya: Milli park geniş bir alana sahip, önemsiz insan etkisine maruz kalmış, doğal güzelliği ve çekirdek alanı doğal rezerv alanı olarak yönetilen özel ekosistemlere sahip olması nedeniyle korunan alanlardır.

Hollanda: En az 1000 ha'lık bir alanı olan, su sistemi ve orman sistemi gibi özel duruma sahip doğal sistemleri içeren ve bitki ve hayvanların yaşadığı alandır. Zonlama ve rekreasyonel faaliyetler için imkanlar mevcuttur. Milli park tarımsal arazinin neredeyse olmadığı alanlardır.

İngiltere: Genellikle önemli bir peyzaj ve manzara değerine sahip geniş alanlardır. İnsan yerleşimleri ve aktivitelerini genellikle içerir. Önemli doğal çevre çeşitliliği ve doğal değerler parkın içindeki doğal rezerv alanın içinde yer alır.

Yunanistan: Genellikle orman alanında yer alan ve flora fauna jeomorfoloji, toprak, hava su ve doğal çevre için tartışılmaz doğayı korumanın gerekliliği veya estetik değerler, bilimsel araştırmalar ya da toplum refahı için geliştirilmesi gereken, özel koruma gerektiren alanlardır.

İtalya: Flora ve fauna değerlerinin varlığı, önemli jeolojik formasyonlar ve peyzaj güzelliği nedeniyle korunan, turizm ve rekreasyon faaliyetlerini arttırmak amacı olan, avcılığın yasak olduğu, yerel halkın gelir elde etmesini sağlayacak geniş alanlardır.

Fransa: Milli park, flora, fauna ve biotop; ziyaretçiler için özel peyzaj alanlarını korumaya yönelik katı kuralları olan ve etrafı turist aktivitelerinin yapıldığı, ayrıca kırsal ekonominin teşvik edildiği tampon zon ile çevrili neredeyse ıssız olan alanlardır.

IUCN: Milli park diğer koruma alanlarına göre alan bütününde yönetilmesi gereken aşağıdaki özelliklere sahip geniş alanlardır.

- İnsan etkileriyle büyük değişikliklere uğramamış, hayvan ve bitki türlerini içeren, jeomorfolojik yapılara veya tür değeri açısından önemli biyotoplara ya da doğal peyzaj güzelliklerine sahip,
- Ülkenin en yüksek yönetim birimi tarafından, en kısa zamanda istismarı önlemek, tüm alandaki yerleşim alanlarını azaltmak, ekolojik jeomorfolojik estetik karakterlerin etkili korunması için gerekli uyarıyı yapmak gibi tedbirlerin alındığı,
- Eğitimsel, kültürel ve doğal değerlerin özel şartlarla ziyaretine izin verilen alanlardır.

Ülkelerin milli park tanımlarına bakıldığında büyüklük, fonksiyon, sahip olduğu değerlerin türleri, insan etkisine maruz kalma derecesi gibi farklı kriterler açısından değerlendirildiği ve dolayısıyla birbirinden farklı özellikteki alanların milli park olarak tanımlandığı görülmektedir.

Tablo 2.2: Çeşitli Ülkelerdeki Milli Parkların Sayısı, Toplam Alanları, Ülke Yüzölçümüne Oranları (EARTH TRENDS, 2004).

Ülke Adı	Milli Park Sayısı	Milli Parkların Toplam Alanı (ha)	Milli Parkların Ülke Yüzölçümüne Oranı%
ABD	805	54317500	15.5
Avustralya	2295	43695300	7.5
Azerbaycan	12	74300	4.6
Brezilya	312	20972600	18.0
Bulgaristan	54	75100	10.1
Çin	54	44939300	7.8
Kanada	1816	45636200	6.3
Yunanistan	13	79200	3.2
İran	16	1619800	6.5
İspanya	34	160400	9.2
Japonya	53	637800	14.0
Pakistan	5	714500	9.2
Rusya	108	25203200	7.6
Türkiye	**33***	**686486**	**0.8**
Dünya	8800	438448000	10.8

*2008 itibariyle bu sayı 39, toplam alan ise 877.771 hadır.

2.2.1.5 Diğer Koruma Statüleri

Uluslararası koruma sınıflandırmaları dışında bölgesel ve ulusal sınıflandırma sistemleri de vardır. Bölgesel korunan alan sınıflandırma sistemlerine örnek teşkil

edecek Avrupa Birliği özel koruma alanı programı, *Natura2000*, 1992 yılında Avrupa Birliği'ne üye 15 ülke arasında Habitat Direktifi ile biyolojik çeşitliliği korumak için kurulan özel koruma alanları ağıdır (Avrupa Komisyonu, 1997). Her üye ülke bu alanların planlanmasından ve uygulamasından sorumlu olduğu gibi, seçeceği method ve derecelendirmede özgürdür (Scott vd.,1993).

Diğer bir bölgesel koruma birliği de *Latin Amerika* ülkelerinin ortak hareketi sonucunda oluşmuştur. Latin Amerika ülkeleri uzun yıllar koruma alanları konusunda işbirliği yapmış, bunun sonucunda da 1997'de Santa Marca Deklarasyonu ile "Birinci Milli Parklar ve Diğer Korunan Alanlar Kongresi" düzenlemişlerdir. Bu kongrede mevcut yönetim kategorilerini ortak bir çizgiye getirip IUCN'nin sınıflandırmasının benimsenmesi ve meydana getirilecek sınıflandırma birliğini ilerletmek amaçlanmıştır (Santa Marca, 1997).

Bir diğer bölgesel birlik *Asya ve Pasifik Bölgesi*; 1997'de FAO tarafından başlığı "Statüler, Eğilimler Ve Gelecek Senaryoları Asya Pasifik Bölgesinde Yer Alan Korunan Alanlardaki Ormanların Korunması" olan bir çalışma yayımlanmıştır. Bu geniş kapsamlı çalışma, bölgedeki ülkeleri IUCN kategorilerini korunan alan yönetiminde kullanmak için bir araya getirmiştir (FAO, 1997).

Birçok ülkede farklı koruma sistemlerinin uygulanması korunan alan statülerinde farklı bir kategori, ulusal sınıflandırma sistemleri, oluşturmuştur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde 1997 yılında Birleşmiş Milletler listesinin içerdiği korunan alan sayısı 1878, toplam alan 198.714.037 hektar olup 50 yerleşimde yer almaktadır ve toplam kara alanının %22 sini kapsamaktadır (WCMC, 1998). Bu liste özel alanlar ya da idarenin koruma sınıfları gibi tüm korunan alanları içermemektedir. Amerika Birleşik Devletlerindeki koruma alanları (Kneeland,2003):

- Ulusal Orman Alanı
- Milli Park
- Milli Tarihi Park Alanı
- Ulusal Anıt Alanları
- Ulusal Tabiat Anıtı (nirengi-landmark) Alanları
- Ulusal Alanlar
- Muhafaza Alanları

- Ulusal Rezerv Alanları
- Ulusal Yaban Barınağı Alanları
- Ulusal Hatıra Alanları
- Ulusal Askeri Park Alanları
- Ulusal Rekreasyon Alanları
- Ulusal Savaş Alanı Parkı Alanları
- Ulusal Nehir Alanları
- Ulusal Yaban ve Görsel Nehir Alanları
- Ulusal Özel Alanlar
- Ulusal Gözlem ve Araştırma Alanları, gibi çok çeşitli isimlerle sınıflandırılmıştır.

Ulusal doğa koruma sınıflandırma sistemine başka bir örnek oluşturabilecek olan Brezilya'da ise doğa koruma alanları şöyle sınıflandırılmıştır (Kneeland, 2003):

- Biyolojik Rezerv Alanı
- Ekolojik İstasyon Alanı
- Çevresel Koruma Alanı
- Orman Rezerv Alanı
- Kısmi Rezerv Alanı (Doğal Miras Alanı içinde)
- Özel Koruma Alanları
- Eyalet Çevresel Korunan Alanı
- Eyalet Parkı Alanı

Görüldüğü üzere IUCN'nin koruma kategorileri bütün dünya da yaygınlaşmış olsa da özel bir bölge veya amaç için bağımsız şekilde alternatif koruma sistemleri geliştirilmiştir. Bir diğer örnek olarak; Birleşmiş Milletler ve Kanada'nın korunan alanlar için oluşturulan veritabanının yenilenmesinde (2001) GAP analiz programında tanımlanmış koruma kodları kullanılmıştır (Scott vd.,1993).

2.2.2 Türkiye'deki Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri

Ülkemizdeki önemli doğal alanlar birçok farklı koruma statüsüyle korunmaktadır. Hatta bazen tek bir alana birkaç koruma statüsü verilmektedir (Tablo 2.4). Bu koruma statülerinin bir kısmı ulusal mevzuatımıza göre ilan edilirken, bir kısmı da uluslararası sözleşmelere dayanarak oluşturulmuştur (http://wcpa.iucn.org).

Tablo 2.3: Türkiye'de Yürürlükte Olan Yerinde Koruma Programları (UBSEP, 2007).

Koruma Alanları	Tesis yılı	Sorumlu Kuruluş	Sayısı	Alanı (ha)
Milli Parklar	1958	ÇOB	37	856.518,00
Tabiat Parkları	1983	ÇOB	20	72.912,00
Tabiatı Koruma Alanları	1987	ÇOB	33	64.352,00
Tabiat Anıtları	1988	ÇOB	104	5.286,00
Yaban Hayatı Koruma Alanları ve Üretme İstasyonları	1966	ÇOB	123	1.851.317,00
Muhafaza Ormanları	1950	ÇOB	57	394,853.00
Gen Koruma Ormanları	1994	ÇOB	214	32,669,40
Tohum Meşcereleri	1969	ÇOB	339	45.884,94
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	1988	ÇOB	14	1.206.008,00
Ramsar Alanları	1994	ÇOB	12	200.000,00
Doğal Sit Alanları	1973	Kültür ve Turizm Bakanlığı	1003	
Doğal Varlıklar	1973	Kültür ve Turizm Bakanlığı	2370	
Gen Kaynakları Koruma ve Yönetim Alanları	1993	Çevre ve Orman /Tarım Bakanlığı	Pilot çalışma	Bolkar, kazdağı ve Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği
Biyosfer Rezerv Alanları	2005	ÇOB/UNESCO MAB	1	25.000

2.2.2.1 Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları ve Tabiat Anıtları

Türkiye'de milli park kavramının ilk tartışmaya açılması 1940'lı yılların sonuna rastlamaktadır. Ülkemizde ilk kez Prof. Selahattin İnal 1948 yılında yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde "Milli Park" deyimini kullanmıştır. Milli park kavramı 31 Ağustos 1956 tarihinde yürürlüğe giren 6831 Sayılı Orman Yasasının 4. ve 25. maddesi ile uygulama alanına girmiştir. Söz konusu Kanun'un 4. maddesinde ormanlar "vasıf ve karakter" bakımından "Muhafaza Ormanları, Milli Parklar, İstihsal Ormanları" olarak ayrılmıştır. Buradan "Milli Park" bir orman türü gibi gösterilerek orman dışındaki diğer ekosistemlerin milli park olarak ayrılamayacağı gibi milli park deyiminin tanımına uymayan bir anlam çıkmaktadır (Yücel, 2005).

Bu maddeye göre 1958 yılında ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı ilk ulusal parkımız olmuştur. Bu yasa ile 17 milli park ilan edilmiştir.

Orman Yasası'nın 25. maddesinde Milli Park sisteminin amaçları anlatılmaktadır:

- Parkı bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanmak,
- Doğayı korumak,
- Gelecek nesiller için ülkenin estetik değerlerini korumak,
- İnsanların çeşitli sportif ve rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak,
- Turizm kaynaklarını geliştirmek.

Ancak değerli kaynakların korunması için Orman Yasasının getirdiği yasal çerçevenin tek başına yeterli olamayacağı fark edilmiş ve orman alanları dışındaki yerlerde de koruma alanları oluşturabilmek amacıyla 9.8.1983 tarihinde 2873 sayılı Milli Park Yasası yürürlüğe girmiştir (DPT, 2000).

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlanan ve bu Kanunun 3. maddesi uyarınca belirlenen "Milli Parklar", "Tabiat Parkları", "Tabiat Anıtı" ve "Tabiatı Koruma Alanları" hassas yöreler olarak belirlenmektedir (ÇOB, 2004).

Bu kanunun amacı "Milli Park", "Tabiat Parkı", " Tabiatı Koruma Alanı" ve "Tabiat Anıtı" olarak belirlemiştir. Bu yasanın amacı ilk maddesinde belirtildiği gibi;

Yürürlükteki Milli Parklar Kanunu'na göre yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir (Resmi Gazete, 1983).

Milli park; Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını.

Tabiat parkları: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını,

Tabiat anıtı: Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarını,

Tabiatı koruma alanı: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amacıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını, ifade eder (Resmi Gazete, 1983).

Ülkemizde 2008 yılı itibariyle 39 adet Milli Park, 22 adet Tabiat Parkı, 32 adet Tabiatı Koruma Alanı, 104 adet Tabiat Anıtı koruma altına alınmıştır

Mevcut yasal düzenlemeler içerisinde, yönetsel olarak Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde, 1958 -66 döneminde, Neşriyat ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, 1966-75 yıllarında Eğitim ve Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, 1975-76 yıllarında Milli Parklar Dairesi Başkanlığı olarak hizmetler yürütülmüştür. 1976-82 döneminde Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü, 1982-91 döneminde Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde Milli Parklar Dairesi Başkanlığı ve nihayet 1991'den bugüne kadar Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü olarak hizmetlerini sürdürmektedir (Ongan, 1997).

Milli Parklar Kanunu'nun 14. Maddesiyle bu kanun kapsamına giren yerlerde aşağıdaki faaliyetler yasaklanmıştır:

- Doğal ekolojik denge ve doğal ekosistem bozulamaz.
- Yaban hayatı tahrip edilemez.

- Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz.

- Doğal dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz.

- Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ile tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca gereksinim duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında, kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne şekilde olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim alanları dışında iskan yapılamaz.

İlan Çalışmaları; 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu' nun 3. maddesine göre Milli Park niteliğine sahip olduğu tesbit edilen alanlar, Milli Savunma Bakalığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Tarım Bakanlığı'nın olumlu görüşü alınarak Orman Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilmektedir (ÇOB, 2004).

Orman ve orman rejimine giren yerlerde, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları belirlenmesine veya Çevre ve Orman Bakanlığınca belirlenmiş olanların işlemlerinin tamamlanması için gerekli yerlerin orman rejimine alınmasına, ilgili Bakanlıkların da görüşü alınarak Çevre ve Orman Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir (ÇOB, 2004).

Milli Park Alanları dahilindeki koruma, kullanma ve yönetim esasları, hazırlanan bir Master Plan ile belirlenmekte ve uygulanmaktadır. Bu planlar ilgili Bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde fiili katkıları istenerek Milli Parklar Genel Müdürlüğünce hazırlanmakta ve uygulamaya konmaktadır. Milli Park Planları, esas olarak koruma ağırlıklı plan karakterindedir. Bu karaktere uygun olarak sosyal ve ekonomik faaliyetlere dahil hükümleri de kapsamaktadır. Milli Park Planlamaları iki aşamadan oluşmakta, bunlar: 1/5000 ve daha küçük ölçekli kararlar getiren "Uzun Devreli Gelişme Planları" ile 1/5000 ve daha büyük ölçeklerde kararlar getiren "Yerel Gelişme Planları"dır (Ongan, 1997).

2.2.2.2 Yaban Hayatı Koruma Alanları ve Geliştirme Sahaları

'Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Yönetim Planı Genel Teknik Şartnamesi'nde Yaban Hayatı Koruma Alanları, yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahalar olarak tanımlanmaktadır. (http://www.milliparklar.gov.tr/bolumler/ avyaban/yhgs_sartname.doc).

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalardır (http://www.milliparklar.gov.tr/bolumler).

Türkiye'nin tüm bölgelerine dağılmış 123 Yaban Hayatı Koruma Alanı ve Üretme İstasyonu bulunmaktadır (UBSEP, 2007).

2.2.2.3 Özel Çevre Koruma Alanları

Tarihi, doğal, kültürel vb. değerler açısından bütünlük gösteren ve gerek ülke gerekse dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan alanlardır (http://wcpa.iucn.org).

Akdeniz Eylem Planı (AEP) 1988'de yürürlüğe konduğunda, planın genel hedeflerine ulaşılması amacıyla "Çevre Koruma Konseyi" oluşturulmuş ve "Özel Çevre Koruma Alanı" kavramı yasal statü kazanmıştır. Çevre Kanununun 9. maddesi uyarınca belirlenen Özel Çevre Koruma Alanlarının çevresel değerlerinin korunması, mevcut çevresel sorunları ile ilişkilendirilmesi ve sahip oldukları biyolojik ve ekolojik kaynakların yanı sıra tarihi ve kültürel değerlerinin de korunması ve geliştirilmesi amacıyla 1989 yılında 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) yayınlanmış ve yürürlüğe konmuştur. Bugüne kadar ülkemizde tescil edilmiş 14 "Özel Çevre Koruma Alanı" bulunmaktadır. Bu alanlar, başta deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanları ve Akdeniz foklarının yerleşim bölgeleri olmalarından dolayı biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır (UBSEP, 2007).

Özel Çevre Koruma Bölgesi İçin Aranılan Esas ve Şartlar (ÇOB, 2004):

- Tarihi, arkeolojik ve kültür zenginliği bulunan,
- Kara ve su ekosistemi bir bütünlük ve devamlılık gösteren,
- Kendine has biyolojik, ekolojik ve jeomorfolojik özellikleri olan,

- Bitki, hayvan, kuş ve balık gibi canlılar bakımından tabi biyolojik zenginliğe sahip olan,

- Yangın gibi, maden kaynakları işletilmesi gibi değişik baskılarla ekosistemi fazla değişikliğe uğramamış veya biyolojik zenginlikleri kaybolmamış bulunan,

- Tarım, madencilik ve sanayi gibi dış tesirlerin baskısından uzak kalmış ve uzun vadede bu tesirlerin etkili olamayacağı, korunması kolay olan,

- Gelişmiş yerleşim bölgeleri dışında kalan ve uzun vadede oturuma uygun olmayan,

- İhtiva ettiği biyolojik ve ekolojik özelliklerin bozulmadan kalmasını ve devamlılığını sağlayacak, çevresindeki diğer tarım ve endüstriyel faaliyetlerin kirletici tesirlerinden fazla etkilenmeyecek büyüklükte (ideal saha büyüklüğü en az 3000 ha.'dır. Fakat yörenin özelliğine göre 1000 ha ve hatta ada gibi özel durumlarda daha küçük alanlar düşünülebilir).

- Nesli tehlikedeki bitki ve hayvanların korunmasında önem taşıyan,

- Turizm, rekreasyon, avcılık bakımından korunması ve geliştirilmesi uygun olan,

alanlar Özel Çevre Koruma Alanları kapsamına alınmaktadır.

2.2.2.4 Doğal Sit Alanları

Kültür Bakanlığınca kültürel varlıklarımızın yanı sıra doğal varlıklarımızın da yerinde korunması amacıyla ilk olarak 1973'de çıkarılan "Eski Eserler Kanunu"nda yer alan "tabii (doğal) sit" kavramıyla çalışmalar başlatılmış olup, 1983'de çıkarılan "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ile de "sit" tanımının yanı sıra "tabiat varlığı" tanımı da getirilmiş, tabiat varlığı tanımına mağaralar, kaya sığınakları, özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları da dahil edilmiştir.

Doğal Sit alanlarına, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 659 sayılı ve 5.11.1999 kararı ile açıklık getirilmiştir. Bu tanıma göre Doğal Sit: "Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri

ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gereken alanlar" olarak belirlenmiştir (Gülersoy, 2003).

Şu anda yürürlükte olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasaları, denetim ve yönlendirmeyi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile, ülke çapında onyedi merkezi olan Koruma Kurullarına bırakmaktadır. Yüksek kurulun görevi, korunmada uygulanacak ilkeleri belirlemek ve ortaya çıkacak sorunlarda Kültür Bakanlığına görüş bildiren bir danışman kuruluş olmaktır. Türkiye'de koruma konusunda en üst organ olan bu kurulun 8 üyesi bürokrat, 6 üyesi akademisyendir. Yüksek kurul ilke koyma yetkisine dayanarak "Doğal Sit Alanları" nı üçe ayırmıştır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 651 sayılı ve 5.11.1999 tarihli ilke kararına göre;

1. Derece Doğal Sit Alanları, bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

2. Derece Doğal Sit Alanları, doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında, kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılabilecek alanlardır. Bu alanlarda, turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşmaya gidilemez. Buralardaki yoğunluk Koruma Kurulları tarafından belirlenir.

3. Derece Doğal Sit Alanları, Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına açılabilecek alanlar olarak belirlenmiştir.

2.2.2.5 Gen Koruma ve Yönetim Alanları

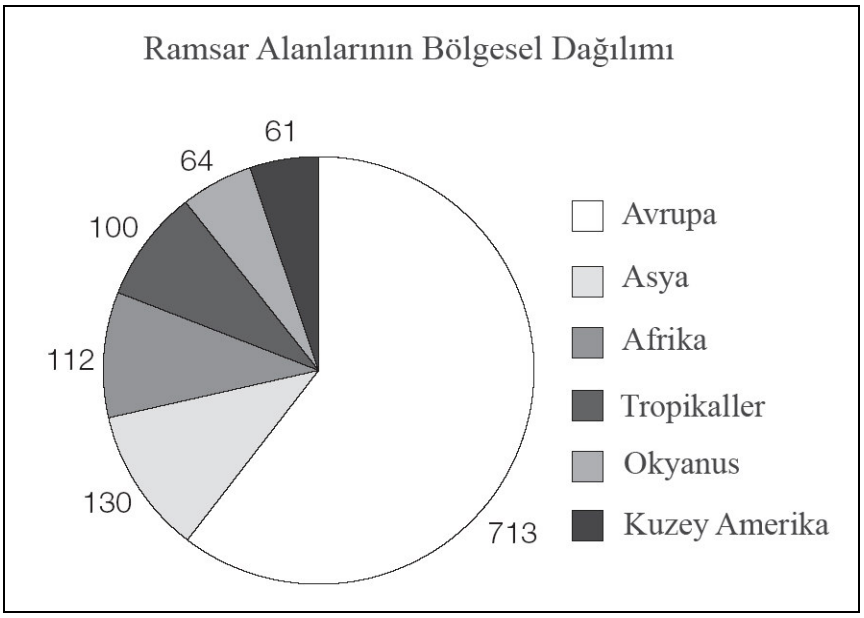
"Sürdürülebilir Tarımsal Biyolojik Çeşitlilik İçin Türkiye; "Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde (İn-Situ) Korunması Projesini" (1993-1998; GEF-1 Projesi) yürütmüş ve bu proje ile tarımsal bitkilerin yabani akrabalarına ait gen kaynaklarının yerinde korunması konusunda gerekli kurumsal ve personel kapasitesi geliştirilmiştir. Gen Koruma ve Yönetim Alanları (GEKYA) kavramı geliştirilmesi, oluşturulması ve "ulusal plan" hazırlığı tamamlanmıştır (UBSEP, 2007).

GEKYA, hedef türlerde genetik çeşitliliğin ve evrimin sürekliliğini sağlamak üzere belirlenen, bu amaçla korunan ve yönetilen doğal ve yarı doğal alanlardır. GEKYA yüksek derecede ve zengin çeşitlilik gösteren, yok olma tehlikesi altında bulunan ya

da ekonomik bakımdan önemli olan bitki türlerinin popülasyon içi ve arasındaki evrimin sürekliliğinin sağlandığı alanlardır. GEF-1 projesi ile çalışmalar pilot bölge olarak seçilen, Kazdağları, Bolkar Dağları ve Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği için başlatılmıştır (UBSEP, 2007).

2.2.2.6 Ramsar Alanları

Daha detaylı olarak bölüm 2.3.1.7.' de anlatılacak olan Ramsar Sözleşme'sinin 1975 yılında yürürlüğe girmesi ile Ramsar Alanları tanımlanmıştır. Uluslararası Sulak Alanlar Listesi kapsamında tüm dünyada hemen hemen 65 milyon hektarı kaplayan 900 adet sulak alan bulunmaktadır (http://www.ockkb.gov.tr). Bu alanların kıtalara göre dağılımı Şekil 2.4' de görülmektedir.

Şekil 2.4. Ramsar Alanlarının Bölgesel Dağılımı (Taylor, 2002).

Türkiye 1994 yılında 5 sulak alanını Ramsar Sözleşmesi Listesine dahil ettirerek Sözleşmeye taraf olmuştur. Bu alanlar; Seyfe Gölü, Sultan Sazlığı, Göksu Deltası, Kuş (Manyas) Gölü ve Burdur Gölüdür. 1998 yılında ise daha önce bir kısmı Sözleşme listesine dahil edilen Manyas (Kuş) Gölü ile Burdur Gölü'nün tamamı ile Gediz Deltası, Akyatan Lagünü, Ulubat Gölü ve Kızılırmak Deltası da Sözleşme Listesine dahil edilmiştir. Şu anda RAMSAR kapsamında 12 sulak alan bulunmakta olup toplam 206 830 ha'lık bir alana yayılmıştır (ÇOB, 2007).

2.3 Doğa Korumada Yasal ve Yönetsel Durum

Teknolojik ve ekonomik gelişmeler doğal değerlerin kaybına neden olmuş, başlangıçta küçük sosyal grupların yürüttüğü çalışmalar, doğanın değerinin önemi ve doğa sevgisiyle, durumun ciddiyetinin artmasıyla ulusal ve uluslararası bir politika halini almıştır. Dünyada doğa korumaya yönelik çevresel politikalar 21.yy'da önemli bir değişim geçirmiştir. 1960'larda başlayan modern çevrecilik hareketi halk kamuoyu ve çevreci gruplar tarafından destekleniyor iken form değiştirerek kamu politikası halini almıştır. Doğal değerlerin korunmasına yönelik ortak korkuları paylaşan karar vericilerin desteğiyle gerçekleşen uluslararası kongreler ve devamında gerçekleşen antlaşmalar doğa koruma konusundaki yasal durumu şekillendirmiştir. Ülkeler bu konuda kanunlar çıkarmış ve hukuksal düzenlemeler getirmiştir.

2.3.1 Ülkemizin Doğa Koruma Konusunda Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye BM üyesi bir ülke olarak başta UNEP ve FAO olmak üzere BM'e bağlı örgütlerin pek çoğuna ve bu örgütler bünyesinde oluşturulan Uluslararası Bitki Genetik Kaynakları Komisyonu gibi oluşumlara üyedir. Bunların dışında Uluslararası Bitki Genetik Kaynakları Enstitüsü (IPGRI, Italya), Uluslararası Kurak Alanlarda Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA), Uluslararası Orman Araştırma Birliği Organizasyonu (IUFRO) gibi diğer uluslararası örgütlere ve Avrupa Orman Genetik Kaynakları Programı (EUFORGEN), Bitki Genetik Kaynakları Avrupa İşbirliği Programı (ECP/GR) gibi bölgesel oluşumlara da katılmaktadır. Türkiye'nin bu üyelikleri biyolojik çeşitliliğin korunmasına verdiği önemin göstergesidir. (UBSEP,2007).

T.C. Anayasası'nın antlaşmalarla ilgili 90. maddesinde "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir" denmektedir. Dolayısıyla taraf olduğumuz antlaşma ve protokollerin Türk iç hukuk düzeninde sahip oldukları hukuki güç, en az Çevre Kanunu değerinde olup, bu sözleşmeler ulusal mevzuatımızın bir parçasıdır (http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=118).

Türkiye'nin çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik olarak taraf olduğu uluslararası sözleşmeler şunlardır (http://www.ockkb.gov.tr):

- Akdeniz Genel Balıkçılık Konseyi Kurulması Hakkında Anlaşma (Değişik), Roma, 1949 (Türkiye R.G. 7.7.1967, sayı12641).

- Kuşların Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme. Paris, 1959 (Türkiye R.G. 17.12.1966, sayı12480).

- Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Teşkilatı Kurulması Hakkında Sözleşme (Değişik). Paris, 1951 (Türkiye 10.8.1965).

- Nükleer Enerji Sahasında Hukuki Mesuliyete Dair Sözleşme (29.1.1960 ve onu değiştiren 28.1.1964 tarihli ek Protokol) (Türkiye R.G. 13.6.1967, sayı 12620).

- İşçilerin İyonize Edici Radyasyonlara Karşı Korunması Hakkında Sözleşme. Cenevre, 1960 (Türkiye 15.11.1969).

- Atmosferde, Uzayda ve Sualtında Nükleer Silah Deneylerini Yasaklayan Sözleşme, Moskova 1963 (Türkiye R.G. 13.5.1965, sayı1997).

- Devletlerin Ay ve Öteki Gök Cisimleri Dahil Uzayın Keşfi ve Kullanımı Faaliyetlerini Düzenleyen İlkelere İlişkin Anlaşma, Londra, Moskova, Washington D.C., 1967. (Türkiye R.G. 1.6.1968, sayı12913).

- Uçakların Gürültüsü Konusunda Uluslararası Standartlar ve Tavsiye Edilen Uygulamalar, 1971.

- Hayvanların Uluslararası Nakliye Sırasında Korunması Konusunda Avrupa Sözleşmesi. Paris, 1968. (Türkiye 20.2.1971).

- Nükleer Silahların ve Öteki Toplu Tahrip Silahlarının Deniz Yataklarına, Okyanus Tabanı ve Bunların Altına Yerleştirilmesinin Yasaklanması Hakkında Antlaşma, Londra, Moskova, Washington D.C., (Türkiye 19.10.1972).

- Bakteriyolojik (Biyolojik) ve Toksik Silahların Geliştirilmesi, Üretimi ve Depolanmasının Yasaklanması ve Tahribi Hakkında Sözleşme. Londra, Moskova, Washington D.C., 1972 (Türkiye R.G. 5.11.1975).

- Balina Avcılığının Tanzimi Hakkında Mukavelename 24.9.1931 (Türkiye R.G. 8.11.1934, sayı 2399).

- Avrupa Kültür Anlaşması. 19.12.1954 (Türkiye R.G. 17.6.1957, sayı 9635).
- Silahlı Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme ve Ekleri 14.4.1954 (Türkiye R.G. 8.11.1965, sayı 12145).
- Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme. Paris, 1972. (Türkiye R.G. 14.2.1983, sayı 17959).
- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi. Bern, 1979. (Türkiye R.G. 20.2.1984, sayı 18318).
- Uluslararası Enerji Programı Anlaşması. Paris, 1974. (Türkiye 4.5.1981).
- Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi. Barselona, 1976. (Türkiye R.G. 12.6.1981, sayı 17368).
- Akdeniz'in Gemi ve Uçaklardan Vaki Olan Boşaltmalarla Kirlenmesinin Önlenmesine Dair Protokol. Barselona, 1976. (R.G. 12.6.1981, sayı 17368).
- Akdeniz'in Kara Kökenli Kirleticilere Karşı Korunması Hakkında Protokol. Atina, 1980. (Türkiye R.G. 18.3.1987, sayı 19404).
- Akdeniz'de Özel Olarak Korunan Alanlara Ait Protokol. Cenevre, 1982. (imza tarihi 6.11.1986) (R.G. 23.10.1988, sayı 19968).
- Fevkalade Hallerde Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İşbirliğine Ait Protokol. (R.G. 12.6.1981, sayı 17368).
- Uzun Menzilli Sınırlarötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi. Cenevre, 1979. (Türkiye R.G. 23.3.1983, sayı 17996).
- Avrupa'da Hava Kirleticilerinin Uzun Menzilli Aktarılmalarının İzlenmesi ve Değerlendirilmesi İçin İşbirliği Programının (EMEP) Uzun Vadeli Finansmanına Dair 1979 Uzun Menzilli Sınırlarötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi'ne ek Protokol. Cenevre, 1984. (R.G. 23.7.1985, sayı 18820).
- Nükleer Kaza Halinde Erken Bildirim Sözleşmesi. Viyana, 26.9.1986 (R.G. 3.9.1990, sayı 20624).

- Tehlikeli Atıkların Sınırlarötesi Taşınımının ve İmhasının Kontrolü Sözleşmesi. Basel, 22.3.1989 (R.G. 15.5.1994, sayı 21935).

- Gemilerin Sebep Olduğu Deniz Kirlenmesini Önleme Sözleşmesi. (MAR-POL 73/78), (13.9.1989 tarih ve 89/14547 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)(R.G. 24.6.1990, sayı 20558).

- Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi ve Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü. (R.G. 8-9.9.1990, sayı 20629).

- Londra Değişiklikleri. (28 Aralık 1994 tarih ve 22155 sayılı Resmi Gazete).

- Kopenhag Değişiklikleri. (28 Eylül 1994 tarih ve 20629 sayılı Resmi Gazete).

- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi. Rio de Janeiro, 5.6.1992. (27 Aralık 1996 tarih ve 22860 sayılı Resmi Gazete).

- Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi. 1992. (R.G. 6.3.1994, sayı 21869).

- Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol. 1992. (R.G. 6.3.1994, sayı 21869).

- Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol. 1992. (R.G. 6.3.1994, sayı 21869).

- Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmalar Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol. 1992. (R.G. 6.3.1994, sayı 21869).

- Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (RAMSAR). (R.G. 17.5.1994, sayı 21937).

- Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi. Paris, Aralık 1994 (21 Kasım 1996 tarihinde Çevre Komisyonunda kabul edildi. TBMM gündeminde olup henüz onaylanmadı)

- Antarktika Antlaşması, (R.G.18.9.1985, sayı 22408)(3.8.1995 tarih ve 244 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)

- CITES Nesli Tehlikede Olan Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme. (20 Haziran 1996 tarihli Resmi Gazete).

2.3.1.1 Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

Rio de Janerio'da 1992 yılında gerçekleştirilen Yeryüzü Zirvesi'nden önceki yıllarda da biyolojik çeşitliliğin azalmasının koordine edilmiş uluslararası çabalarla önlenebilecek önemli bir sorun olduğu kabul edilmiş ve Türkiye'nin de taraf olduğu ve Rio'da imzalanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin de aralarında bulunduğu önemli küresel sözleşmelerin imzalanmasıyla sonuçlanmıştır (UBSEP, 2007).

Rio Zirvesi'ne katılan ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 156 devlet, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini imzalayarak kendi sınırları içerisindeki bitkilerin, hayvanların ve mikrobiyolojik yaşamın çeşitliliğinin tam olarak korunması sorumluluğunu üstleneceklerine, ayrıca biyolojik kaynakları sürdürülebilir kullanacaklarına ve biyolojik çeşitlilikten sağlanan faydaları eşit olarak paylaşmanın yollarını arayacaklarına dair taahhütlerde bulunmuşlardır. Sözleşme, gelecek nesillerin doğal kaynaklara olan gereksinmelerinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilme anlamına gelen istikrarlı ve sürdürülebilir gelişme kavramı üzerine kurulmuştur (Demirayak, 2002).

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 5 Haziran 1992 tarihinde imzaya açılmış, dünya da 29 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde Sözleşme 29.08.1996 tarih ve 4177 sayılı Kanun ile onaylanmış ve 27.12.1996 tarih ve 22860 sayılı RG yayınlanarak, 14 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir (http://www.bcs.gov.tr/ sitetr/).

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin üç temel hedefini:

- Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- Biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
- Genetik kaynakların kullanımı,

sonucunda kaynaklanan faydaların global ölçüde adil ve eşit biçimde paylaşımı oluşturmaktadır (UBSEP, 2007).

Küresel alanda bir kilometre taşı olarak kabul edilen bu bildirge, gelişme hakkı, yoksullukla mücadele, gelişmiş ülkelerin küresel çevre sorunlarındaki ortak sorumluluğu nedeniyle gelişme yardımları yapmaları gerekliliği konularını

vurgulaması bakımından önemlidir. Bildirge, yine çevre koruma politikalarının diğer tüm politikalarla bütünleştirilmesini, çevresel etki değerlendirmesinin önemini ve halkın katılımını vurgulaması açısından da son derece önemli bir siyasi belge niteliğindedir (Demirayak, 2002).

Bu bağlamda, Türkiye Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBSEP), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin diğer yükümlülüklerle uyum içinde uygulanabilmesinde ve biyolojik çeşitlilik kaybının yol açtığı problemlerin çözümünde yararlanılabilecek bir rehber olması amacıyla 2001 yılında T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Yalnız değişen ülkesel ve uluslararası koşullar ve eğilimler, Sözleşme gereği periyodik olarak hazırlanan ve Sözleşme sekretaryasına sunulan I., II. ve III. ulusal rapor içerikleri, 2001 UBSEP revizyonun gerekliliğini ortaya koymuştur. Yeni UBSEB, büyük bir katılım grubuyla (farklı kuruluşlardan uzmanlar, BÇ koruma, yönetim ve kullanımda paydaş olanlar) ve III. Ulusal Çalışma Toplantısı sonunda katılımcılık esas alınarak yaklaşık 11 aylık süre sonunda, Haziran 2007 yılında tamamlanmıştır. UBSEP-2007'de Türkiye'nin BÇ bakımından önemi, 3 tematik alan temelli (Tarımsal BÇ, Kıyı, Deniz ve İç Su BÇ ve Orman Dağ BÇ) olarak, güncelleştirilmiş BÇ verileri, Kurumsal ve yasal alt yapı, BÇ Koruma engelleri ve çelişkiler, boşluklar ve ihtiyaçlar, tematik alanlar için örtüşen konular gibi alanlarda revizyon ve güncellemeler yapılmıştır. Yine UBSEP-2007'de ekosistem yaklaşımlı ve ekolojik yönetim prensipleri dikkate alınarak, BÇ koruma ve sürdürülebilir kullanım bakımdan öncelikli hedefler, stratejik eylemler ve yol haritası katılımcı yöntemle uzmanlarca hazırlanmıştır (UBSEP 2007).

2.3.1.2 Bern Sözleşmesi

Avrupa Konseyi üyeleri aralarında daha sıkı bir işbirliği gerçekleştirmek amacıyla, yabani flora ve faunanın korunmasının ve gelecek nesillere aktarılmasının, estetik, bilimsel, kültürel, rekreasyonel, ekonomik ve özgün değerde doğal bir miras oluşturduğunu kabul ederek, biyolojik dengelerin devamlılığında yabani flora ve faunanın oynadığı temel rolü bilerek, yabani flora ve faunanın birçok türlerinin ciddi biçimde tükenmekte olduğu ve bazılarının yok olma tehlikesine maruz olduğunu kaydederek, yabani flora ve faunanın muhafazasının, hükümetlerin ulusal amaçları ve programlarında dikkate alınması ve özellikle göçmen kuşların korunmasında işbirliğinin gerekliliği dikkate alınarak, 1972 yılındaki Birleşmiş Milletler Beşeri Çevre Konferansı ve Avrupa Konseyi Danışma Meclisince dile getirilen talepleri göz önünde bulundurarak, 1979 yılında Avrupa'nın *"Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesini (Bern Sözleşmesi)"* imzalamışlardır. Ülkemiz 20 Şubat 1984

yılında sözleşmeye taraf olmuştur (http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID =118).

Yalnızca Avrupa Birliği ülkelerini değil aynı zamanda Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini de içine alan Bern Sözleşmesi, Avrupa'nın doğal bitki ve hayvan türleri ve onların doğal yaşam ortamlarının korunmasına, üye ülkeler arasında işbirliğine ve göç eden türler dahil olmak üzere tehlike altındaki türlere dikkat çekmektedir (http://www.dhkd.org).

2.3.1.3 İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

Haziran 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya açılmış, 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin amacı, başta karbondioksit olmak üzere, dünya daki gaz emisyonlarının meydana getirdiği sera etkisi sonunda ortaya çıkan ve istenmeyen küresel ısınma dolayısıyla meydana gelen iklim değişikliğinin durdurulmasıdır. Ülkemiz 21 Ekim 2003 tarih ve 25266 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Çözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ile taraf olmuştur (ÇOB, 2004).

2.3.1.4 Orman Prensipleri

"Her Tür Ormanın Yönetimi, Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimine Yönelik Global Bir Görüş Birliği İçin Yasal Bağlayıcılığı Olmayan İlkeler Bildirimi", özellikle tropikal ormanların korunması için uluslararası bir sözleşmenin de kabul edilmesi yolunu açan önemli bir belgedir. Genel anlamda bildirge ormanların tüm insanlığa ait korunması ve yeniden üretilmesi gerektiği prensibi üzerinde oluşmaktadır (Demirayak, 2002).

2.3.1.5 Dünya Mirası Sözleşmesi

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme olarak da bilinen Dünya Mirası Sözleşmesi, dünyanın olağanüstü doğal ve/veya kültürel mirasının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla ülkeleri ulusları işbirliğine çağıran önemli bir araçtır. Türkiye bu sözleşmeye 1983 yılında taraf olmuştur. Bu sözleşme kapsamında 129 ülkede toplam 754 alan Dünya Mirası olarak ilan edilmiştir. Dünya Miras Listesi'nde Türkiye'den 9 alan yer almaktadır. (http://www.dhkd.org).

Gündem 21, 21. yüzyıl için hazırlanan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsayan bir eylem programı olup, uygulanabilmesi her ülke hükümetinin kendi ulusal Gündem 21 programını hazırlamasına dayanan Rio Bildirgesi'nin de

uygulanmasına yönelik bir eylemler bütünüdür. Temel olarak doğal kaynakların sürdürülebilir ve gelecek kuşakların haklarını ihlal etmeden kullanımını sağlamak, çevreye daha fazla zarar verilmesini önlemek amacıyla çevrenin her alanında tüm devletlere görev ve sorumluluk veren bir belgedir (Demirayak, 2002).

2.3.1.6 CITES Sözleşmesi

"Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme" olarak da bilinen CITES Sözleşmesi, günümüzde hayvan ve bitki türlerinin ticareti konusunda dünya da en yaygın olarak uygulanan sözleşmedir.

1975 yılından beri uygulanan sözleşmeye üye ülkelerin sayısı 140'ı aşmıştır. İzin ve sertifika sistemiyle çalışan CITES, sözleşmenin eklerinde listelenen bitki ve hayvan türlerinin uluslararası ticaretini izlemekte ve kontrol etmektedir. Türkiye CITES Sözleşmesi'ne 1994 yılında 124. ülke olarak imza atmıştır (http://www.dhkd.org).

Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği 27.12.2001 tarih ve 24623 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (ÇOB, 2004).

2.3.1.7 Ramsar Tüzüğü

Ülkemizin taraf olduğu diğer bir sözleşme olan, "Özellikle Su Kuşları Yaşam Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)"si sulak alanlar ve kaynaklarının korunması ve dengeli bir biçimde kullanılması için, ulusal eylemlere uluslararası ortaklıklara temel teşkil etmek amacıyla İran'ın, Hazar Denizi'nin güney kıyısında bulunan Ramsar kentinde, 2 Şubat 1971'de kabul edilen uluslararası bir sözleşmedir. Tüzük, dünya üzerinde, belirli bir ekosistemle ilgilenen tek küresel antlaşmadır (www.ramsar.org).

Ülkemiz, sulak alanların korunması yönünden son derece önemli olan bu sözleşmeye 30 Aralık 1993 tarihinde taraf olmuş, Sözleşme 94/5434 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 17.05.1994 tarihi ve 21937 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (ÇOB, 2007).

Alçak gelgitte altı metreyi aşmayan deniz suyu alanlarını da kapsamak üzere doğal ya da yapay; sürekli ya da geçici; durgun ya da akar, tatlı, acı ya da tuzlu sulu; bataklık, ıslak çayırlar turbalık ya da bataklıklar *sulak alan* olarak tanımlanmıştır. Sulak alanlar, dünyanın en üretken ekosistemleri arasındadırlar. Söz konusu Sözleşme ile akit taraflar:

- Sulak alanların temel ekolojik fonksiyonlarının, su rejimlerini düzenlemek ve karakteristik bitki ve hayvan topluluklarının, özellikle su kuşlarının yaşam ortamlarını desteklemek olduğunu göz önüne alarak,

- Sulak alanların ekonomik, kültürel, bilimsel ve rekreasyonel olarak büyük bir kaynak teşkil ettiğine ve kaybedilmeleri halinde bir daha geri getirilemeyeceğine inanarak,

- Sulak alanların giderek artan şekilde kaybına sebep olacak hareketleri şimdi ve gelecekte durdurmayı isteyerek,

- Su kuşlarının mevsimsel göçleri sırasında sınırlar aşabildiğini ve bu yüzden uluslararası bir kaynak olduğunu tanıyarak,

- Sulak alanların ve onlara bağlı bitki ve hayvan topluluklarının korunmasının, ileri görüşlü ulusal politikalarla, koordineli uluslararası faaliyetlerin birleştirilmesi yoluyla sağlanacağından emin olarak, sözleşmeye taraf olmuşlardır (http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=118).

2.3.1.8 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Natura 2000)

Avrupa kıtasının yüksek nitelikli ve olağanüstü doğal ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için koruma, planlama ve kaynak yönetiminin stratejilerini içeren ve bütüncül planlama kavramı temeline oturan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, 2000 yılında, Avrupa Konseyi tarafından gündeme getirilmiştir. Türkiye ise, Sözleşmeye, 21-22 Ekim 2003 tarihinde imzalayarak, taraf olmuştur (Atabay, 2003).

2.3.2 Türkiye'nin Çevre ve Doğa Koruma Alanındaki Politikaları

Türkiye'de doğal çevrenin korunmasına Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren önem verilmiştir. Çevre sorunlarının ülkemizde henüz yoğun olarak yaşanmadığı 1958 yılında ilk Milli Parkın ilan edilmesi köklü bir doğa koruma yaklaşımını yansıtmaktadır. Dünya da ve Türkiye'de çevre üzerindeki insan baskısının artmaya başladığı 1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de de çevre koruma politikaları kurumsallaşmaya başlamıştır (UBSEP, 2007).

Türkiye'nin doğanın korunması konusundaki temel politikaları esas itibariyle Anayasa gereğince kamu sektörü için bağlayıcı, özel sektör için ise yol gösterici olan kalkınma planlarında yer almaktadır. Katılımcı bir süreç içinde geliştirilen Ulusal Çevre Eylem Planı ve Stratejisi (UÇEP) doğrudan çevre konusunda hazırlanarak,

kabul edilmiş ve yayınlanmış stratejik yaklaşımdaki politika dokümanıdır. Biyolojik Çeşitlilik Ulusal Stratejisi, Ulusal Gündem 21, Türkiye Çölleşme İle Mücadele Ulusal Eylem Programı (taslak) ise uluslararası taahhütler doğrultusunda, biyolojik çeşitlilik konusundaki ulusal politikalara ve eylemlere yönelik hazırlanmış dokümanlardır (Demirayak, 2002).

Türkiye biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlayan uluslararası sözleşmelere taraf olması da doğa koruma politikasını yansıtmaktadır (UBSEP, 2007).

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)'nda belirtilmiş herhangi bir çevre politikası bulunmamaktadır. Çevre sorunları ilk kez 1973-77 dönemini kapsayan III. Beş Yıllık Kalkınma Planında ayrı bir bölüm olarak yer almıştır. Bu dönemdeki çevre politikalarını belirleyen temel yaklaşım Türkiye'deki çevre sorunlarına gelir azlığı ve kaynakların yeterince kullanılamamasının sebep olduğu varsayımıyla sanayileşme ve kalkınmaya zarar verecek çevre politikalarının kabul edilemez olduğu anlayışı olmuştur (Ongan, 1997).

"Sürdürülebilir kalkınma" prensiplerini benimsediği V.Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar olan planlarda biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğini sağlayacak özgün politikalar yer almamaktadır (Demirayak, 2002).

1985-89 dönemini içeren V. Beş Yıllık Kalkınma Planındaki temel ilke ise sadece mevcut kirliliğin ortadan kaldırılması ve muhtemel kirliliğin engellenmesi değil, kaynakların gelecek nesillerin de yararlanabilmesi için en iyi şekilde muhafazası ve geliştirilmesidir (Ongan, 1997).

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan sonraki Kalkınma Planlarında ve Yıllık Programlarda çevre ve tarım sektörlerinde biyoçeşitlilik konuları yer almakta, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir şekilde korunmasına, geliştirilmesine ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik politikalar ortaya konulmakta, gerekli tedbirler belirlenmektedir (UBSEP 2007).

Çevrenin tüm sektörel yaklaşım ve stratejilerde yer alması VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlamakta olup ekonomi, sanayi ve enerji sektörlerinde çevre konusuna sıkça değinilmiştir (Demirayak, 2002).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planının temel stratejisi ise "insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkan verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek kuşaklara insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmaktır" (Ongan, 1997).

2007-2013 yıllarını kapsayan IX. Kalkınma Planında ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin korunmasına, geliştirilmesine ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması bir öncelik olarak belirlenmiştir. Planın 459. maddesinde "Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların araştırılması, korunması, değerlendirilmesi ve ekonomik değer kazandırılması çalışmaları hızlandırılacaktır." ve 508. maddesinde "Doğal orman ekosistemini, başta yangınlar ve zararlılar olmak üzere çeşitli faktörlere karşı, etkin şekilde korumak; koruma-kullanma dengesi, biyolojik çeşitlilik, gen kaynakları, orman sağlığı, odun dışı ürün ve hizmetler ile ekoturizmin geliştirilmesi gözetilerek, çok amaçlı ve verimli şekilde yönetilmesi amaçlanmaktadır." ifadeleri yer almaktadır (UBSEP 2007).

2.3.3 Türkiye'deki Kurumsal Yapı

Türkiye'de koruma alanlarının yönetimi ve korunması kavramı, ilk olarak 1937 yılında Karada Avlanma Yasası (no.3167) yürürlüğe girdiğinde gündeme gelmiştir (DPT, 2000). Türkiye'de koruma alanlarından sorumlu olan kurumlar arasında, Tarım ve Köy İşleri, Kültür ve Turizm, Çevre ve Orman Bakanlıkları önemli roller oynamaktadırlar.

Çevre ve Orman Bakanlığı, 01.05.2003 tarihinde kabul edilen ve 08.05.2003 tarih ve 25102 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4856 sayılı yasa ile belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, Çevre Bakanlığı ile Orman Bakanlıklarının birleştirilmesi suretiyle kurulmuş bir bakanlıktır (http://www.cevreorman.gov.tr/kurulus.htm).

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın kuruluş amaçları: Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun ve verimli şekilde kullanılması ve korunması, ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile doğal zenginliklerinin korunması ve geliştirilmesi, her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi, ormanların korunması, geliştirilmesi ve orman alanlarının genişletilmesi, ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerin kalkındırılması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması, orman ürünlerine olan ihtiyacın karşılanması ve orman ürünleri sanayinin geliştirilmesi şeklinde özetlenebilir (http://www.cevreorman.gov.tr).

Çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili politikaların oluşturulması, çeşitli statülerdeki korunan alanların ilan edilmesi ve

yönetimi, plan ve programların geliştirilerek uygulanması, bu kapsamdaki etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve kurumlar arasında eşgüdüm sağlanması Bakanlığın ve bağlı kuruluşlarının sorumluluğundadır. Bu görev ve sorumluluklar Bakanlığın ve bağlı kuruluşlarının merkez ve taşra teşkilatı eliyle yürütülmektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın merkez teşkilatının ana hizmet birimleri şunlardır (http://www cevreorman.gov.tr):

- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
- Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
- Çevresel Etki Değerlendirme ve Planlama Genel Müdürlüğü
- Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol Genel Müdürlüğü
- Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
- Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
- Dış İlişkiler ve AB Dairesi Başkanlığı
- Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı kuruluşlar:

- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
- Orman Genel Müdürlüğü
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğüdür.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın taşra teşkilatı her ilde bulunan Çevre ve Orman İl Müdürlükleri ile bağlı kuruluşların bölge müdürlüklerinden oluşur (http://www cevreorman.gov.tr).

Bakanlığın biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda birinci derecede yetkili ve sorumlu birimi aynı zamanda BÇS ulusal odak noktası olan *Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü*'dür. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Kanunu gereğince koruma altına alınmış

alanların yönetiminden, yaban hayatının korunmasından, kara avcılığının denetlenmesinden ve düzenlenmesinden sorumlu temel birimdir (UBSEP 2007).

Çevre Bakanlığı, mevzuat hazırlamak ve ilgili düzenlemeleri yapmak, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi de dahil olmak üzere doğa koruma ile ilgili uluslararası sözleşmeler ve anlaşmaları koordine etmek, diğer kurum/kuruluşların çevre koruma ile ilgili faaliyetlerinde koordinasyonu sağlamak ve Kanununa aykırı uygulamalara gerekli müdahalelerde bulunmak konularında yetkili ve sorumludur. Türkiye'de ÇED Yönetmeliği sürecinin koordinasyonundan Çevre Bakanlığı sorumlu ve yetkilidir. 1994 yılında Ramsar Sözleşmesini imzalayan Türkiye, bu sözleşmeye göre dokuz alan belirlemiş olup, varolan araştırmalar, ülkemizdeki 56 sulak alanın uluslararası kriterlere göre önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çevre Bakanlığı Çevre Koruma Genel Müdürlüğü Sulak Alanlar Şubesi sulak alanlar üzerinde çalışmalar yürütmek üzere kurulmuştur (Demirayak, 2002).

Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı olan *Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı (ÖÇKK)* ise 1976 tarihinde Barselona'da imzalanan "Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi'ne dayalı olarak, korunması gerekli doğal, tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olduğu ve yapılaşma ve bozulma baskısı altında olan alanların özel bir statü altında korunması amacıyla, 12.06.1988 tarih ve 88–13019 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince Başbakanlığa bağlı Özel Çevre Koruma Bölgesi Başkanlığı geçici olarak kurulmuş, 13.11.1989 tarih 20341 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığına dönüştürülmüştür. (ÇOB, 2006)

Bu kararnamede Özel Çevre Koruma Bölgesi tespit ve ilan edilecek alanlarda "Bölgelerin sahip olduğu çevre değerlerinin korunması ve mevcut çevre sorunlarının giderilmesi için tüm tedbirleri almak, bu alanların koruma kullanma esaslarını belirlemek, her ölçekteki imar planlarını yapmak ve re'sen onaylamak yetki ve görevi" Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığına verilmiştir. Kurumun görevleri:

- Milletlerarası koruma sözleşmeleri ve çevre mevzuatı dikkate alınarak, koruma ve kullanma esaslarını belirlemek, imar planlarını yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek ve re'sen onaylamak,

- Kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan veya yaptırılacak enerji, sulama, ulaştırma, orman yolu ve benzeri tesisler ile tabi kaynak kullanım tesisleri ve

bunların müştemilatının koruma ve kullanma esaslarına uygunluğunu incelemek,

- Haritası olmayan alanlar için harita yapmak veya yaptırılmasını sağlamak,
- Özel çevre koruma bölgelerinde alt yapıyı planlamak, alt yapı proje tesislerini yapmak ve yaptırılmasını temin etmek,
- İmar planları ve revizyonlarıyla ilgili uygulamaların kontrolü esaslarını tespit etmek ve uygulanmasının koordinasyonunu ve takibini sağlamak,
- Özel çevre koruma bölgelerinin sahip olduğu çevre değerlerini korumak ve mevcut sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak,
- Özel çevre koruma bölgelerinin kara, kıyı, akarsu, göl ve deniz kaynaklarının verimliliklerinin korunması, geliştirilmesi ve tüketilmiş stoklarının yeniden kurulması için gerekli araştırma ve incelemeleri yapmak veya yaptırmak,
- Bu alanların korunması için her türlü icraatta bulunmak, araştırma incelemeler yapmak ve yaptırmak, gerektiğinde tüm kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili dernekler ve milletlerarası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak,
- Toplumda çevre koruma anlayışının gelişmesine katkıda bulunmak ve kalıcı davranış değişiklikleri sağlamak amacı ile toplumun her seviyesinde çevre koruma eğitimi yapmak, diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde bu faaliyetleri yürütmektir (http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=119).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı kanun ile kurulan TC Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın amacı, kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihi ve kültürel varlıkların zarar görmesini ve yok edilmesini önlemek, ülkenin turizme elverişli bütün imkanlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, turizmin geliştirilmesi, pazarlanması, teşvik ve desteklenmesi için gerekli önlemleri almak, kültür ve turizm konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmaktır (http://www.kultur.gov.tr). Bakanlığın görevleri ise:

- Milli, manevi, tarihi, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle milli bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak,

- Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak,

- Tarihi ve kültürel varlıkları korumak,

- Turizmi, milli ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkanlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,

- Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek,

- Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,

- Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkan ve araçlardan faydalanarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmek,

- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak,

şeklinde belirlenmiştir (http://www.kultur.gov.tr).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurullarına verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve planlamaya yönelik hizmetleri yapmak, araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasındadır (http://www.kultur.gov.tr).

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, TKB tarımla ilgili tüm kaynaklarla su ürünleri konusunda eşgüdüm ve kullanım sorumluluğunu üslenmiş durumdadır. TKB'nın

kuruluş kanununa göre üstlendiği toprak, su, bitki, hayvan varlığı ve benzeri tabii kaynakların korunması ve geliştirilmesi görevi kapsamında yürüttüğü; meraların korunması ve yönetimi, kültüre alınmış bitki ve hayvanların yabani akrabaları ile yerel çeşitlerin ve ırkların araştırılması, geliştirilmesi ve korunması; su ürünlerinin korunması ve su ürünleri avcılığının yönetimi; zirai karantina tedbirlerinin alınması gibi faaliyetler biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına hizmet etmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın biyolojik çeşitlilik ile ilgili görev ve sorumlulukları ana hizmet birimlerinden Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü eliyle merkez ve taşra teşkilatı tarafından yürütür. Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, tarımsal Ar-Ge çalışmalarının yanı sıra, BÇS kapsamında genetik kaynaklara erişim ve yarar paylaşımı ile biyogüvenlik konularında ulusal odak noktası görevlerini de yürütmektedir (UBSEP, 2007).

Biyolojik çeşitliliğin araştırılması ve doğa koruma projelerinin desteklenmesinde ilgili bakanlıklar dışında, araştırma enstitülerinin yanı sıra, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu **(TÜBİTAK)** ve üniversiteler de görev almaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, ulusal plan ve programların hazırlanmasında yetkili kurum olarak beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde diğer sektörlerle birlikte çevre politikalarının oluşturulmasını ve yatırımların planlanmasını sağlamaktadır (http://www.dpt.gov.tr).

2.3.4 Türkiye'deki Çevre ve Doğa Koruma Alanındaki Kanun ve Yönetmelikler

Anayasa, kanunlar, yönetmelikler ve korumaya yönelik uluslararası sözleşmeler (Biyolojik Çeşitlilik, Paris, Ramsar, Bern, CITES, Çölleşmeyle Mücadele gibi) Türkiye'deki doğayı korumaya yönelik yasal çerçeveyi oluşturmaktadır.

18.10. 1982 tarihinde kabul edilen Anayasa'nın 63. maddesi, devletin, tarih, kültür ve doğa varlıkları ve değerlerini korunmasını, bu amaçla destekleyici önlemler almasını öngörmektedir. Bu madde, türlerin doğal ortamlarında korunmasına da olanak sağlamaktadır. Ayrıca, doğrudan biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik olmasa da, Anayasa'nın 56. maddesiyle çevre koruyucu hükümler, 35. maddesiyle özel mülkiyet hakkının kullanılmasında getirilen kamu yararı sınırı, 44. maddesiyle toprağın verimli olarak kullanılması, 45. maddesiyle tarım arazilerinin, çayır ve meraların amaç dışı kullanımının önlenmesi, 169. maddesiyle ormanların korunma

ve geliştirilmesi ile ilgili hükümlere yer verilerek, dolaylı da olsa biyolojik çeşitliliğin korunması yaptırımlarla güvence altına alınmıştır (UBSEP 2007).

Çevre Kanunu: Amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır. İlk maddede Kanunun amacı tanımlandıktan sonra, sırasıyla: çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler, Yüksek Çevre Kurulu ve Görevleri, çevre korunmasına ilişkin önlemler ve yasaklar, Çevre Kirliliği ve Önleme Fonunun kurulması, Fondan yararlanma ve Fonun kullanılması ve cezai hükümler belirlenmiştir. Ayrıca, Çevre Kanunu, çevre politikasının oluşturulması ve uygulanması için merkezde Yüksek Çevre Kurulu, her ilde Yerel Çevre Kurulları kurulmasını da öngörmüştür (Gülersoy, 2003).

Milli Parklar Kanunu (2873 - 09.08.1983): Amacı, yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir. Kanunun uygulanmasına yönelik teknik detaylar Milli Parklar Yönetmeliği ile yürürlüğe konmuştur (Resmi Gazete, 1983).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (21.07.1983 tarih ve 2863 sayılı): Başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına ve özel kişilere önemli görev ve sorumluluklar verilmiş, bütün kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu kanunda kabul edilmiş ve sit kavramı yeniden tanımlanmıştır. "Doğal Sit"ler bu Kanuna göre ilan edilmektedir (Gülersoy, 2003).

Kara Avcılığı Kanunu (4915- 01.07.2003): Amacı, sürdürülebilir av ve yaban hayatı yönetimi için av ve yaban hayvanlarının doğal yaşam ortamları ile birlikte korunmalarını, geliştirilmelerini, avlanmalarının kontrol altına alınmasını, avcılığın düzenlenmesini, av kaynaklarının millî ekonomi açısından faydalı olacak şekilde değerlendirilmesini ve ilgili kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliğini sağlamaktır (Resmi gazete, 2003). Bu Kanun av ve yaban hayvanlarını ve yaşama ortamlarını, bunların korunmasını ve geliştirilmesini, av ve yaban hayatı yönetimini, avlakların kurulması, işletilmesi ve işlettirilmesini, avcılığın, av turizminin, yaban hayvanlarının üretiminin, ticaretinin düzenlenmesini, toplumun bilinçlendirilmesini, avcıların eğitimini, av ve yaban hayatına ilişkin suçlar, suçların takibi ve cezaları kapsar (Resmi Gazete, 2003).

Kıyı Kanunu (04.04.1990 tarih ve 3621 sayılı): Amacı, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunun sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek korumak ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek şeklinde belirtilmiştir. Kanun; deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkân ve şartlarına ait esasları kapsamaktadır. Bu doğrultuda, kıyı, kıyı kenar çizgisi, sahil şeridi, planlama ve yapılanma, kıyının korunması, yapı yasağı, kıyıda yapılacak yapılar, kontrol, imar mevzuatına aykırı yapı ve ceza hükümleri kontrolü ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

*Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği***:** Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)'nin uygulanmasına yönelik, uluslararası öneme sahip olsun veya olmasın tüm sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon esaslarını belirlemektedir (UBSEP 2007).

Su Ürünleri Kanunu (1380-04.04.1971): Denizlerde ve iç sularda bulunan bitkiler ile hayvanlar ve bunların yumurtalarının korunması, istihsali ve kontrolüne dair hususları ihtiva eder (Resmi Gazete, 1971).

Orman Kanunu (6831-31.08.1956): Ormanların planlanması, işletilmesi, korunması gibi orman yönetimine ilişkin esasları belirlemektedir. Muhafaza ormanları, gen koruma ormanları ve tohum mescereleri bu kanuna göre ilan edilmektedir.

Nesli Tehlike Altında olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES)'nin Uygulanmasına Dair Yönetmelik: CITES kapsamında yer alan hayvan ve bitki türlerinin sürdürülebilir kullanımını sağlamak için, uluslararası ticaretinin kontrol altına alınmasına yönelik usul ve esasları belirler.

Hayvanları Koruma Kanunu (5199- 24.06.2004): Hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini amaçlamaktadır.

Tablo 2.4: Türkiye'deki Alan Koruma Statüleri ve İlgili Kanunlar (http://wcpa.iucn.org)

Koruma Statüleri	**İlgili Kanun**
Milli Parklar	Milli Parklar Kanunu
Tabiatı Koruma Alanları	Milli Parklar Kanunu
Tabiat Anıtları	Milli Parklar Kanunu
Tabiat Parkları	Milli Parklar Kanunu
Muhafaza Ormanları	Orman Kanunu
Gen Koruma Ormanları	Orman Kanunu
Tohum Meşcereleri	Orman Kanunu
Orman İçi Dinlenme Yerleri	Orman Kanunu
Tohum Bahçeleri	Orman Kanunu
Yaban Hayatı Koruma Sahaları	Kara Avcılığı Kanunu
Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	Kara Avcılığı Kanunu
Su Ürünleri İstihsal Sahaları	Su Ürünleri Kanunu
Doğal Sit Alanları	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
Dünya Kültürel ve Doğal Miras Alanları	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme
ASCI (Zümrüt Ağı Alanları)	Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname
Ramsar Alanları	(Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme, Ramsar Sözleşmesi Sulak Alanları Koruma Yönetmeliği)
Natura 2000 Alanları	(Avrupa Birliği Kuşları Koruma Yönetmeliği 9/409/EEC Avrupa Birliği Habitatları ve Türleri Koruma Yönetmeliği 92/43/EEC)

Biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımına katkı sağlayabilecek nitelikte olan ve kullanılan kaynakların yönetimine ilişkin düzenlemeler içeren kanun ve yönetmelikler ise şunlardır (UBSEP 2007):

- Orman Kanunu (6831-31.08.1956)
- Mera Kanunu (4342-25.02.1998) ve Mera Yönetmeliği
- Kıyı Kanunu (3621/3830-04.04.1990)
- Tarım Kanunu (5488-18.04.2006)
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (5403-03.07.2005)

- Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu (4122-23.07.1995)
- Organik Tarım Kanunu (5262-01.12.2004) ve Yönetmeliği
- İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik
- Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

Doğa koruma kavramı doğal kaynakların kirletilmesiyle başlamış, türlerin ve ekosistemlerin yok olma tehlikesine karşı ortak kaygıların sonucunda meydana gelmiştir. Başlangıçta bilim adamları, sosyal gruplar ve örgütlerin yürüttüğü çalışmalar dalgalar halinde birçok ülkeye yayılmış uluslararası organizasyon ve kurumlar oluşturulmuştur.

Uluslararası antlaşmalar ve IUCN gibi uluslararası örgütlerin toplantı ve çalışmaları ulusal koruma sistemlerinin şekillenmesi ve oluşmasında katkı sağlamıştır. Tüm ülkelerde yasal önlemler alınmaya başlanmış, sistemli doğa koruma çalışmaları, koruma alanlarının ayrılması ve bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Global ölçekte etkili bir koruma sağlamak için korunan alanların sınıflandırılmasında ortak bir dil oluşturulmaya çalışılmıştır. Dünya Koruma Örgütü'nün (IUCN) hazırlamış olduğu korunan alan sınıflandırma sistemi en yaygın olanıdır.

Kendilerini doğadan soyutlanmış hisseden insanlar doğayı kurtarmak ve doğa ile iç içe yaşamak için önlemler almaya çalışmış ve gönüllü doğa koruma kuruluşları önce bölgesel ölçekte daha sonra da ülke çapında yaygınlaşmıştır.

Ülkemiz de uluslararası gelişmelere paralel sahip olduğu zengin kaynakları ve nesli tehlike altındaki türleri korumak için yasal önlemler geliştirmekte, bu konudaki uluslararası mevzuatı takip etmeye çalışmaktadır.

Doğal alanların korunması ve planlanması konusunda yetki ve sorumlulukları Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile paylaşmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Koruma Kurulları eliyle yaptığı "Doğal Sit" ve "Tabiat Varlığı" tescilleri, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın ilan ettiği "Milli Park", "Tabiat Parkı", "Tabiat Anıtı" ve "Tabiatı Koruma Alanları" ile çakışabilmektedir. Ayrıca bu alanlar içinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca tescil edilen "Arkeolojik Sit", "Tarihi

Sit" veya "Kentsel Sit" alanlarının da bulunabileceği dikkate alınırsa "koruma yetki kargaşası" kolayca kavranabilir (Gülersoy, 2003).

Üst üste gelen koruma statüleri ve bu statülere karşılık gelen kurumların aynı alan için farklı koruma kararları getirmeleri ve yetki karmaşası ise sorun yaratmaktadır. Ayrıca mevzuatımızda koruma alanı statülerinin standardı yoktur. Taraf olunan uluslararası sözleşmelerin ulusal mevzuat ile bütünlüğü ve uyumunun sağlanamadığı gibi beş yıllık bir süreç için hazırlanan Kalkınma Planlarında da doğa koruma konusundaki politikalar yeterli düzeyde değildir.

3. KORUNAN DOĞAL ALANLARDA PLANLAMA ÇALIŞMALARI - MİLLİ PARK ÖRNEĞİ

3.1 Korunan Alanlarda Yönetim Planı Çalışmaları

Planlama aralarında karşılıklı ilişkilerin mevcut olduğu bir sistemde, belirlenen amaca ulaşabilmek için, saptanmış olan hedeflere varabilmek üzere geliştirilecek kararların alınmasıdır (Suher,1996).

Planlama, bir karar alma sürecidir. Bu süreci oluşturan öğeler, plan üretiminde anlaşılabilirlik, uygulanabilirlik, halk katılımının sağlanması, karşılıklı öğrenmeye yönelik olma, sorumluluk ve sahiplenme, disiplinler arası bir çalışmayı temsil etme ve iletişim kurmaya yönelik olmaktır (Eagles, 2002).

Doğal alanları ve çevreyi koruyabilmek, gelecek nesillerin de yaralanabilmesi adına devamlılığını sağlamak için gerekli ölçüde bu kaynaklardan faydalanmak ve kullanımları yönetmek sürdürülebilir doğal alan yönetimini gerektirir.

Gülez'e göre; yönetim planında parkın doğal kültürel ve rekreasyonel kaynak değerleri, mevcut arazi kullanımı ve mülkiyet durumuyla sosyo-ekonomik etmenler ayrıntılı olarak ortaya konulmakta ve irdelenmektedir (Gülez, 1988).

Yönetim planları korunan alanların nasıl kullanılacağı, geliştirileceği ve yönetileceği konusunda yol gösterici araçlardır (ANZECC, 2000).

Yönetim planlarında ana bakış açısı geleceğin yönetilmesi için gerçekçi bir plan tasarımının ve koruma için gerekli amaç ve ilkelerin nasıl yapılacağını belirlemek, alanın doğal niteliklerinin anlaşılmasını sağlamaktır (Eurosite, 2004).

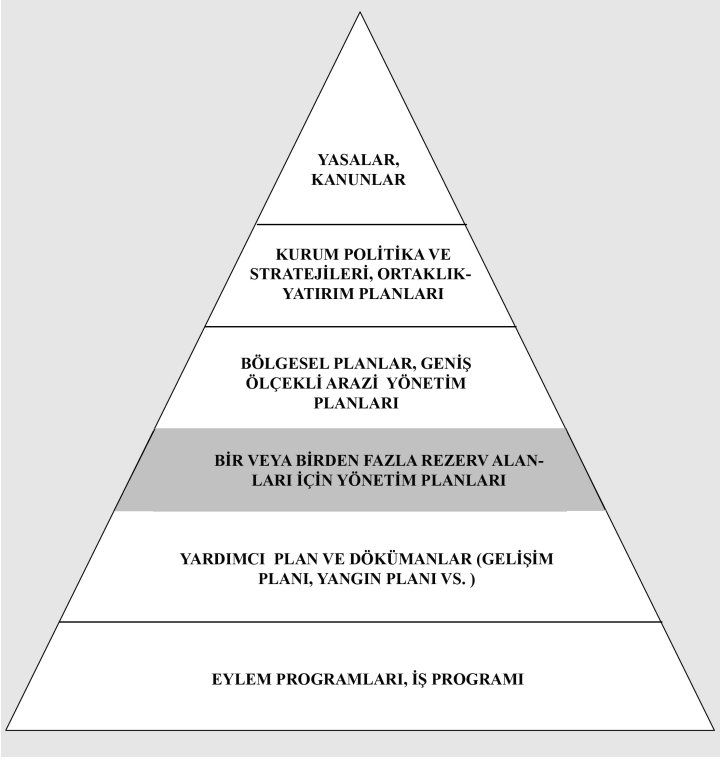
Korunan Alan Yönetimi 1972 yılında yapılan 2. Dünya Milli Parklar Konferansında gündeme gelmiştir. Bu konferansta milli parklar için, parkın içinde ve dışındaki çevresel faktörleri inceleyen, tedavi edici eylemleri içeren yıllık park çevre raporunun hazırlanması tavsiye edilmiştir (Hockings, vd.,2004).

Yönetim planlarının uygulamaya geçmesi ise 20. yy'ın ortasında başlamıştır. Bu planlar, yöneticilere ve alanın yönetimiyle ilgili diğer birimlere koruma alanında, belirlenen zamanda uygulanacak yönetim yaklaşımı ve hedeflerini ortaya koyarak rehberlik eden araçlardır (Thomas vd, 2003).

Süreç içerisinde değişen yönetim planı yaklaşımı ve formu hazırlandığı ilk yıllarda, yönetim stratejilerinden çok kaynak analizleri sonucunda elde edilen bilgilerden oluşuyordu. Daha sonra ise yönetim planlarındaki eğilim daha çok stratejik olması yönünde gerçekleşmiştir (ANZECC, 2000).

IUCN ve EUROSITE gibi uluslararası kuruluşlar korunan alanlar için hazırlanan yönetim planlarını alanın büyüklüğü fark etmeksizin farklı türde yer alan tüm koruma alanları için rehberlik edebilecek yapıda oluşturmuştur.

Yönetim planları; politikalar, antlaşmalar, stratejiler, yatırım planları ve yasal ihtiyaçlar gibi diğer plan ve belgelerin yorum ve entegrasyonunu sağlar (Şekil 3.1) (ANZECC, 2000).

Şekil 3.1: Planlama Hiyerarşisi (ANZECC, 2000).

3.1.1 Yönetim Planının Amaç ve Özellikleri

Eurosite'a (2004) göre **yönetim planının ana amaçları** ise şunlardır:

- Özellikle alandan sorumlu yöneticileri korunan alanın neden önemli ya da özel olduğu, mevcut durumunun ne olduğu ve nasıl yönetileceği hakkında bilgilendirmek,
- Alanın yönetiminde sorumlu olanları tanımlamak,
- Problem alanlarını yöneticiler için teşhis etmek,
- Sürekliliği sağlamak ve politikaların ana çizgilerini ve stratejileri belirlemek,
- Alan yönetiminin ilerlemesi için gözden geçirme sürecini oluşturmak,
- Ziyaretçi ve tüm çalışanlar için güvenilir ve sağlıklı bir rehber olmak.

Yönetim planının özellikleri (Thomas vd, 2003);

- Yönetim planı bir süreçtir. Planın üretimiyle sona ermez. Uygulamadan sonra da devam eder,
- Geleceği ilgilendirir. Alternatif eylemleri içerir. Neden ve sonuçları test eder.
- Problemlerin çözümü, fırsat ve tehditler ile ilgili düşünmek; katılımcı gruplar arasındaki fikir alışverişini ilerletmek için bir mekanizma sağlar.
- Sistematik bir yaklaşım sunar. Kararların konuyla ilgili bilgi ve analizlere dayalı olmasına yardımcı olur ve önerilen eylemlerin mantığının anlaşılmasını sağlar.
- Değer yargıları içerir. Koruma alanlarının planlanması sadece doğal kaynakların analizlerinden oluşmaz, insanları ve fikirlerini de içerir,
- Geniş bir bakış açısına sahiptir. Çeşitli konu, görüş ve fikirleri dikkate almalıdır,
- Süreklilik arz eder, hedeflere ulaşmak için değişime uygun olup statik değil adapte edilebilir olmalıdır.

Yönetim planının bu özellikler dışında etkili olabilmesi için sahip olması gereken teknik özellikler ise şunlardır; *açık ve anlaşılabilir* olmak, *öz ve kapsamlı* olmak yani eksiksiz gerekli bilgileri içermek, *doğru ve nesnel* olmak, *mantıklı ve sistematik* olmak, kabul edilebilir ve *uygulanabilir* olmak, kesin ve *pratik* olmak, etkin olmak (Thomas vd, 2003).

Yönetim planı devam eden bir süreçtir. Plan hazırlanma aşamasından sonra uygulama yapılır, etkiler gözlenir ve gerekli değişiklikler yapılarak plan geliştirilmeye devam eder (Thomas vd, 2003).

IUCN'a göre Korunan Alanlarda Yönetim Planı şu aşamalardan oluşur:

- Yönetim planının hazırlık aşaması, plan öncesi kararların alınması, planlama takımının ve görev kapsamının oluşturulması, sürecin tanımlanması,
- Dataların toplanması, sorunların tespiti ve müzakere,
- Data ve kaynak bilgilerinin değerlendirilmesi,
- Sınırlar, fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesi,
- Yönetim vizyonu ve hedeflerinin geliştirilmesi,
- Vizyon ve hedeflerin başarılması için seçeneklerin oluşturulması, zonlama,
- Taslak yönetim planının hazırlanması,
- Taslak yönetim planına halk katılımının sağlanması,
- Taslak yönetim planının revizyonu, final-asıl yönetim planının oluşturulması,
- Yönetim planının onayı,
- Uygulama,
- Gözlem ve değerlendirme,
- Yönetim planının yeniden gözden geçirilmesi ve revizyonun yapılması ile ilgili kararların alınmasıdır.

3.1.2 Yönetim Planının İçeriği

Yönetim planı içeriği; Eurosite'ın "Toolkit: Management Planning" (1999), "Management planning toolkit-Complementary Guidance" (2004), IUCN'nin "Guidelines For Management Planning of Protected Areas" (2003), ANZECC'in "Best Practice in Protected Area Management Planning" (2000) adlı hazırlamış oldukları yönetim planı rehberleri, Grand Canyon Genel Yönetim Planı ve Peak District Yönetim Planı incelenerek oluşturulmuştur.

Yönetim Planının Genel Yapısı, bu bölümde yönetim planın ne olduğu, niçin yapıldığı, ilke ve politikalarının neler olduğu, plan sistematiği içindeki yeri, ilgi grupları, planın kimin için yapıldığı ve yönetim planının planlama süreci anlatılır.

Alanın Tanımı, Nasıl bir yer olduğu sorusunun yanıtıdır. İçinde bulunduğu durumun tanımlanmasından oluşur. Ülke ve bölge içindeki yeri, tarihsel gelişimi, sosyo-ekonomik ve doğal yapı analizleri yer alır.

Değerlendirme, Alanın ne gibi değerleri olduğunu anlatır, fırsat ve tehditlerin neler olduğunun tespitidir. Gelecekle ilgili destekleyici ve sınırlayıcı faktörleri gösterir.

Vizyon ve Hedefler, Gelecekte koruma alanının nasıl görülmek istenildiği tarif edilerek koruma alanı için vizyon oluşturulur. Bu vizyon doğrultusunda nelerin hedeflendiği konu başlıklarına göre belirlenir.

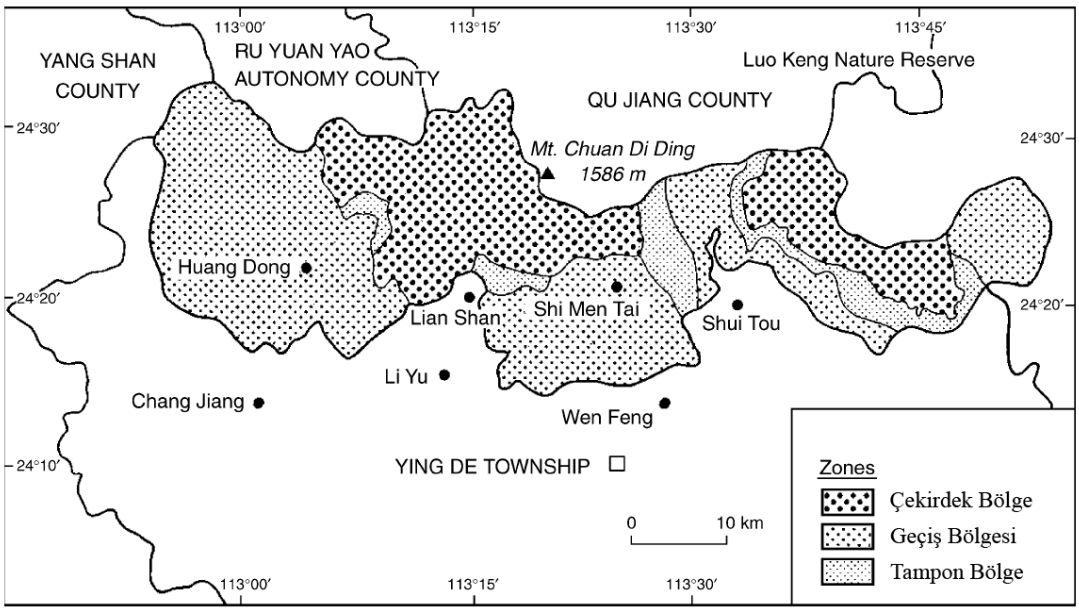
Eylem Planı, Hedefler doğrultusunda yapılacak eylemlerin neler olduğunun belirlenmesidir. Eylem planı süreç içerir, bu süreç önceliklere göre kısa, orta ve uzun zamanda gerçekleşecek hedeflere göre programlanır. Ayrıca bu eylemleri kimlerin gerçekleştireceği yani ilgili kişiler ve katılımcılar belirlenir.

Gözlem ve Geri Besleme, yönetim planının amacına ulaşması için hedefler doğrultusunda programlanan eylemlerin sonuçlarının nasıl ve hangi sıklıkla izleneceğini anlatır. Ulaşılmış ve ulaşılmamış hedefler değerlendirilerek yönetim planının tümden ya da kısmi olarak yenilenmesidir.

3.1.3 Doğa Koruma Alanlarında Zonlama Sistemi

Günümüzde kent ve bölge planlarında da kullanılan, koruma ve kullanma dereceleri birbirinden farklı; parkın bir bölgesinde yüksek dereceli bir korumayı mümkün kılan,

diğer kısımlarında ise zarar vermeyecek ölçüde kullanıma izin veren bölgeler meydana getiren bir sistem, yani "Zonlama Sistemi" uygulanmaktadır.

Zonlama Sistemi - Shimentai Doğa Rezervi

Şekil 3.2: Zonlama Sistemi (Çin Halk C.)

Zonlama planları, bir koruma alanı içindeki bölgelerin farklı şekilde yönetilmesi gerektiğinde kullanılır. Bölgelerin sınırlarını ve her bir bölgenin nasıl yönetilmesi gerektiğini belirler. Bölgeleme planları ilave tanımlar içerir ve yönetim planının uygulanmasında yardımcı olur (Thomas ve Middleton, 2003).

Bir alanın hedef tür veya türlerin popülasyonu ile nesli tehlike altında olan türlerin yaşama alanlarının koruma önceliklerine göre derecelendirilmesi ve belirgin sınırlara sahip koruma/kullanma kademelerinin oluşturulmasıdır. (http://www.milliparklar.gov.tr/bolumler/avyaban/yhgs_sartname.doc)

Zonlama, UDGP (Uzun Devreli Gelişim Planı) Teknik Şartnamesinde şöyle tanımlanmıştır; koruma alanında aynı özelliklere sahip alanlarda ekolojik bütünlük, doğal yapıdaki bozulmamışlık ve müdahele düzeyine göre gerçekleştirilen bölgelemedir (UDGP-TŞ., 2006). Oysa bu tanımdakinin aksine bölgeleme yapıldıktan sonra müdahale düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Genel olarak Zonlama Sistemi, önemli veya tehlike altındaki habitatların, ekosistemlerin ve ekolojik süreçlerin korunmasında, zararlı olabilecek insan aktivitelerini sınırlamada, makul ölçülerde arazi kullanımına olanak tanırken doğal ve/veya kültürel değerleri korumada, zarar görmüş alanların iyileştirilmesinde kullanılmaktadır (Thomas vd, 2003). Zonlama sistemi olabildiğince basit olmalıdır.

Her zon tüm alanda yer almayabilir. Bazı alanlar öyle homojendir ki zonlamaya ihtiyaç duymayabilir (Eurosite,1999).

Zonlar genellikle "Mutlak Koruma Zonu", "Tampon Zon" ve "Gelişme Zonu" olarak belirlenmekle birlikte korunacak olan alanın türüne göre farklılıklar göstermektedir. Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Şartnamesi'ne göre koruma alanı 4 zona ayrılır:

- *Çekirdek Zon:* Koruma alanının hedef tür veya türlerin popülasyonu ile nesli tehlike altıda olan türlerin barındığı ve ürediği yaşam ortamları ile bütünüyle doğal veya yarı doğal olan coğrafi, biyotik ve abiyotik özellikleri ile ayrılmış teritorial alanı ve geçiş güzergahlarını da kapsayan kara ve su alanlarıdır.

- *Gelişme Zonu:* Doğal özellikleri nedeniyle çekirdek zon ile etkileşim içerisinde olan, hedef tür veya türlerin popülasyonu ile nesli tehlike altında olan türlerin barındığı ve ürediği çekirdek zona insan etkilerinin azaltılması için çekirdek zonun çevresinde belirlenmiş, söz konusu türlerin yaşam faaliyetlerini sürdürdüğü ve sınırlı insan faaliyetlerine izin verilen alanlardır.

- *Kontrollü Kullanım Zonu:* Planda kriter ve ilkeleri belirtilmek koşuluyla kontrollü gelişmelere izin verilen alanlardır.

- *Plan hükmü dışında tutulacak zon:* Alan içerisinde yerleşim yerleri ve gelişim alanları (http://www.milliparklar.gov.tr/bolumler/avyaban/yhgs_sartname.doc).

Bazı ülkelerin ve IUCN'nin Zonlama Sistemleri ise şöyledir:

- Fransa milli parklarında: mutlak koruma zonu, tampon zon, gelişme zonu

- IUCN'nin zonlama sistemi: mutlak doğal zon, yönetilen doğal zon, yabanıl zon.

- ABD milli parklarında: doğal zon, tarihsel zon, park gelişme zonu, özel kullanım zonu.

- İngiltere'de: doğal zon, kırsal zon ve kasaba köylerin bulunduğu diğer bir zon.

- Kanada milli parkları ilkeler ve eylem politikaları rehberinde (1994), zonlama sistemi 5 zon alanından oluşmaktadır. Bunlar:

    1. Özel koruma zonu,

2. Yaban zonu ,

3. Doğal çevre zonu,

4. Açıkhava rekreasyon zonu,

5. Park hizmetleri zonu (http://www.pc.gc.ca/pn-np/ab/banff/docs/plan1/chap10/ plan1j_E.asp).

Gülez'in önerdiği zonlama sistemi 4 zondan oluşmaktadır ve şu şekildedir (Gülez, 1988):

- *Mutlak Doğal Zon (I.Zon):* Her türlü insan etkisi yasaklanır. Doğal yaşam olduğu gibi korunur. Bilimsel araştırma ve rehberli organize turları için alana girişe sıkı denetim altında izin verilir.

- *Yönetilen Doğal Zon (II.Zon):* Genel olarak parkın geniş bir bölümünü oluşturur. Bazı tarımsal ve ormancılık faaliyetleri ile pasif rekreasyonel etkinliklere ve rehberli/rehbersiz park turlarına denetim altında izin verilebilir.

- *Tarihsel Koruma Zonu (III.Zon):* (Eğer var ise), Milli Park'ta var olan tarihsel ve arkeolojik yer ve objeler oldukları gibi restore edilerek korunurlar. Bu zon bazı pasif rekreasyonel etkinliklere ve rehbersiz bilgilendirme hizmetlerine açıktır.

- *Rekreasyonel Gelişim ve İdari Zon (IV.Zon):* Rekreasyonel ve turizm gelişim alanlarından ve zonlar arasındaki bağlantı yollarından oluşur. Alanın Özelliği doğrultusunda belirli rekreasyonel ve turistik etkinliklere açıktır.

IUCN'nin hazırlamış olduğu "European Models of Good Practice in Protected Areas" adlı çalışmada, İtalya'daki Abruzzo Milli Parkı Zonlama Sisteminin en iyi uygulandığı alanlardan biri seçilmiştir. 1920 yılında kurulan ve 500 ha olan park, günümüze kadar büyüyerek 50.000 ha'lık bir alana yayılmıştır. Park sınırları içerisinde 3 yerleşim alanını da içermektedir. Abruzzo Milli Parkı 4 zona ayrılmıştır.

Zon A- Mutlak koruma alanı: Tüm alanın %6,9'unu kapsamaktadır, amaçlanan oran ise Zon B'den alınarak %14-15 seviyesine çıkarmaktır. Mutlak koruma alanının önemli bir bölümü köylüye ait arazilerden oluşmakta ve devlet koruma altına aldığı bu topraklar için köylülere yılda 500 bin Avro kira ödemektedir. Zon A'ya giriş sadece özel izinle olup, alanda yalnızca bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Turistler

ise sınırlandırılmış sayıda ve sadece rehber eşliğinde belirlenen izlerde alana girebilmektedir.

Şekil 3.3: Abruzzo Milli Parkı- Genel Rezerv Alanı (Yalçın vd., 2007)

Zon B- (Genel rezerv alanı): Tüm alanın %83,8'ini kapsamaktadır ve yüzyıllardır varlığını sürdürmüş orman alanlarından oluşmaktadır. Bu alanda geleneksel aktivite ve ekonomik faaliyetlerin devam etmesine izin verilmektedir. El sanatı ve yakıt için ağaç toplamak, kap yapmak için yer mantarı ile diğer mantar çeşitlerini toplamak serbesttir (Şekil3.3).

Zon C- (Korunan Peyzaj Alanı): Tüm alanın %8,5'ini kapsamaktadır. Alüviyal düz bir tarım arazisidir. Parkın önemli yerleşimlerinden biri olan Pescasseroli'nin çevresindedir (Şekil3.4).

Şekil 3.4: Abruzzo Milli Parkı- Korunan Peyzaj Alanı (Yalçın vd., 2007)

ZonD- (Gelişme Zonu): Tüm Alanın %0,8'ini kapsamaktadır. 6000-7000 hanelik 7 yerleşim alanını içermektedir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Abruzzo Milli Parkı- Gelişme Zonu (Synge, 2004).

Gelişme zonu aynı zamanda tampon zonu da içermektedir. Abruzzo Mili Parkı'na 60 000 ha'lık tampon zon 1970 yılında eklenmiştir.

3.2 Milli Parklarda Planlama Çalışmaları ve Plan Uygulamaları

3.2.1 Amerika Birleşik Devletlerindeki Milli Parklarda Planlama Çalışmaları- Grand Canyon Örneği

Milli Park yönetim sistemi federal yasalar, NPS'nin (Milli Park Servisi) politikası ve parklar için hazırlanmış yönetim planları ile yönetilmektedir. NPS'in belirlemiş olduğu Park Planlamanın Ana Prensipleri dört maddeden oluşmaktadır (NPS, 2004):

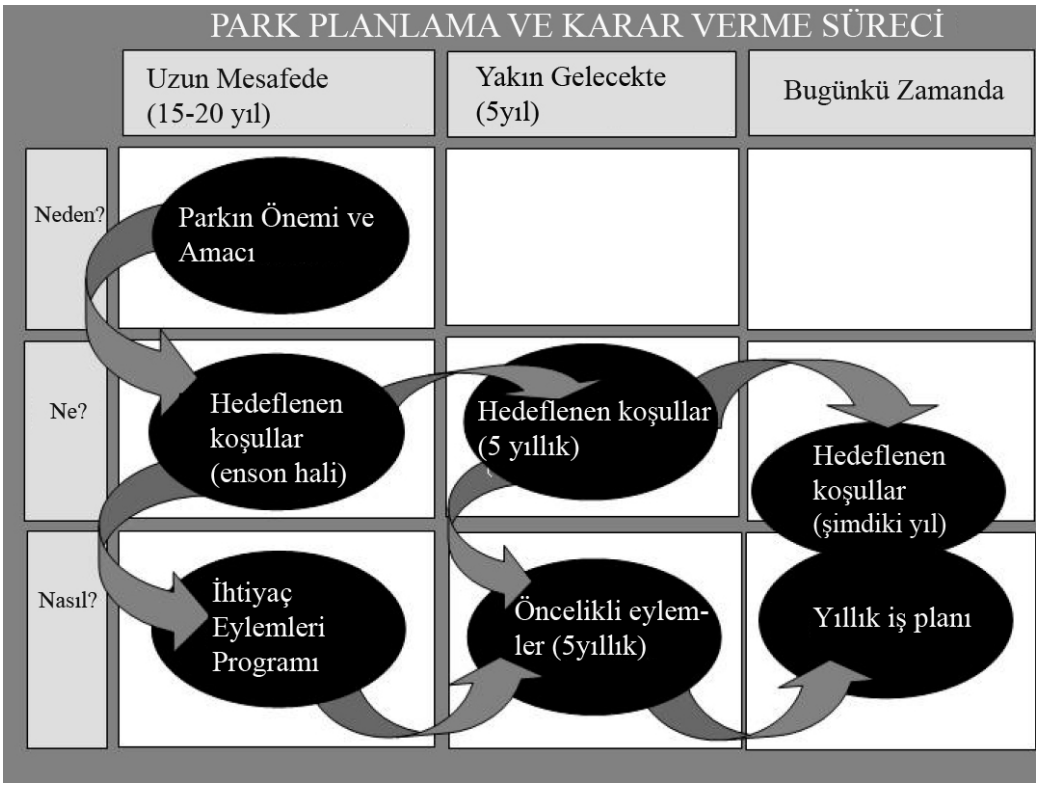
- *Mantıksal Çerçeve,* milli park servisi, doğal ve kültürel kaynakların yönetimi, yönetim aktivitelerinin ilişkisi, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması ve 15-20 yıllık uzun bir periyot için park gelişiminin sağlanması gibi konularda geniş kapsamlı bir yaklaşım benimsemiştir. Değişime uyumlu statik olmayan yani dinamik, yeni gelişimlere açık, sürekliliği olan ve adapte edilebilen bir planlama yöntemi izler.

- *Bilimsel Tabanlı Analizler,* planlama sürecinde alınan kararlar bilimsel tabanlı çalışmalar sonucunda oluşturulmuş analizlere dayanmaktadır. Farklı

konuda bir çok analiz yapılmakta ve bunlar planlama süreci içerisinde geliştirilen genel yönetim planı, iş planı, uygulama planı gibi birbirinden değişik planlarda kullanılmaktadır. Yapılan analizler öncelikle park bütününe yöneliktir. Parkın vazgeçilmezleri ve diğer önemli kaynakları bölgesel, ulusal ve ayrılabiliyorsa küresel ölçekte tanımlanır. Bu analiz aşamaları varlıkların önem derecesinin tespitinin yapılmasını ve buna göre karar almayı kolaylaştırmaktadır.

- *Ortakların ve halkın katılımı,* sembolik değere de sahip milli parklara Amerikan halkı tarafından ciddi bir ilgi vardır. Tüm paydaşlar hukuksal ve profesyonel sorumlulukları paylaşabilmekte, ulusal miras, kültürel gelenek gibi konularda bilgi almaktadır. NPS'nin görevi de bu konuyu dikkate alarak planlamada ortakların, halkın ve karar alma süreci katılımını tasarlamak, katılımcılarla müzakere yapmaktır.

- *Karar alma sorumluluğu,* park şefi kaynakların kimlik tespiti-tanımlama ve stratejik yıllık hedeflere ulaşılmasından sorumludur. NPS'nin performans yönetimi için planlama kritik ve gereklidir. Performans yönetim sistemi adapte edilebilir bir yönetim sürecine dayanmaktadır. Yöneticiler aldıkları kararlarda halka karşı sorumludur ve bu kararların sonucunda da halktan sağlanan fonun etkin kullanımı sağlanmaktadır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: Amerika Birleşik Devletlerindeki Milli Parklarda Planlama Süreci

Mantıksal ve rasyonel kararlar planlama aşamaları sonucunda oluşturulur. Park planlama ve karar verme süreci "neden/ne/nasıl" sorularıyla oluşturulmaktadır (Tablo 3.2). Parkın kuruluş nedeni, hedeflerin ne olduğu ve gerekli eylemlerin nasıl yapılacağı sorularına yanıt bulunarak mantıksal çerçeve oluşturulur. Yapılacak eylemler süreç açısından uzun, orta ve kısa vade olmak üzere 3 periyoda ayrılmaktadır (NPS, 2004).

Planlama ve karar verme sürecinin bu yapısından dolayı 6 farklı plan türü oluşturulur (MP, 2006).

Tablo 3.1: Amerika Birleşik Devletlerindeki Milli Parklarda Plan Türleri (MP, 2006).

	UZUN VADE (15-20 yılda)	ORTA VADE (5 yılda)	KISA VADE (şimdiki yıl)
NİÇİN? AMAÇ ÖNEM	Planlama ve Yönetim Esasları		
NE? DURUM SONUÇ	Genel Yönetim Planı, Program Planı	Stratejik Plan	Yıllık Performans Planı ve Raporu
NASIL? EYLEMLER		Uygulama Planı	

1. Planlama ve Yönetim Esasları: Karar alma ve planlamadan önce yapılması gereken çalışmadır. *Yasal İhtiyaçlar* ve *Kaynak Analizi* olmak üzere 2 bölümden oluşur. İlk bölüm olan "Yasal İhtiyaçlar"ı oluşturan öğeler şunlardır:

- Amaç,
- Önem,
- Öncelikli Konular,
- Özel Kurallar,
- Yasal ve politik kurallar.

Kaynak analizi bölümünü oluşturan öğeler:

- Temel kaynakların analizi,

- Diğer önemli kaynakların analizi,
- Politik seviyelerin sonuçları.

2. Genel Yönetim Planı:

- Planlama ve Yönetim Esasları çalışmasından gelen tüm elemanlar,
- Yönetim Konsepti,
- Yönetim Zonları,
- Alana özgü yönetim talimatları,
- Potansiyel sınır değişiklikleri (tahsis edilebiliyorsa),
- Uygulama bedellerinin projelendirilmesi.

3. Program Planı:

- Amaçlanan durumun göstergeleri,
- Geniş kapsamlı tavsiye stratejiler.

4. Stratejik Plan:

- Uzun vadedeki amaçlar,
- Park geneli stratejileri.

5. Uygulama planı:

- Özel proje ve programların detayları.

6.a. Yıllık performans planı:

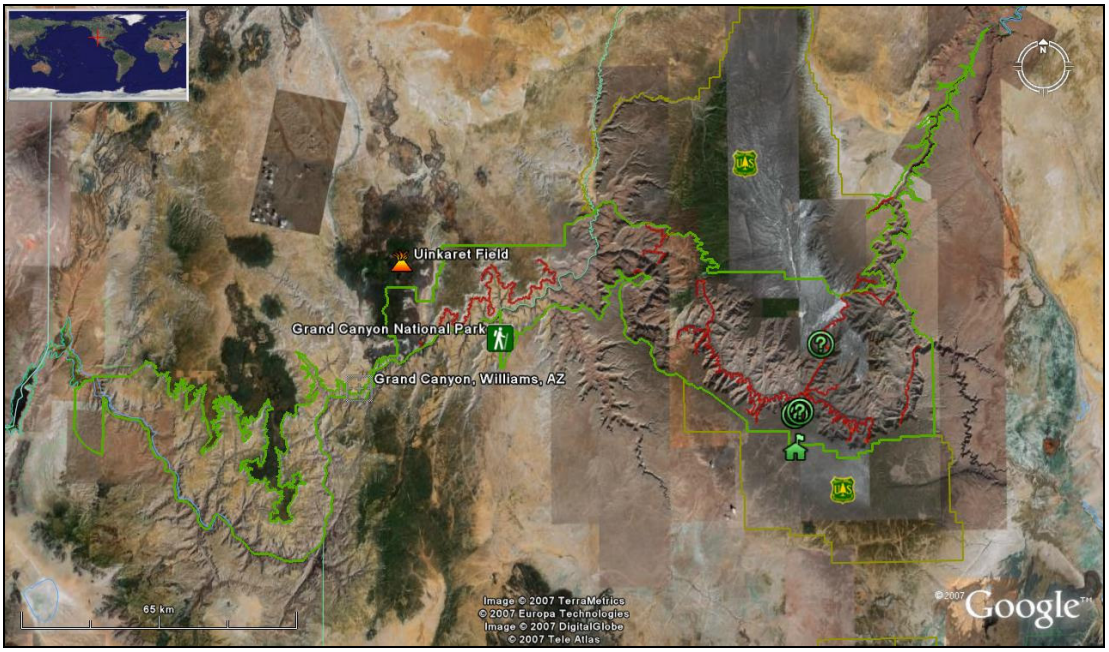
- Yıllık hedefler,
- Yıllık iş planı.

b. Yıllık Performans raporu:

- Başarılan sonuçlar.

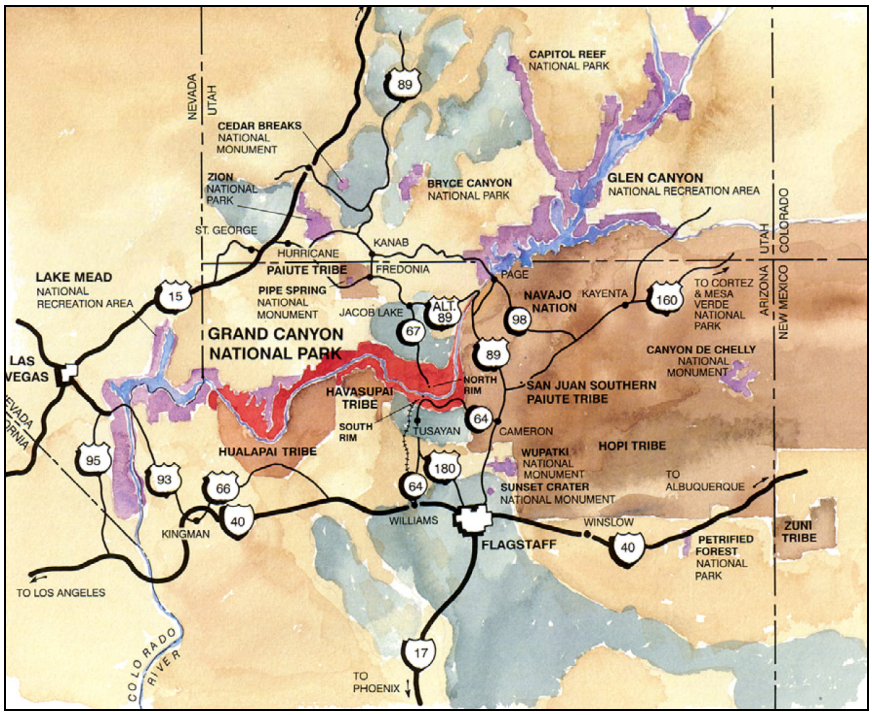
Grand Canyon Milli Parkı Yönetim Planı:

Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan ve aynı zamanda Dünya Miras Alanı olan Grand Canyon Milli Parkı 487,350 ha alandan oluşmaktadır. Parkın içinden geçen ve altı milyon yıldır yer alan Colarado nehrinin aşındırmasıyla kanyon oluşmuştur (Şekil 3.7). Grand Canyon Milli Parkı doğal güzellikler dışında arkeolojik ve tarihi değerlere de sahiptir. Parkın Yönetim Planı 1995 yılında 10-15 yıllık uzun bir periyot için hazırlanmıştır (www.nps.gov/grca).

Şekil 3.7: Grand Canyon Milli Parkı Uydu Görüntüsü

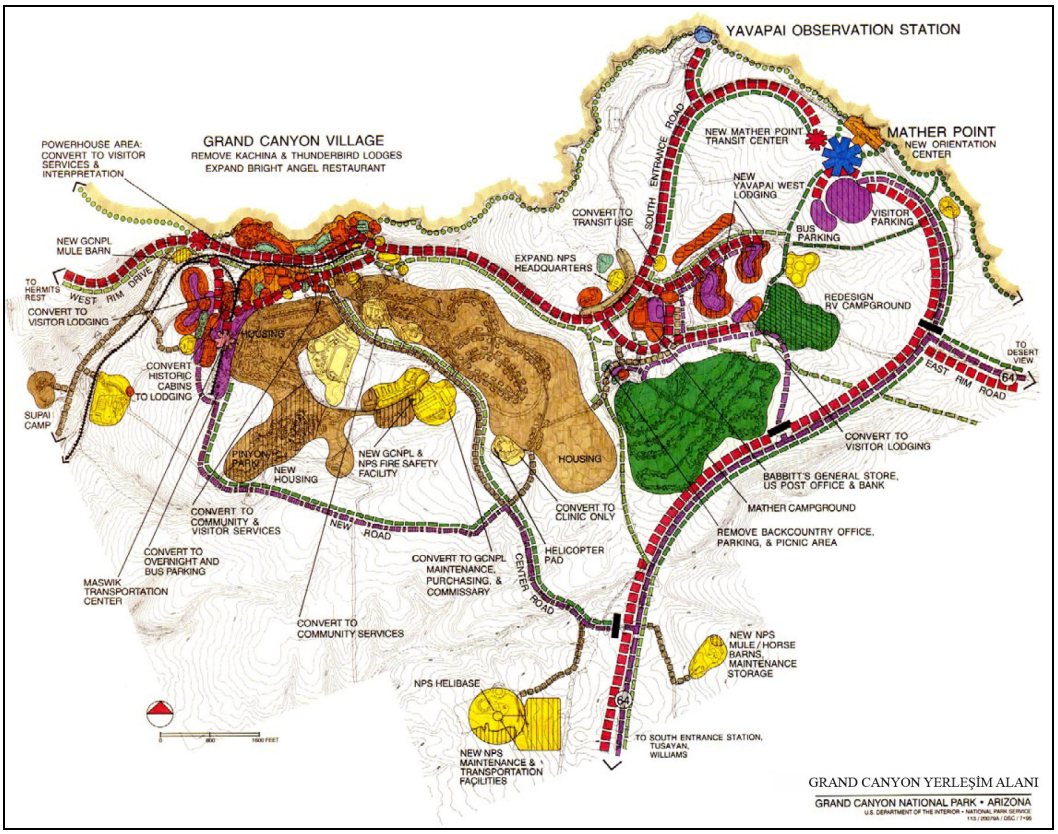
Planın ana amacı; parkın sahip olduğu kaynakları korurken ziyaretçilerin de verimli olarak yararlanmasını sağlamaktır. Park planlanırken farklı özellikteki 4 bölgeye ayrılmıştır (Şekil 3.8). Parkın genel yönetim planı olarak geçen bu plan dışında bu bölgelerden bazılarının da ayrı olarak yönetim planı hazırlanmıştır (Şekil 3.9) (http://www.nps.gov/grca/parkmgmt/gmp.htm).

Şekil 3.8: Grand Canyon Milli Parkı'nın Konumu

Yönetim planında parkın sahip olduğu değerler şunlardır:

- Dünya Miras Alanı olması,
- Doğal kaynakları ve barındırdığı ekosistemler,
- Bilimsel araştırma için önemli olan doğal kaynakları,
- Kültürel değerleri,
- Manzara niteliği ve önemi,
- Doğal sessizlik ve ıssızlık,
- Rekreasyonel fırsatlar ve
- Tasarım potansiyelidir (NPS,1995).

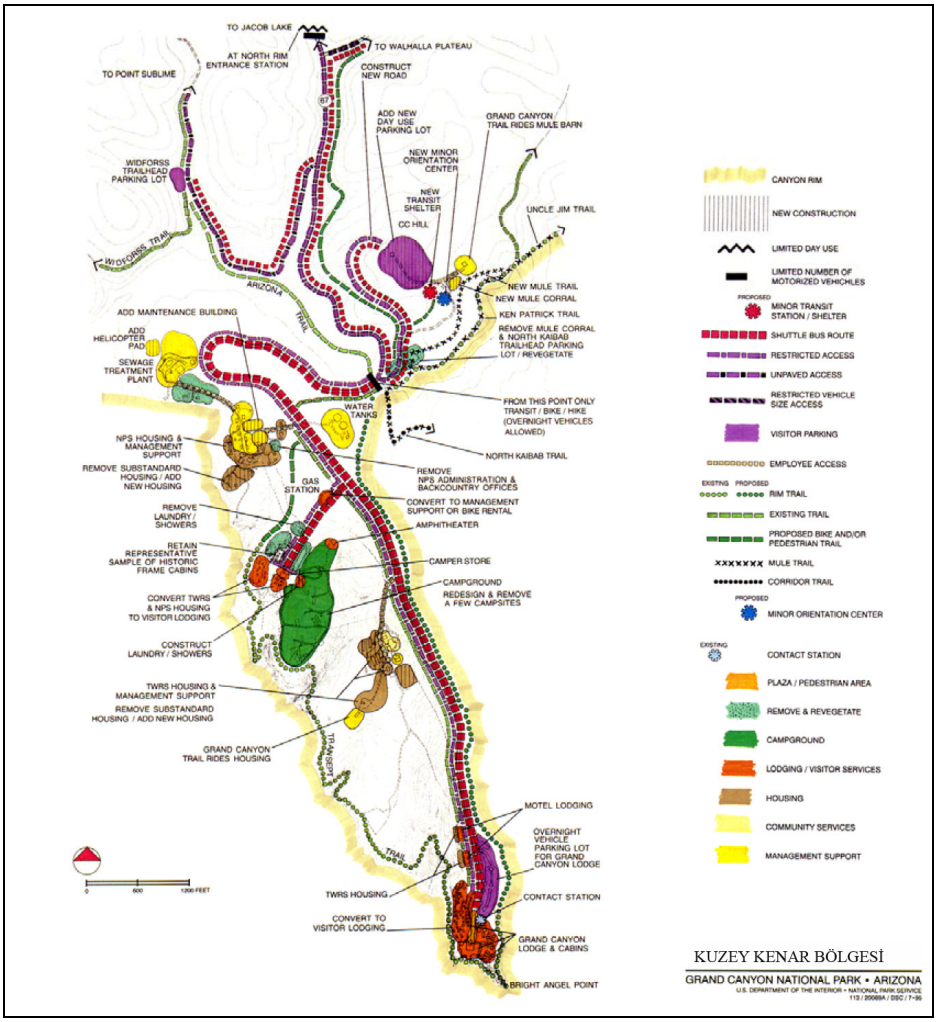

Şekil 3.9: Grand Canyon Milli Parkı yerleşim alanı bölgeleme planı

Geçirmiş Olduğu Yasal Süreçler:

- 1908 yılında ulusal anıt olarak ilan edilerek ilk korunan alan statüsüne sahip olmuştur.
- 1919 yılında Milli Park ilan edilmiştir.
- 1975 yılında daha büyük bir alanı kapsayarak sınırları genişletilmiştir (NPS, 1995).

Tüm bu yasal gelişmeler park yönetiminin gelişmesine katkı sağlamıştır.

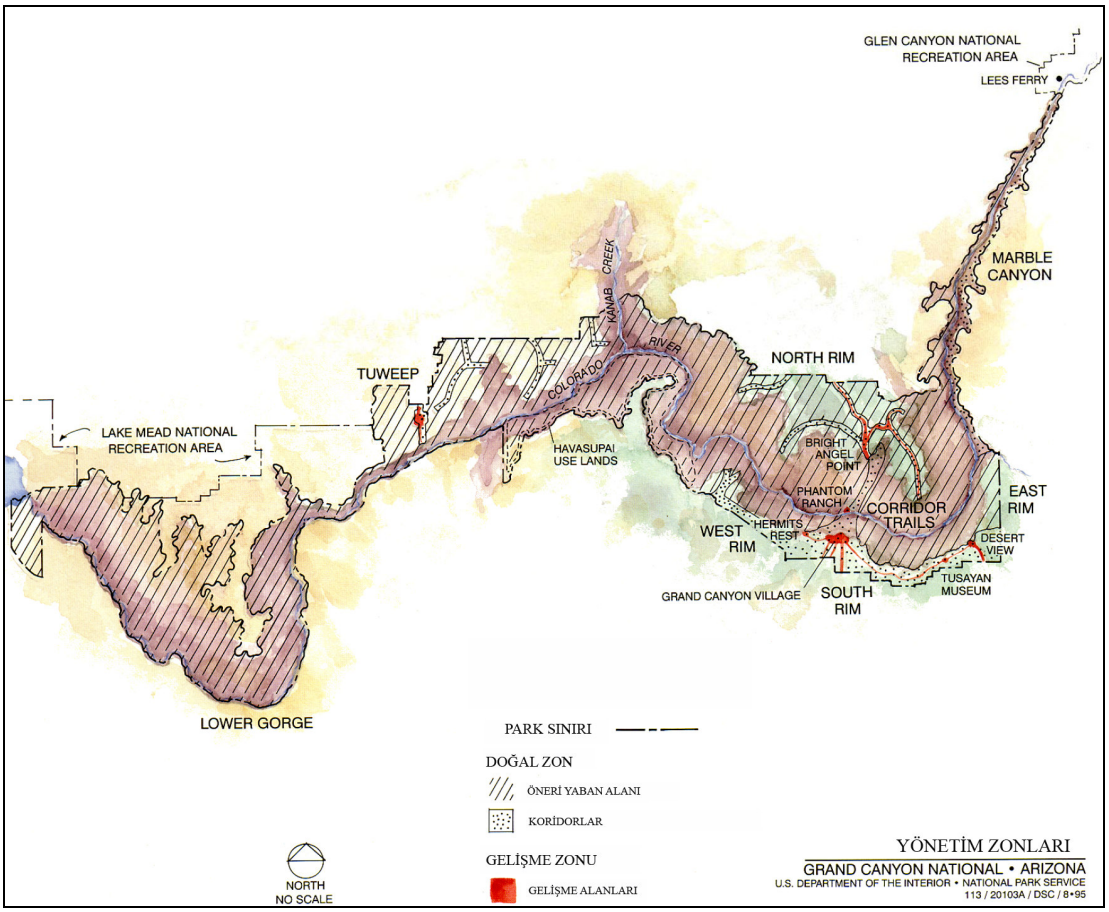

Şekil 3.10: Grand Canyon Milli Parkı Kuzey Kenar Bölgesi

Plan da yönetim hedefleri, *ziyaretçi deneyimi, kültürel kaynaklar* ve *gelişim* başlıkları altında öncelikle tüm parkı kapsayan genel, daha sonra da her alt bölge için ayrı ayrı belirlenmiştir (Şekil 3.10). Planda öngörülen zonlama sistemi milli park servisinin politikası dahilinde 3 zona ayrılmıştır, bunlar;

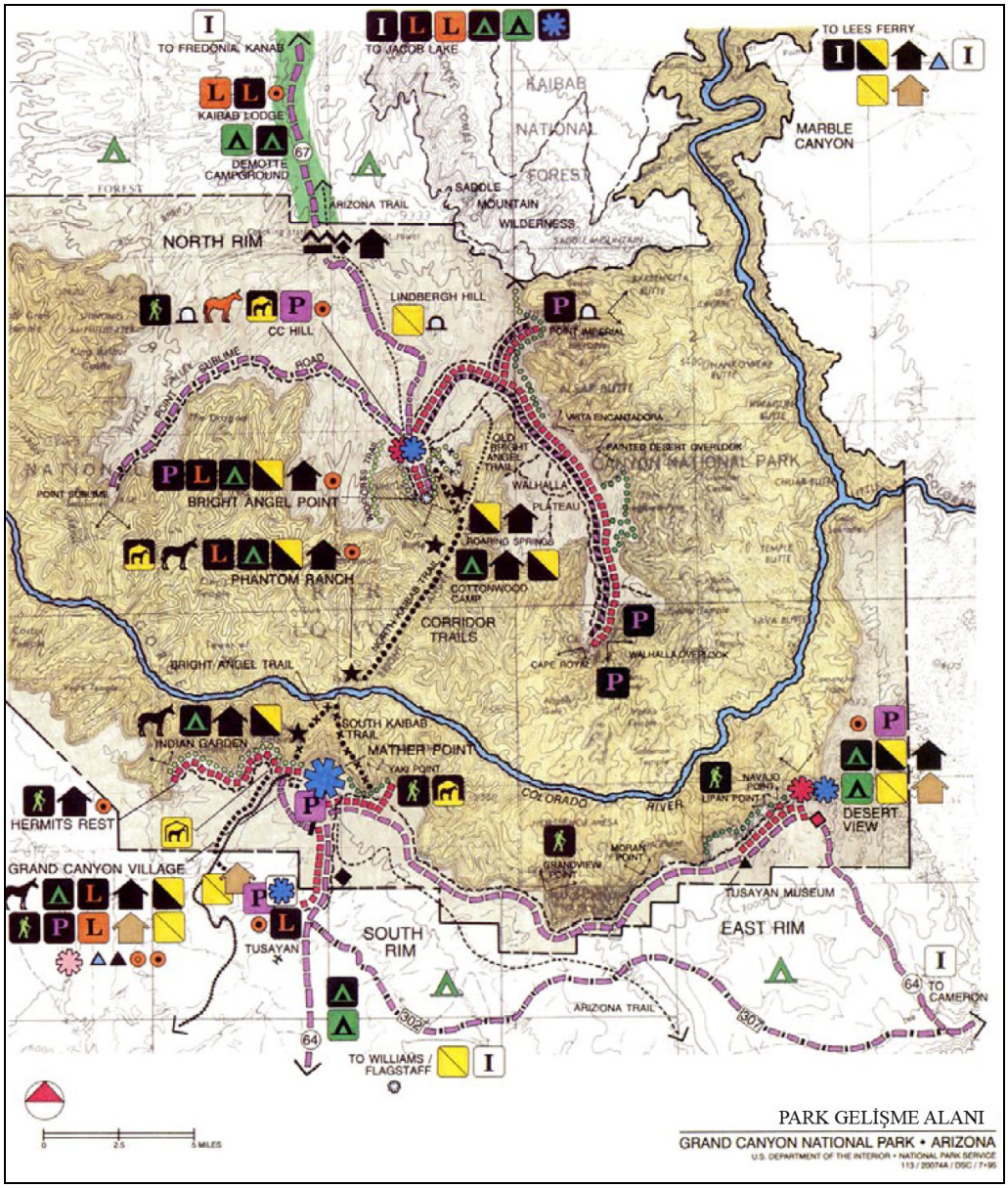
- Doğal Zon,
- Kültürel Zon,
- Gelişme Zonudur.

Gelişme zonu da kendi içinde yedi tane alt park gelişme alanından oluşmaktadır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11: Grand Canyon Milli Parkı Yönetim Zonları

Grand Canyon Milli Parkı Yönetim planında ziyaretçilerle ilgili çalışmalar çok detaylı olarak hazırlanmıştır. Parka gelecek olan ziyaretçilerin her bölge için farklı olarak nasıl ulaşacağından, yapacağı aktiviteler, ziyaretçiler için gerekli servisler planlanmış olup, bölgelerin taşıma kapasiteleri hesaplanmıştır (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: Grand Canyon Milli Parkı Park Gelişme Alanı Planı

Yönetim planında ayrıca bu planın üst ölçekli plan ve projeler ile olan ilişkisi irdelenerek, uyumluluğu sağlanmıştır. Plan yapılacak olan işlerin karakteri açısından 2 evreye ayrılmıştır;

- *1995-2002 yılları arasında*, öncelikle ulaşımın gelişmesiyle ilgili olan çalışmalar ve uygulanması öncelikli eylemleri kapsamaktadır.

- *2003-2010,* birinci aşama tamamlanmadan gerçekleşmeyecek olan eylemler ve önceliği ilk aşamaya göre daha az olanları kapsamaktadır (NPS, 1995).

Bu iki aşamayı kapsayan eylemler, iş planı yapılarak her bölge için ayrı ayrı belirlenmiştir.

3.2.2 İngiltere'deki Milli Parklarda Planlama Çalışmaları- Peak District Milli Parkı Örneği

İngiltere' de milli park sisteminin gelişimi 1949' lar dan sonra Kırsal Alan Kanunu ile başlamıştır. Kanunda milli park seçim kriterleri ve parkın amaçları anlatılmıştır. Bu amaçlar arasında parkın doğal güzelliklerinin korunması ve halkın eğlenmesini sağlayıcı uygulamaların yapılması yer almaktadır. Bu kanunla 1951-1957 yılları arasında 10 milli park düzenlenmiştir (Şekil 3.13) (Edwards, 1991).

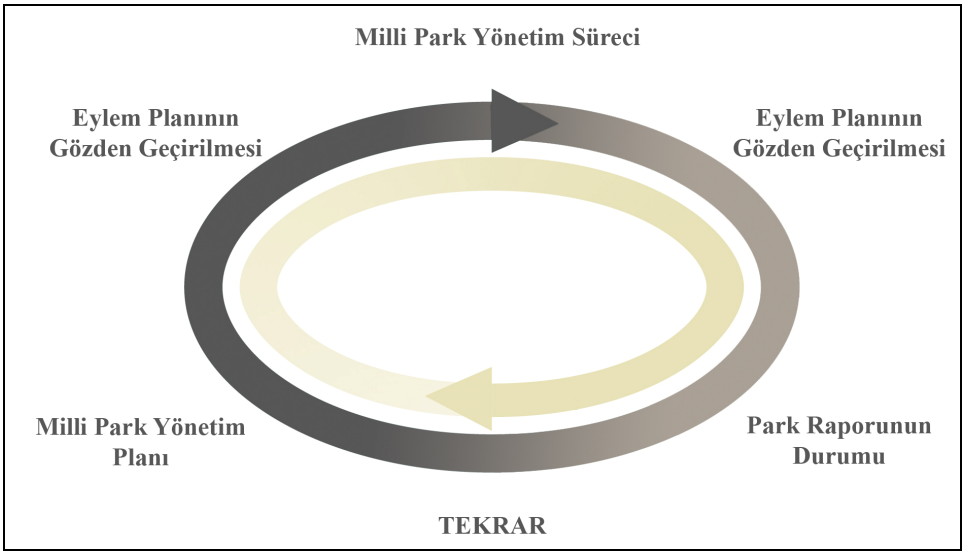
Şekil 3.13: İngiltere'deki Milli Parklar (http://www.naturalengland.org.uk)

1976 yılında milli parklara yeni görevler veren yeni bir yasal düzenleme yapılmıştır. Diğer önemli değişim Milli Parklar Panel'inin (1991) raporuyla olmuştur. Raporda Milli park düzenlenmesiyle ilgili önemli öğelerin tanımı yapılmıştır. Bunlar; dikkat çeken kaliteye ve uzaktan algılanabilen bir manzaraya sahip olmak, doğa ve insan

arasındaki uyumu gösterebilmek, uygun formdaki rekreasyon için fırsatlar vermektir (Carter, 2003).

Rapor hükümetin milli parklar konusundaki politikasını da etkilemiş 1995 te Çevre Kanunu çıkarılmıştır. Yeni kanunla gelen birçok değişiklikten en önemlisi ise milli parkların yönetim planı yapılması zorunluluğunun getirilmesidir (Şekil 3.14). Sürdürülebilir gelişim ise yönetim planı politikasının ana prensibi olmuştur (Carter, 2003).

1995 Çevre Kanunu'nun 66. bölümü ve Norfolk and Suffolk Genel (1989) İngiltere'deki Milli Park Yönetim Planının dayandığı yasal çerçevedir. Yasaya göre, yeni kurulan Milli Park İdaresi kuruluşundan itibaren 3 yıl içerisinde ve 5 yıllık periyotlarla Milli Park Yönetim Planı hazırlamak zorundadır. Park idaresinin görevi ise şöyle tanımlanmıştır: parkın içinde yer alan yerleşim alanlarındaki halkın sosyal ve ekonomik refahını sağlamak (Countryside Agency, 2005).

Şekil 3.14: İngiltere'deki Milli Parklarda Yönetim Süreci (Carter, 2003)

Milli park idaresi tarafından yönetim planı hazırlanırken, devlet kurumu ve ajansı olan Countryside Agency ve English Nature (2006'dan beri Natural England'a bağlı) ile mili parkın tümünü ya da bir kısmını kapsayan komisyon veya kurulların gözlem ve fikirlerine danışmak zorundadır (Countryside Agency, 2005).

1995 Çevre Kanunu'na göre Milli Parkın amaçları ise şunlardır (http://www.peakdistrict.gov.uk):

- Parkın sahip olduğu doğal güzelliği, yaban hayatını ve kültürel mirası korumak ve değerini arttırmak,

- Milli park alanlarının halk tarafından anlaşılmasını ve iyi vakit geçirmelerini sağlayacak fırsatları yaratmak.

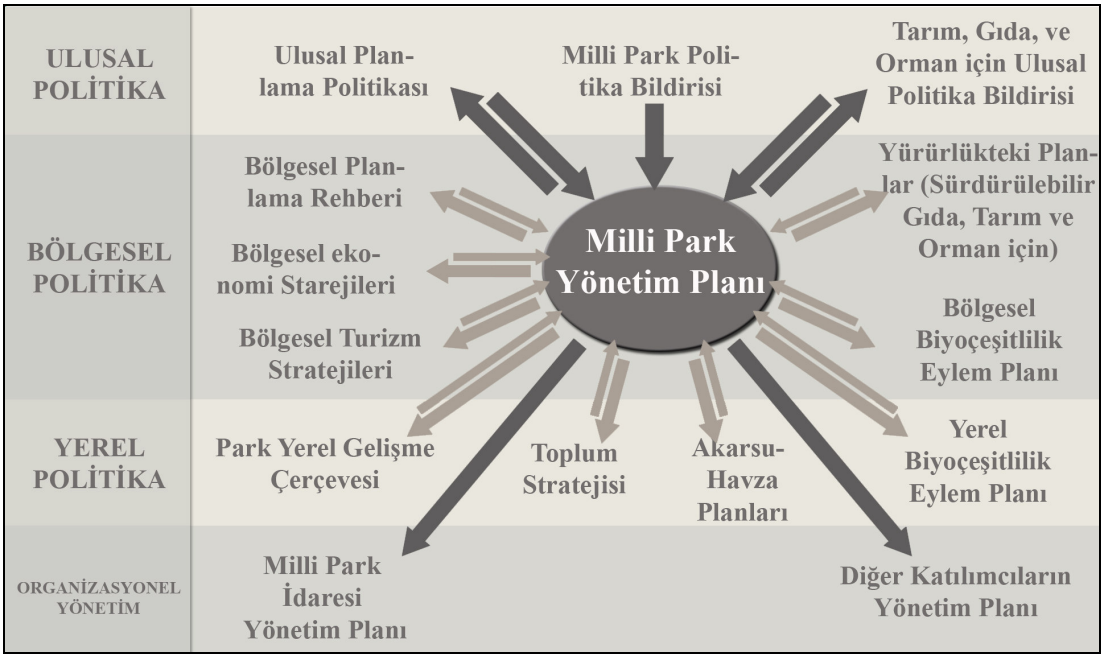
İngiltere'deki milli parklar IUCN sınıflandırmasında "*V. Korunan Kara/Deniz Peyzajı Kategorisine"* girmektedir (Carter, 2003). IUCN'nin tanımına göre bu kategorideki alanlar, uzun yıllar boyunca insan ve doğanın etkileşimi sonucunda, estetik, ekolojik ve/veya kültürel değerlere sahip, kendilerine has karaktere ve aynı zamanda da zengin biyolojik çeşitliliğe sahip alanlardır. Bu kategoriye girmesindeki neden İngiltere'deki milli parkların yerleşim alanlarını içermesi ve önemli kültürel değerlere sahip olmasından kaynaklıdır (Tablo 3.2).

Tablo 3.2: İngiltere'deki Milli Parklar Hakkında Bilgi (www.naturalengland.org.uk)

İngiltere deki Milli Parklar	Planlanma yılı	Planlanma Sırası	Alan (ha)	Nüfus	Yıllık Ziyaretçi (milyon)
Peak District	**1951**	**1.**	**143,833**	**38,100**	**19,0**
Lake District	1951	2.	229,198	42,239	22,0
Snowdonia	1951	3.	214,159	26,251	10,5
Dartmoor	1951	4.	95,570	29,100	4,0
Pembrokshire Coast	1952	5.	62,000	22,842	4,7
North York Moors	1952	6.	143,603	25,500	8,0
Yorkshire Dates	1954	7.	176,869	17,980	9,0
Exmoor	1954	8.	69,280	10,645	1,4
Northumberland	1956	9.	104,947	2,200	1,5
Brecon Beacons	1957	10.	135,144	32,000	7,0
The Broads	1989	11.	30,292	5,500	5,4
New Forest	2005	12.	57,086	34,400	13,5

İngiltere deki Milli Parklarla ilgili paydaşlar 5 gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

- Devlet kurum ve ajansları,
- Yerel hükümet,
- Sivil toplum örgütleri,
- Yerel ve ilgi grupları ile ticari şirketler,
- Danışman servisler ve enstitüler.

Şekil 3.15: Yönetim Planının Diğer Plan ve Politikalarla İlişkisi (Carter, 2003)

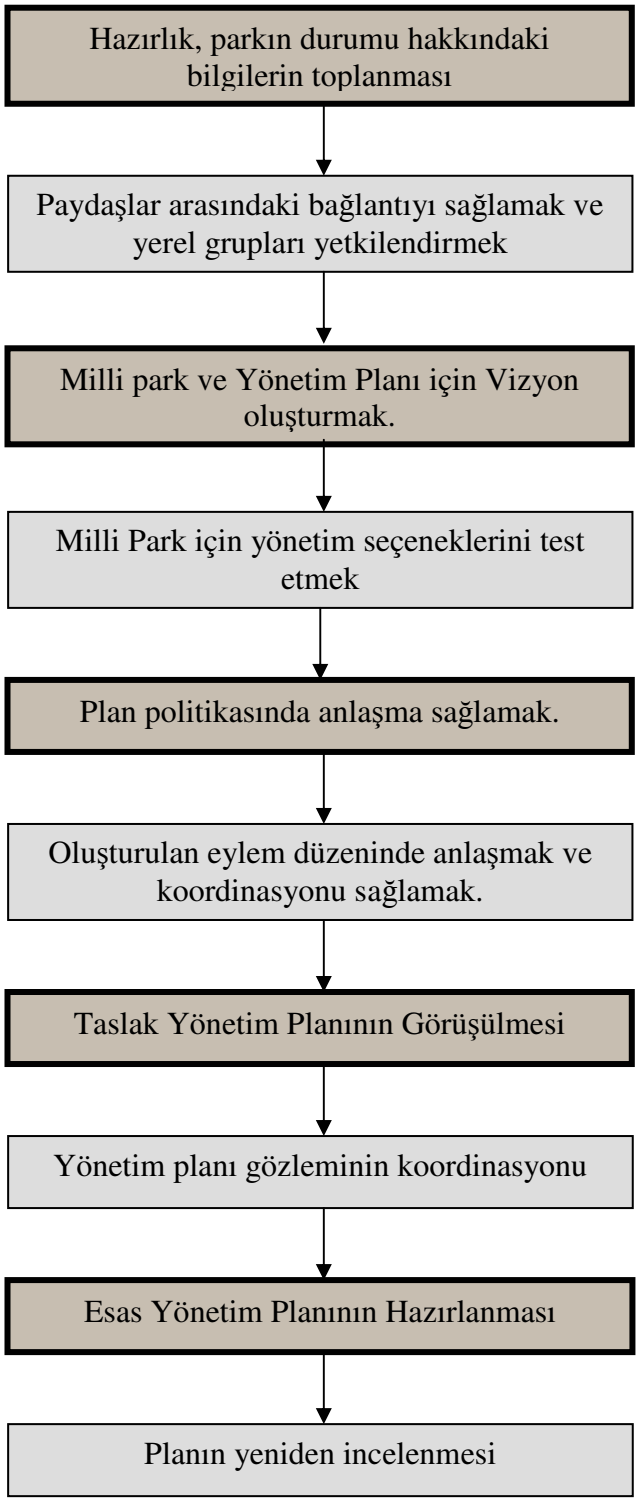
Milli Park Yönetim Planının tanımı ise: milli parkın yönetilmesi ve kaynakların doğru kullanımı için rehberlik eden vizyon ve stratejik dokümanın ana kaynağı olarak Kırsal Alan Komisyonu tarafından tarif edilir (Şekil 3.15) (Carter, 2003).

Tablo 3.3: İngiltere'deki Milli Parklarda Mülkiyet Durumu (www.naturalengland.org.uk)

İngiltere deki Milli Parklar	Özel	Orman Kurumu	Savunma Bakanlığı	Su Şirketleri	National Trust	Natural England/ CCW	NPA/ Milli Park Alanı	Diğer
Peak District	**70,1**	**0,5**	**0,2**	**13,5**	**11,4**	**0,1**	**4,2**	**0**
Lake District	58,7	5	0,2	6,8	25,4	0	6,8	3,7
Snowdonia	69,9	15,8	0	0,9	8,9	1,7	1,2	1,6
Dartmoor	57,3	1,8	14	2,9	2,4	0,3	1,4	19,9
Pembrokshire Coast	85,7	1,3	4,6	0	4,2	0,5	2,3	1,4
North York Moors	79,9	16,6	0,5	0,1	1,2	0	0,6	1,1
Yorkshire Dates	96,1	0	0,3	0,3	3,5	0,4	0,1	0,2
Exmoor	77,1	1,8	0	0,6	10	0	6,8	3,7
Northumberland	56,4	18,9	22,6	1,2	0,7	0	0,2	0
Brecon Beacons	69,6	8	0,1	4	3,5	0,8	13	1
The Broads	86,5	0,2	0	2	4	2,5	0,5	4,3
New Forest	46,9	47	0	0	2,3	0	0	3,8

Tablo 3.3'de görüldüğü gibi İngiltere'deki milli parkların büyük bir bölümü şahıs arazisidir. Öyle ki %96 oranında şahıs mülkiyetinde olan varan milli parklar vardır. Örnek alan olarak incelenen Peak District Milli Parkı'nda da %70 gibi büyük bir orandır. Arazi sahipliğinin büyük bir payı özel mülkiyetin sahip olması, hedefler doğrultusunda oluşturulan eylemlerin gerçekleşmesini güçlüştiren bir durum olarak bilinse de, İngiltere'nin Doğa Koruma Alanı Yönetim Politikası katılımcılık ilkesi ve iyi çalışan bir planlama sistemi ile çözüm bulmuştur. Park içinde yaşayan halkın ihtiyaçları ve beklentileri sürdürülebilirlik ilkesi ile göz önünde bulundurulur. Plan tüm katılımcıların ortak ürünü olduğu için uygulama da zorluk yaşanmamaktadır (Şekil 3.16).

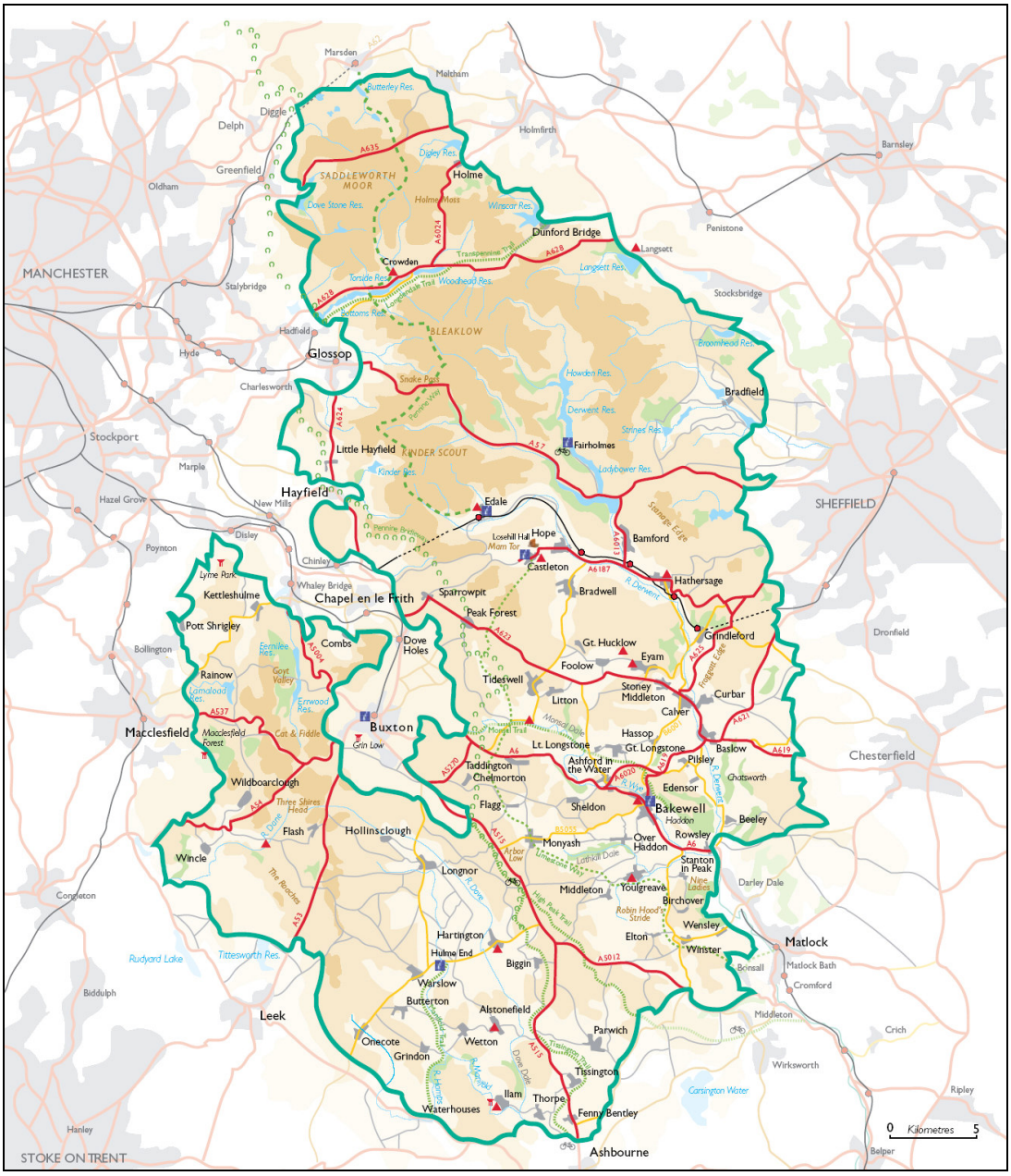
İngiltere deki Milli Park Yönetim Planı Aşamaları

Şekil 3.16: İngiltere deki Milli Park Yönetim Planı Aşamaları

Peak District Milli Parkı

İngiltere'de yer alan Peak District Milli Parkı, 1951 yılında milli park ilan edilmiş ve 143.833 ha alanı kapsamaktadır. Milli park tarım alanları (77.520 ha), maden alanları ve turizm endüstrisinin bulunduğu bir bölgede yer almaktadır. Birçok kişinin ziyaret ettiği park aynı zamanda 38.100 kişinin yaşadığı bir alandır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: Peak District Milli Parkı'nın konumu http://www.peakdistrict.gov.uk/npmp.pdf

Park için hazırlanan planlar 5 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. 1989-1995 ve 2000-2005 yılları için hazırlanan 5'er yıllık yönetim planlarından sonra, 2006-2011 yılları içinde planlama yapılmıştır (Şekil 3.18). Planın amacı, parkın korunması ve doğal

güzelliği, peyzaj kalitesi, biyoçeşitlilik, kültürel miras ve yerleşim alanları gibi konularda değerinin arttırılmasıdır. Planın amacına ulaşması üzerinde çok önemli etkisi olan diğer planlarla koordinasyon ve entegrasyonun sağlanması için gerekli stratejiler ve eylem kararları da alınmıştır.

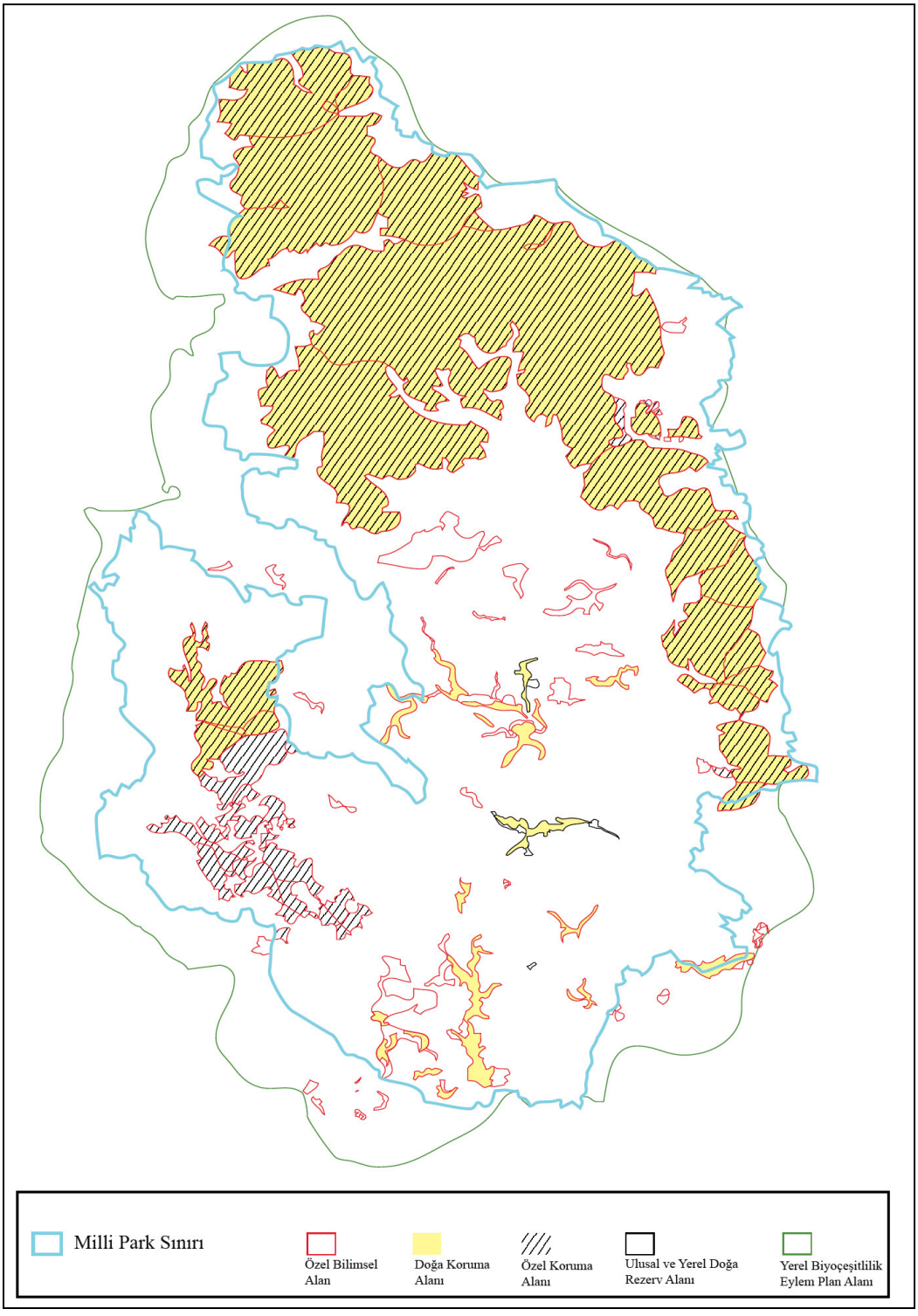

Şekil 3.18: Yönetim planını etkileyen stratejiler ve üst planlar.

Sürdürülebilirlik ilkesi ile tasarlanan yönetim planında 2011 yılında ulaşılmak istenen hedefler 10 konu başlığı altında toplanmıştır. Bunlar;

- Biyoçeşitlilik,
- Kültürel Miras,
- Doğal Güzellik,
- İklim değişikliği ve doğal kaynaklar,
- Maden çıkarımı,
- Trafik, seyahat ve erişebilirlik,
- Rekreasyon ve turizm,
- İnsan ve yerleşim alanları,
- Ekonomi.

Milli park'ın %38 lik bir bölümü ulusal ve uluslararası koruma statüsünde yer almaktadır. Yönetim planı tüm bu farklı koruma statülerinin ihtiyaç duyduğu kararları içerecek yapıdadır. Yani ayrı koruma statüleri nedeniyle farklı kurum ya da planlar yapılmamaktadır. Aşağıdaki şekilde koruma alanlarının dağılımı gözükmektedir (Şekil 3.19).

Şekil 3.19: Milli Park İçindeki Koruma Alanları

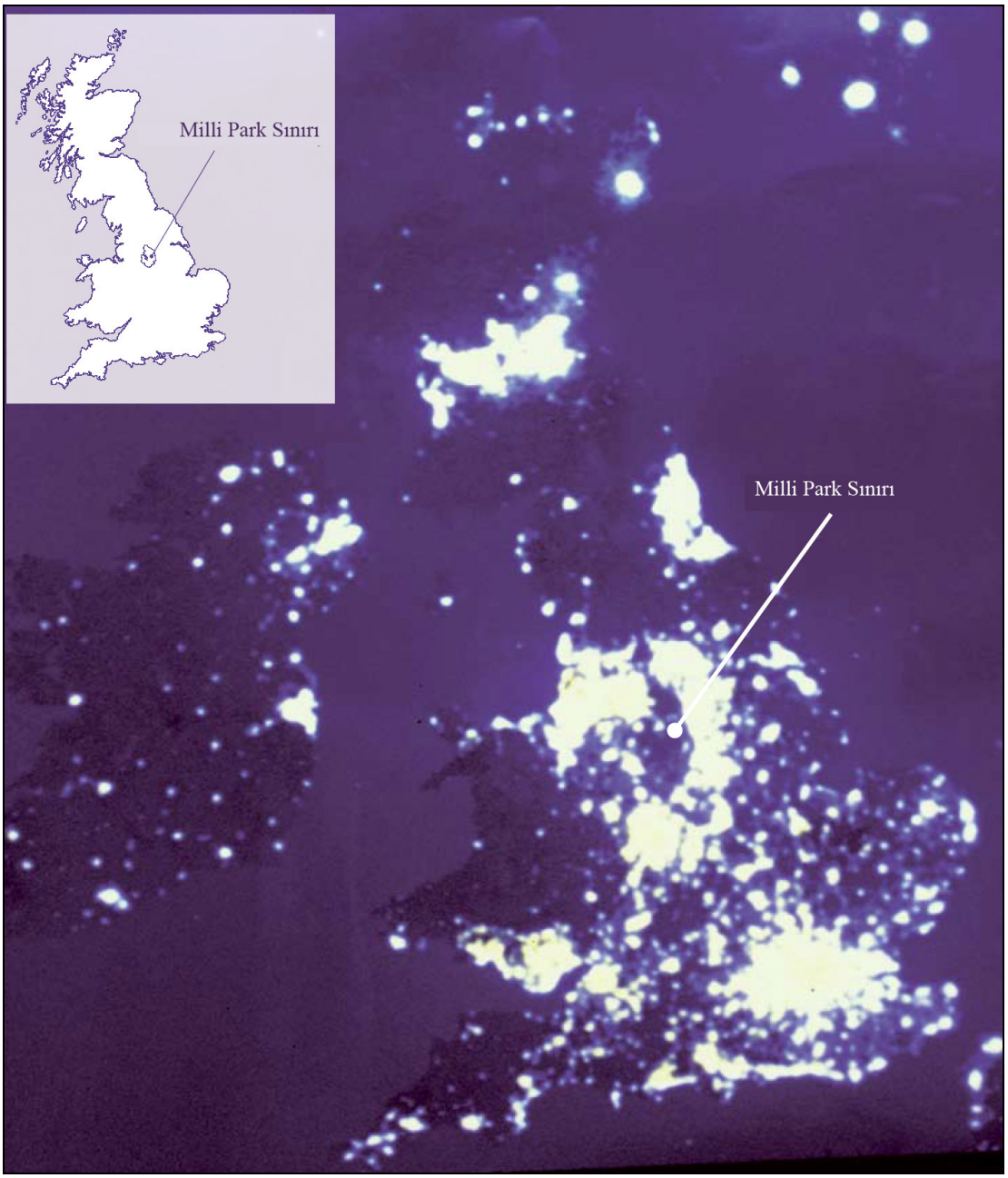

Şekil 3.20: Milli park içindeki yerleşim alanlarından görüntü

Peak District Milli Parkı İngiltere'nin merkezindedir (Şekil 3.21). Yerleşime 1 saat uzaklıkta 16 milyon insan yani İngiltere nüfusunun yaklaşık olarak %33'üne denk gelen nüfus parkın çevresinde yaşamaktadır (Şekil 3.20). Gece çekilen hava fotoğrafında parkın sınırları çevresindeki yoğun yerleşim dokusundan net bir şekilde ayrılmaktadır (Şekil 3.22). Yönetim planında halkın meslek grupları tespit edilmiş ve %24 gibi büyük bir oranın milli parktaki turizm ve yeme içme hizmeti sağlayan sektörde çalıştığı görülmüştür. Sonuç olarak milli park halk için önemli bir geçim kaynağı da sağlamaktadır.

Şekil 3.21: Milli park içindeki yerleşim ve maden alanlarının uydu görüntüsü

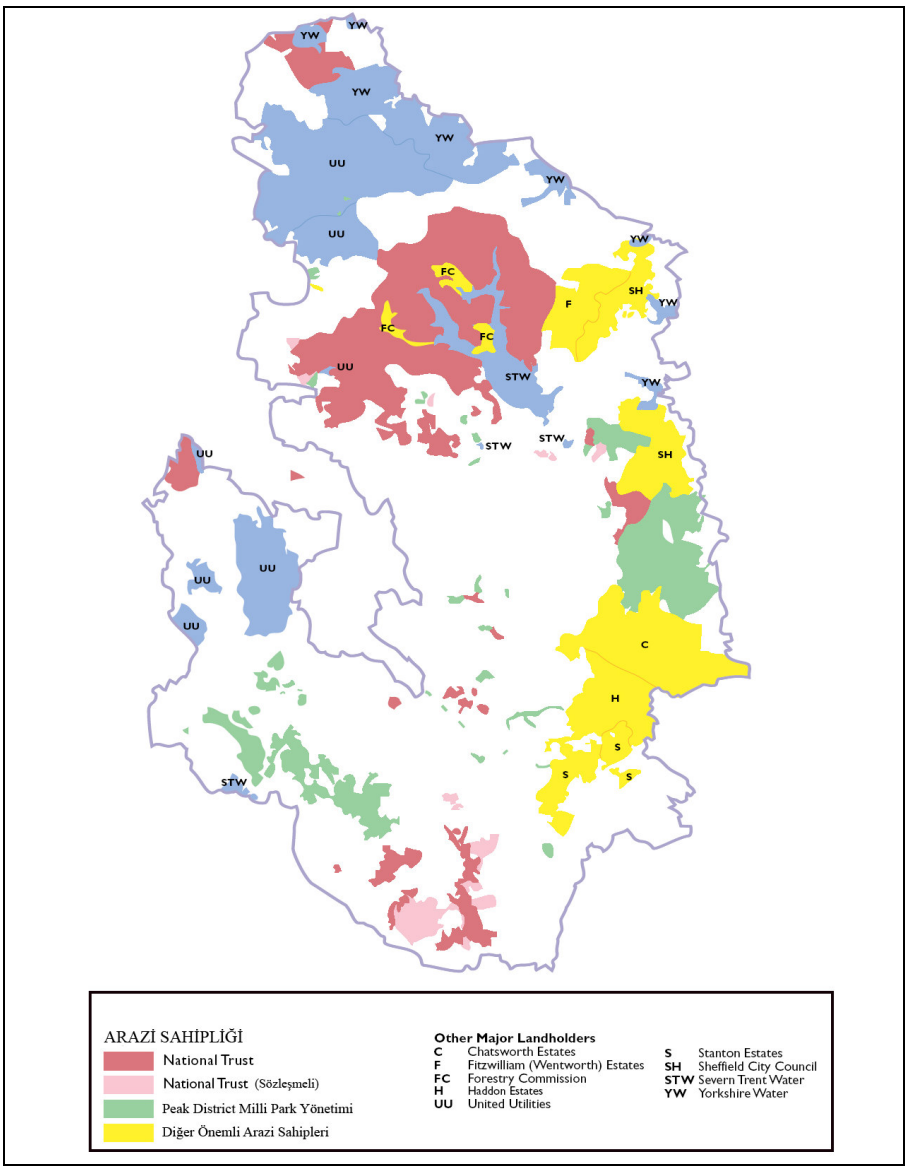
Şekil 3.22: Peak District Milli Parkı'nın Gece Uydu Görüntüsü

Milli park geniş bir alana sahip olduğu için dört idari yönetim alanının kesiştiği, 9 ilçeden oluşmaktadır ve 125 mahalle park sınırları içerisindedir. Halka hizmet veren park alanındaki mülkiyet durumu ise şöyledir;

- % 70'i Özel mülkiyet,
- % 0,5'i Orman Kurumu,
- % 0,2'si Savunma Bakanlığı,
- % 13,5'i Su Şirketlerinin,

- % 11,4'ü National Trust,
- % 0,1'i Natural England,
- % 4,2'si NPA-Milli Park Alanı (Şekil 3.23).

Görüldüğü gibi park alanının % 70 gibi büyük bir bölümü özel mülkiyettedir. Buna rağmen parkın planlanmasında katılımcı yönetim planı anlayışından dolayı sorun yaşanmamaktadır.

Şekil 3.23: Mülkiyet Durumu

3.2.3 Türkiye deki Milli Parklarda Planlama Çalışmaları-Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP)

3.2.3.1 Uzun Devreli Gelişim Planının Tarihçesi

Ülkemizdeki Uzun Devreli Gelişim Planının Tarihçesi Serhat Arda'nın "Uzun Devreli Gelişim Planlarında Tarihi Süreç, Hizmet İçi Eğitim Semineri" ve Prof. Dr. Muzaffer Yücel'in Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu'nda yayımlamış olduğu "Korunan Alanların Sınıflandırılması ve Uzun Devreli Gelişme Planları Yapımında Yaşanan Sorunlar" adlı bildirisinden hazırlanmıştır.

UDGP' nın yapımına 1960'lı yılların sonunda başlanmıştır. ABD Milli Parklar Dairesinin işbirliği ve Milletlerarası Kalkınma Dairesinin (USAID) yardımları ile Amerikalı ve Kanadalı uzmanların öncülüğünde Türk uzmanlarla birlikte korunma özelliği olan bazı alanlar için "Milli Park Uzun Devreli Gelişme Planları" hazırlanmıştır (Yücel, 2005).

1960'lı yılların sonlarında başlanıp 1971 yılında tamamlanan bu planlar, koruma tedbirleri, korunan alanlardan halkın yararlanması, geliştirme, tanımlama, genel idare ve milli park hizmetlerinde makro plan; karakterinde rehber olarak kullanılacak nihai bir plandan çok teklif ve gelişmeleri tespit eden tavsiye planlarıdır (Arda, 2002).

Bu dönemde uzun devreli gelişme planları, sahanın ilan çalışmaları ile birlikte eş zamanlı olarak hazırlanmış ve sahalara ilişkin bilimsel araştırmalar daha sonraya bırakılmıştır. Dolayısıyla sahalara ait veri tabanında eksiklikler mevcuttur. Bu planlarla sonraya bırakılan bilimsel çalışmalar, aradan uzun yıllar geçmesine rağmen halen daha tamamlanmamıştır; sonuçta bu sahalara ait ciddi veri tabanı eksikliği halen vardır (Arda, 2002).

Ayrıca planlama çalışmalarının tamamlandığı fakat 6831 sayılı Orman Kanunu'na göre orman rejimi içine alınmadığından dolayı ilan edilememiş sahalar da mevcuttur. Yaklaşık 30 yıl önce yapılmış bu planların uygulanmasına yönelik olarak çok az uygulama yapılmıştır. Dolayısıyla birçoğunun uygulanma fırsatı yaratılamamış, sahanın kaynak değerine ilişkin çalışmalar yapılmadığından da veri tabanı oluşturulamamıştır (Arda, 2002).

1971 yılından 1990'lı yıllara kadar yaklaşık 20 yıl planlama çalışmalarının duraksama dönemine girdiği bir süreçtir. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1983 yılından sonra, 1991 yılında Başkomutan Tarihi Milli Parkı

Uzun Devreli Gelişim Planı, 1971 yılında yapılan planlar baz alınarak Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır (Arda, 2002).

1990'lı yıllarda tüm korunan alanlar için UDGP'nın hazırlanmasına hız verilmiş ve 33 alan için özel sektör kuruluşlarına ve üniversitelere ihale açılmıştır. Bu alanlardan bazılarının planı yapılmış bazılarının planı yapılamamıştır (Yücel, 2005).

1993 yılında Sultansazlığı T.K.A., 1994'de Kazdağı M.P. ve 1995 yılında Dilek Yarımadası-B. Menderes Deltası M.P. ve Polonozköy T.P., 1997 yılında Marmaris M.P. ve Adana Yumurtalık Lagünü T.K.A. olmak üzere toplam 4 sahanın planı özel sektör ve kamu kuruluşlarına yaptırılmış, böylece 1971-1997 yılları arasında toplam 16 adet sahanın uzun devreli gelişme planı hazırlanmıştır (Arda, 2002).

Planlama çalışmalarının tamamlanması ve uygulamaya geçilebilmesi amacıyla Temmuz 2000'de Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Uzun Devreli Gelişme Planı Büro Koordinatörlüğü oluşturmuştur (Arda, 2002).

2001 yılında Beydağları Sahil M.P. revizyonu, 2002'de Nemrut Dağı M.P. ve Marmaris M.P. olmak üzere toplam 3 sahanın uzun devreli gelişim planı tamamlanmış ve onaylanmıştır (Arda, 2002).

Çevre ve Orman Bakanlığı verilerine göre, Aralık 2004 tarihine kadar 18 adet milli park, 1 adet doğa koruma alanı ve 4 adet doğa parkının UDGP tamamlanmış ve onaylanmıştır (Yücel, 2005).

3.2.3.2 Uzun Devreli Gelişim Planının İçeriği ve Yapısı

Ülkemizde hazırlanan UDGP'ları Çevre ve Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Yaban Hayatı Koruma Daire Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan UDGP Teknik Şartnamesine göre yapılmaktadır.

UDGP Teknik Şartnamesi dört bölümden oluşmaktadır;

- *1. Bölüm:* 6maddeyi kapsamaktadır.

  Madde 1. Amaç ve Kapsam

  Madde 2. Tarifler ve Tanımlar

  Madde 3. Genel Esaslar

  Madde 4. Bu Şartnamenin Uygulandığı Yerlerde

Madde 5. Planlama İlkeleri

Madde 6. Yasaklanan Faaliyetler

- *2. Bölüm:*

Madde 7. UDGP Düzenlenmesi

Madde 8. Analitik Etüd Raporu ; Mevcut Durum Tespiti, Sentez

Madde 9. Planlama

- *3. Bölüm:*

Madde 10. Düzenlenecek Haritalar

- *4. Bölüm:*

Madde 11. Çizim ve Teknikleri

Uzun Devreli Gelişim Planlarının Planlama İlkeleri

Çevre ve Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Yaban Hayatı Koruma Daire başkanlığının hazırlamış olduğu teknik şartnameye göre milli park, tabiat parkı ve tabiat anıtları için hazırlanan UDGP' nın temel ilkeleri şunlardır;

a. *Planlama,* analitik etüt çalışmalarında elde edilecek bilimsel verilerin ilgili uzmanlarınca oluşacak, değişik meslek disiplinlerinin oluşturduğu bir çalışma grubu ile yapılır.
b. *Milli park sınırları,* park kaynaklarını ve çevresini belirleyen doğal sınırlardır. Ancak korunan alan sınırlarının doğal hatlara oturmadığı yerlerde, planlama çalışmasında yapılacak biyolojik ve ekolojik değerlendirme, doğal sınır dikkate alınarak yapılır.
c. Park dahilindeki bütün kullanımlar ve bunlara dahil alt ve üst yapı tesisleri, parkın kaynak değerlerini en az etkileyecek ve koruma-kullanma dengesini sağlayacak biçimde planlanır.
d. Milli parkta geliştirilecek her türlü hizmet ve tesislerin planlanmasında; bulundukları yörenin geleneksel mimari tarzı (yapı, şekil, renk ve yerel malzemeler) ile uyan arazi ve genel peyzajda kötü görünümler meydana

getirmeyen yapılar ve taşıma kapasitelerinin sınırlarını aşmayan yapı büyüklükleri kullanır.

e. Yapılaşma ve kullanım yoğunlukları; yoğun kullanım talebi olan alanlardır, ekolojik dengeyi koruyacak, ziyaretçi kullanımlarının kaynaklara zarar vermesini önleyecek ve bu kaynakların devamlılığını sağlayacak şekilde taşıma kapasitelerine göre belirlenir. Ayrıca zemin etüdü ile ilgili olarak gerekli araştırmalar yapılır.

f. Park içi yolların planlanması ve yapısında; geniş ve düz güzergahların kullanılmamasına, peyzaj yapısına kazı ve dolgu miktarlarının en azda tutulmasına dikkat edilir. Yol sanat yapıları içinde aynı esaslar takip edilir. Ziyaretçilerin parkı dolaşması için parkın kaynak değerlerini tanıtan güzergahlar seçilir. Park kaynak değerleri ve ilgi noktaları ile uyumlu olarak, koruma, yönetim, tanıtım ve rekreasyon amaçlarına yönelik patikalar şebekesi planlanır.

g. Genel haberleşme ve bölgesel enerji nakil hatlarının park içinden geçirilmemesi esastır. Ancak bu tesislerin park içinden geçirilmesinden başka çözüm yolu bulunamaması halinde ve park hizmetlerinde kullanılacak tesislerde, doğal hayata ve tabi peyzaja olan etkilerini en azda tutacak şekilde vadi içi ve yamaçların alt eteklerinden geçirilecek şekilde yeraltı kabloları kullanılır. Bu hatlar ufuk hattı üzerine çıkarılamaz. Bu güzergahlarda yeterli emniyeti sağladıktan sonra bitki örtüsü bulunabilir.

h. İçme ve kullanma suyuna ait depo ve benzeri tesislerinin yeraltına gömülerek bitkilendirme ile tabi çevreyle uyumunu sağlanması esastır.

i. Gelişme alanlarında çevre kirliliğine meydan vermemek üzere atık suların ve çöplerin planlanması ve arıtılması veya çevreye zarar vermeyecek şekilde işleme tabi tutulması için gerekli tedbirler önerilir.

j. Sualtı kaynak değerlerine sahip olan Milli Parkların Planlanmasında; milli park temel ilkeleri ve kriterleri istikametinde, sualtı zenginliklerinin korunması ve geliştirilmesine dair kararlar, yaklaşma, demirleme ve seyretme gibi konularda yasaklamalar ve bunlardan yararlanma şekil ve esasları belirtilir.

k. Milli park hudutları içinde genel peyzajda göze çarpan bozulmaları gidermek üzere; yörenin arazi yapısı, bitki örtüsü ve peyzaj özelliklerinin doğallığı dikkate alınarak o yöre için yabancı olmayan türler kullanılmak sureti ile ağaçlandırma, peyzaj restorasyonu ve tesislerin yakın çevre peyzaj düzenleme esasları belirtilir.

Görüldüğü gibi bu maddeler ilkeden çok tasarım kriterlerini tanımlamaktadır.

Planlama Aşamaları;

- Analitik-etüt (Veri toplama),
- Sentez-Verilerin analizi,
- Planlama,
- Onay aşamalarından oluşur.

Planlama Süreci: Yukarıdaki modelle uyumlu olarak, Korunan Alanların Planlama Süreci aşağıdaki aşamalardan oluşur (http://www.milliparklar.gov.tr):

1. Planlama öncesi: Planın hazırlamasına ilişkin idari ve yasal süreçlerin başlatılması, planlama ekibinin oluşturulması, işin ve sürecin tanımlanması, planın hazırlığı aşamasındaki çalışma yönteminin (genel ve her bir konu başlığı altında), iş tanımları ve zaman akışı tablosunu da içerecek şekilde hazırlanması (Planlama ekibinin tanımlanması),

2. İlgi grupları analizi: Planı yapılacak alandaki temel ilgi gruplarına planlama sürecinin anlatılması toplantısı (1. Toplantı),

3. Bilgi toplanması: Literatürlerin taranması ve arazi öncesi mevcut verilerin elde edilmesi ve arazi çalışmaları,

4. İlgi gruplarıyla bire bir görüşerek ve/veya diğer iletişim ve katılım araçları kullanılarak sorunların dinlenmesi ve sorunların tanımlanması (2. Toplantı),

5. Veri ve kaynak bilgilerinin değerlendirilmesi,

6. Kısıtlar, fırsatlar ve tehditlerin tanımlanması (Sorun Analizi),

7. Yönetim hedefinin, amaçlarının ve stratejilerinin tanımlanması,

8. Bölgelemenin (Zonlamanın) yapılması,

9. Alt Planların tanımlanması: Faaliyet Eylem Plan ve Plan Hükümlerinin belirlenmesi,

10. İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Tanımlanması,

11. Taslak Planının hazırlanması ve İdare'nin görüşüne sunulması,

12. Taslak Planının ilgili kurum ve kuruluşların görüşüne sunulması,

13. Elde edilen görüşlerin değerlendirilerek Taslak Planının gözden geçirilmesi; planının son halini almasına yönelik çalışmaların yürütülmesi,

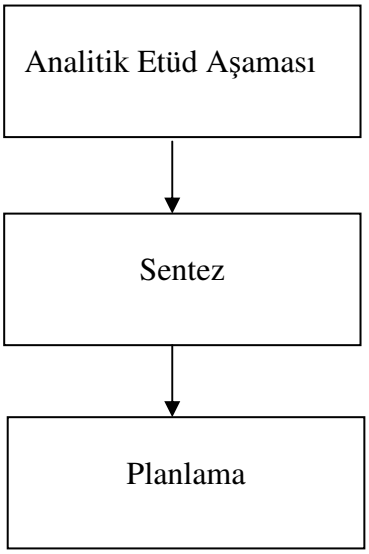
14. Planının onaylanması.

3.2.3.3 Ülkemizde Hazırlanan UDGP Örnekleri

Ülkemizde bakanlar kurulu kararı ile milli park ilan edilmiş alanlarda Çevre ve Orman Bakanlığı Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü tarafından uzun devreli gelişim planı hazırlatmak için özel planlama bürolarına ve üniversite gibi kamu kurumlarına ihalesi yapılmaktadır.

Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı

Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Osmaniye ili Kadirli ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır. Karatepe ve çevresindeki 8006,5 ha'lık alan 29.05.1958 tarihinde Türkiye'nin ikinci milli parkı olarak ilan edilmiştir (Altan vd.,2005). Milli park ilan edilmesinin ana nedeni, Geç Hitit'den kalma yörenin tarihi kalıntıları ve arkeolojik zenginliklerinin varlığı yanında bölgenin jeomorfolojik oluşumları, doğal bitki örtüsü ve yaban hayatıdır (Altan vd.,2005). Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı 27.11.2000 tarihinde Çukurova Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünce tamamlanmıştır. İlk ilan edilen koruma alanlarından birisi olmasına karşın, uzun bir süre yönetim planının hazırlanmamasından dolayı milli parkta teşkilatlanma ve koruma iyi bir düzeyde değildir. Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı 3 aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3.24):

Şekil 3.24: Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı aşamaları

Uzun Devreli Gelişim Planının analiz bölümünde daha önceden elde edilmiş olan doğal veriler, mevcut alan kullanımları, doğal ve kültürel değerler ve koruma alanlarına ilişkin veriler birlikte değerlendirilmiş, değerlendirme sonucunda plana temel olacak sentez çalışması yapılmış ve tüm bu çalışmalar ışığında plan kararları alınmıştır (Altan vd.,2005).

UDGP'nın amaçları, kaynakların devamlılığı ve korunması, koruma-kullanma dengesinin sağlanması, arazi kullanım kararları ile bölge halkının çıkarları arasında denge sağlanması ve planın uygulanabilirliği için yeni yönetim yapılanmasının sağlanması gibi maddeleri içermektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda Milli Park alanındaki zonlama sistemi 3 bölgeden oluşmaktadır:

- *Hassas Bölge - 1. Derece Mutlak Koruma Alanı:* Parkın biyoçeşitlilik ve doğal potansiyel açısından en önemli bölümüdür. Dış etkilere karşı duyarlı olması, sahip olduğu çeşitlilik, ekolojik ilişkilerin devamlılığı ve bir bütün oluşturması gerekliliği bu bölgenin 1. derece mutlak koruma alanı olarak ayrılmasının nedenleri olarak gösterilmiştir

Hassas bölge arkeolojik sit alanını da planda kapsamakta ve buraya kontrollü ziyaretçi kullanımı izni verilmektir. Zonlama sistemlerinde hassas zon ya da I. zon insan etkisinin yasaklandığı bölgeler olan 1. derece mutlak koruma alanlarıdır. Bu planda ise birinci derece mutlak koruma alanı içinde insan etkisine imkan verecek kullanımlar yer almaktadır.

- *Sınırlı kullanıma izin verilen bölge - 2. derece mutlak koruma alanı:* Tampon alan görevini üstlenmiş bu alanda planda belirlenen bazı alanlarda ekolojik tarım yapılabilmekte, süt sığırcılığı, arıcılık, tavukçuluk, halkın kendi gereksinimlerini karşılaması için Tarım-Ormancılığı ile ilgili eğitim ve destek sağlama

- *Kontrollü kullanım bölgesi:* Hassas bölge ve sınırlı kullanıma izin verilen bölge dışında kalan kırsal nitelikli köy, mahalle ile sadece bu köyler için öngörülen gelişme alanları kapsamaktadır. Bu bölgede izin verilen kullanımlar biyolojik ve sosyo-ekonomik yapıya zarar vermeyecek ve gelişmesine katkı sağlayacak öneriler olabilir.

Aladağlar Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı

Aladağlar Milli Parkı Orta Torosların kuzeye doğru kıvrılan Aladağlar dizilimi üzerinde yer almaktadır. Konum olarak İç Anadolu Bölgesi'ndeki Niğde ve Kayseri ile güneyde Adana illeri sınırlarının kesiştiği yörededir. Engebeli bir yapıya sahip Milli Park, 54524 ha alanı kapsamaktadır.

Milli park ilan edilmesinin ana nedeni, yeryüzü biçimleri, kayaç oluşumları, buzultaşları, buzul gölleri ve çavlanları, doğal bitki ve yaban yaşamı varlığı ile çok önemli kaynak değerlerini içermesi nedeniyle bu alan 21.04.1995 Milli Park olarak ilan edilmiştir. Bu plan 20 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Planın hedefleri şunlardır;

- Milli Parkın içerdiği kaynak değerini gelecek kuşaklara aktarmak,
- Doğal bitki örtüsü ve yaban yaşamındaki tür zenginliği ile toprak varlığı ve su dengesini sağlayacak önlemleri geliştirmek,
- Alan kullanım kararlarında ekolojik dengenin öncelikle gözetilmesini sağlamak,
- Alan kullanım kararları ile yöre halkının çıkarları arasında denge kurabilmek,
- Alan kullanım gelişmelerini denetlemek ve bu konuda yöre halkını bilinçlendirmek,
- Alanın özgün yeryüzü biçimlerini ve buna bağlı oluşumları korumak,
- Alandaki geleneksel yerleşim özyapısını korumak,
- Bilimsel araştırmalara destek sağlayacak altyapıyı oluşturabilmek,
- Alanda kaynak değerlerine saygılı eğlence-dinlence olanaklarına yer vermek,
- Var olan ve olası çevre kirliliğini sağlayacak bir yönetim yapılanması önerisi geliştirmek,
- Tasarın uygulanabilirliğini sağlayacak bir yönetim yapılanması önerisi geliştirmek.

Plan da özellikle yöre köylerinin iktisadi sorunlarının tespitine ve bunların çözüm önerilerine odaklanılmıştır. Hane ve toplam değer olarak keçi yetiştiriciliği, tarım, ormancılık gibi üretimlerden elde edilen ürün miktarı tespit edilmiş ve ürünlerin değerleri hesaplanmıştır. Park alanı 3 zona ayrılmıştır:

1. Düzeyde Mutlak Koruma Alanı-Hassas Bölge
2. Düzeyde Koruma Alanı-Sınırlı kullanıma izin verilen bölge (Tarım ve Mera)
3. Düzeyde Koruma Alanı-Denetimli kullanım bölgesi (Köy Yerleşim ve Gelişme Alanı)

3.3 Bölüm Değerlendirmesi

Korunan doğal alanlarda planlama çalışmaları, bu alanların yok olma tehlikesi tehdidinin önlenmesi, devamlılığının sağlanarak gelecek için yaşatılmasına ya da İngiltere' de olduğu gibi bu alanlarda yaşayan halkın ihtiyaçlarına çözüm bulmak için yapılmaktadır. İlk söylemi Milli Parklar kongresinde gündeme getirilen ve ilk uygulamaları da Milli Park gibi koruma alanlarında yapılan yönetim planlarını geliştirmek için uluslar ve uluslararası kuruluşlar çeşitli modeller oluşturmuştur.

Ortak benzerliklere sahip bu modeller türlerine bakılmaksızın tüm korunması gerekli alanlar için üretilmektedir. Ülkemizdeki durumun aksine, genellikle tüm ülkeler ve uluslararası kuruluşlar yönetim planı rehberi oluşturmuştur. Ayrıca diğer bir önemli farklılıkta 2. Bölümde bahsedilen koruma alanı sınıflandırması ve kurumsal görevlendirmeden de kaynaklanan planlama anlayışında görülmektedir. Şöyle ki; incelenen örneklerde doğa koruma alanları için üst üste çakışan kararlar yoktur alanların sahip olduğu koruma sınıfları ve bu alanlarla ilgilenen farklı kurumlar arasında uyum ve eşgüdüm sağlanmış, yönetim planının tüm planlama sistemi içinde diğer planlarla kurulmuş bağları vardır. Üst planlardan beslenir, kendinden sonra gelen planlar için de yol gösterici bir göreve sahiptir.

4. AYVALIK ADALARI TABİAT PARKI YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

4.1 Giriş

Çalışma alanı olarak seçilen, Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Balıkesir İli Ayvalık İlçesi sınırlarında kalmaktadır. 17,950 ha'lık bir alanı kaplamakta olan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, Bakanlar Kurulu Kararı ile 21 Nisan 1995 Tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Türkiye'nin en ilginç doğal alanlarından birisi olan Ayvalık Adaları Tabiat Parkının taşımış olduğu doğal kültürel ve arkeolojik değerler eşsiz nitelikte olup, özellikle sahip olduğu adalar Tabiat Parkının en önemli kaynak değerlerini oluşturmaktadır. Adalar ile birlikte adaların çevrelediği körfezin oluşturduğu görsel peyzaj Tabiat Parkı için ayrı bir önem taşımaktadır. Tabiat Parkının sahip olduğu bu değerlerin yok olması doğal, kültürel ve ekonomik bir değerin yok olmasıdır. Özgün bir niteliğe sahip Ayvalık Adaları Tabiat Parkının korunması ve sürdürülebilir gelişimi için etkin bir yönetim planı modeline ihtiyacı vardır.

Milli Parklar Kanununa göre Tabiat Parkı "Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları" olarak tanımlanmaktadır. Oysa Ayvalık Adaları Tabiat Parkı bu tanımdan farklı olarak flora ve fauna değerlerinin varlığı, önemli jeolojik formasyonlar, sahip olduğu önemli arkeolojik kalıntılar, kültürel miras ve peyzaj güzelliği açısından da değerlendirilmesi gereken bir alandır ve sahip olduğu bu değerlerden dolayı da Milli Parklar Kanunu ile tarif edilmiş milli park tanımına karşılık gelmektedir, şöyle ki; **Milli park**, bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır.

Ayrıca, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün web sitesinde; (11.12.2007 tarihinde) her il ve büyük ilçelerde şehir merkezine en yakın ve kolaylıkla ulaşılabilecek bir alanda fidanlıklardan temin edilecek yöreye özgü tabii şartlarda yetişen bitki türleri ile yeni tabiat parkı alanlarının kurulmasına dair yapılacak çalışma hakkında bilgi verilmiştir. İçeriğinden de anlaşılacağı gibi

mevcutta tabiat parkı olmayıp, ekolojik veya kültürel değerlere sahip olmayan yeni bir alanda oluşturulacak tabiat parkı alanlarının kurulmasından bahsedilmiştir. Oysa çalışma alanı olan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı uzun süreçler sonucunda oluşmuş jeolojik, ekolojik ve kültürel değerlere sahiptir. Dolayısıyla bu yönetim planında ana amaç halkın günübirlik kullanımları için yaratılan bir çevre değildir. Parkın sahip olduğu tüm değerler göz önünde bulundurularak, yönetim planı önerisi geliştirilmiştir.

Doğal sit alanı gibi farklı koruma statülerini de içeren koruma alanı, 2873 Sayılı Yasa gereği sahada yapılabilecek faaliyetlerin belirlenmesi ve alandaki değerlerin korunması amacıyla Uzun Devreli Gelişme Planı hazırlanarak 12.02.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Hazırlanan UDGP yerel yönetim ve halk tarafından yasakçı bir plan olarak eleştirilmiş ve iptali için dava açılmıştır. Buda sürdürülebilir bir planda olması gereken katılımcılık ilkesine ters düşmekte halkın planı kabullenmemesi uygulamada zorluklar çıkmasına neden olmaktadır.

Ayvalık Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Mühendisliği ile yapılan görüşmede planda yapılan biyoçeşitliliğe yönelik gözlem ve tespitlerin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Bunun nedeni alanda daha önce doğal değerlere yönelik yapılan çalışmaların jeolojik ve jeomorfolojik yapıya yönelik olması, tür tespitine yönelik çalışmaların yetersiz oluşu, ayrıca ihale kapsamında tür tespitine yönelik çalışmaların 1 yıl içinde mayıs haziran ve temmuz ayları olmak üzere 3 aydan oluşmasıdır. UDGP ilk defa yapılan tür tespitlerinin olması ve alan ile ilgili disiplinler arası çalışmaları bir araya getirmesi açısından önemlidir. UDGP'nın daki eksikliklerin temeli ihale şartnamesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin UDGP Şartnamesinde yer almadığı için getirilen plan kararlarında parkın yönetimine yönelik hedefler ve iş planı yer almamaktadır. UDGP 'nda yönetim zonları ise;

- Mutlak koruma alanı,
- Sınırlı kullanım alanı,
- Kontrollü kullanım alanı

olmak üzere 3 bölgeden oluşmaktadır.

Bu alanlar hakkındaki bilgiler; yönetim planının süreci ile ilişkilendirilmeden tanım ve kullanım kararlarından bahsetmek ile sınırlı kalmıştır.

Yönetim Planı önerisi geliştirilirken Tabiat Parkının kapsadığı yasalar (Milli Park Yasası, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası), 27.11.2005 tarih ve 26006 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında yönetmelik, UDGP Şartnamesi ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı Hükümleri ve göz önünde bulundurulmuştur.

4.2 Yönetim Planı Hakkında Genel Bilgi

Önceki bölümlerde incelenen yönetim planları tanımlarından da yararlanarak, yönetim planı; Koruma alanının, yani Ayvalık Adaları Tabiat Parkının, yönetilmesi ve kaynakların doğru kullanımı, iyileştirilmesi için rehberlik eden, diğer plan ve belgelerin yorum ve entegrasyonunu sağlayan, alanın niçin önemli olduğunu anlatan, vizyon, hedef ve eylemleri içeren yol gösterici bir araçtır.

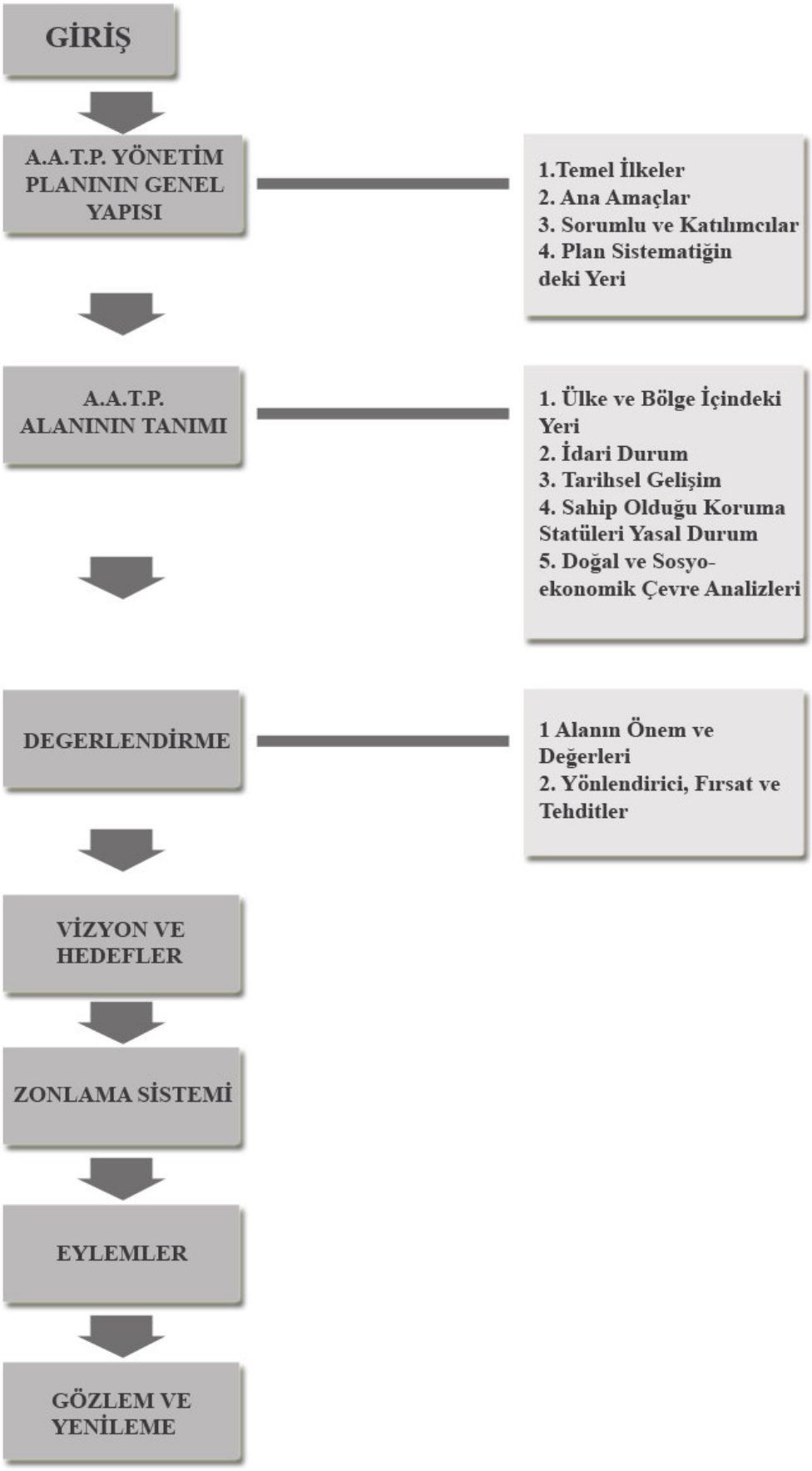
Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı 10-15 yıllık bir süreç için önerilmiştir. Yönetim planında alınacak kararlar uzun, orta ve kısa dönemde amaçlanan eylemleri içerecektir.

Yönetim Planının Planlama Modeli sadece stratejik kararların alınmasından ibaret değildir, planın hazırlanmasından sonra **uygulama** yapılır, yapılan faaliyetler **gözlemlenerek**, sonuçların istenilen amaçlara ulaşmak için yeterli olup olmadığı, nerelerde eksik kalındığı **değerlendirme** evresi ile tespit edilir, plan eksik görüldüğü ölçüde bütünen yada kısmen eksikliklerin giderilmesiyle **gelişmeye** devam eder (Şekil:4.1.).

Şekil 4.1: AATP Yönetim Planı Süreci Modeli

Yönetim planı Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü Bölge Şubesi için yönlendirici bir araç olduğu gibi nasıl bir uygulama yapılacağı konusunda Şube Müdürlüğü dışında koruma alanını etkileyebilecek karar ve kullanımlar getirebilecek; yerel idarenin yani belediye gibi teşkilatların, yatırım yapmayı düşünen özel sektör ve bölge halkı içinde yol gösterici, öğretici bir kaynaktır (Şekil:4.2.).

Şekil 4.2: Ayvalık Adaları T.P.Yönetim Planı Akış Diyagramı

4.2.1 Yönetim Planının Temel Prensipleri

Yönetim planı için amaç ve hedefler doğrultusunda oluşturulacak eylemler oluşturulurken alınan kararların 3 önemli prensibe sahip olması gerekir bunlar;

- Sürdürülebilirlik ilkesi,
- Ortaklık- katılımcılık ilkesi,
- Bilimsellik ilkesi

Sürdürülebilirlik ilkesi; ulusların ve uluslararası grupların, sağlıklı gelişimi sağlamak için benimsedikleri, doğal alanlarda ise doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını, gelecek nesillerin faydalanmasını sağlayan ilkedir. Sürdürülebilir gelişim stratejileri;

- çevresel sınırlara dikkat ederek yaşamak,
- sürdürülebilir bir ekonomi sağlamak,
- güçlü, sağlıklı bir toplumsal gelişme sağlamaktır.

sürdürülebilir gelişim sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçları göz önünde bulundurur. Milli Park Yönetim Planının amaçları sürdürülebilirlik ilkesine dayanmalıdır. Milli parkın korunması, geliştirilmesi ve eğlence-dinlenme amaçlı hizmetlerin verilmesi ile ilgili kararlar alınırken sürdürülebilir çözüm ve yöntemler oluşturulmalıdır.

Ortaklık, katılımcılık ilkesinden kasıt yönetim planının hazırlanmasında katılımın gerekliliği ve önemidir. Daha çok seçenek, kaynak, yetenek, fikir ve güçten oluştuğu için tek bir organizasyon yada bireyin yürüttüğü çalışmadan daha çok şeyi başarır. Özellikle de ülkemizdeki birçok koruma alanının üst üste gelen farklı türde koruma statüsüne sahip olduğu dolayısıyla da verilen kararların onaylanmasında farklı kurumların iznine ihtiyaç duyduğu düşünülürse, katılımın önemi daha iyi anlaşılır. Katılımcıların birbirlerinin çalışmalarından ders alarak birlikte çalışmaları, farklı olanakların keşfedilmesini sağlar.

Bilimsellik ilkesi; Yönetim planında kaynakların kullanımı ve koruma eylemlerinin tespitinde, karar vermek için en iyi bilimsel, teknik metod ve bilgi kullanılması gerekmektedir. Disiplinler arası bir çalışmanın ürünü olması gerekir. Gözlem süresinin yeterliliği alan hakkında doğru bilgilere ulaşmak için gereklidir.

4.2.2 Yönetim Planının Ana Amaçları

Yönetim planının ana amaçları yasal çerçevede belirtilmesi gereken, korunan alanlar için kurumlar tarafından, ortak bir politika çerçevesinde oluşturulmalıdır. Temel ilkeler doğrultusunda Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı genelindeki ana amaçları şunlardır;

- Doğal ve kültürel kaynakların, ekolojik sürecin, manzara, estetik ve bilimsel değerlerin korunması, devamlılığının sağlanması,
- Bilimsel çalışmalara katkıda bulunmak, teşvik etmek,
- Kaynaklara ve ekolojik sürece zarar vermeksizin, ziyaretçilerin alandaki fırsatlardan faydalanması, ekolojik ilişkileri ve değerlerin önemini anlamalarını sağlamak ve öğretmek,
- Öncelikli tercih olarak ekolojik sürecin, kaynak ve değerlerin korunmasını amaçlayarak park çevresinde yaşayan halkın alınan plan kararları ile mağdur etmemek aksine gelişimi sağlamak.

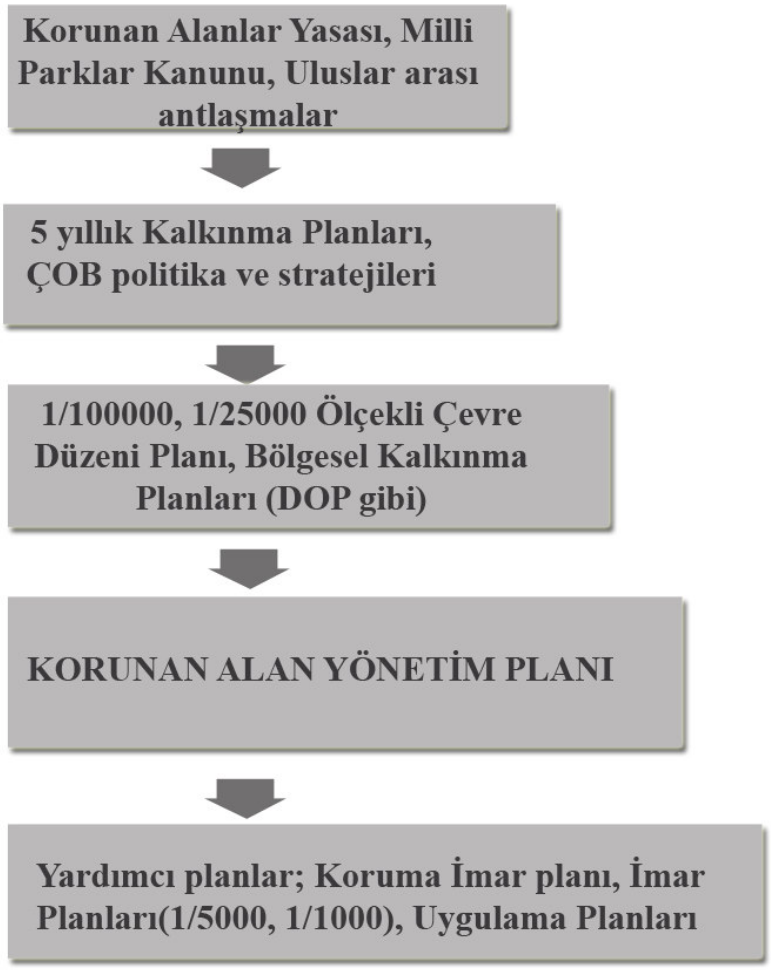
4.2.3 Yönetim Planının Plan Sistematiği İçindeki Yeri -Diğer Planlarla İlişkisi

Yönetim planı diğer planlarla etkileşim içinde olmalıdır. Üst ölçekli plan ve politikalardan gelen kararların devamlılığını sağlamalı, kendinden sonraki planlara da yol gösterici olmalıdır (Şekil:4.3). Plan ve politika hiyerarşisi içinde ise ilk önce tüm plan ve politikaların kaynağı olan **yasalar** gelmektedir. Ülkemizde bir çok koruma statüsü ve bu sınıflandırmaların oluşmasını sağlayan bakanlık ve kurumlar vardır. Ayvalık Adaları Tabiat parkında olduğu gibi çoğu zamanda bu koruma statüleri aynı alanın bir kısmında yada tamamında üst üste gelmekte, buda farklı kurumlara alan hakkında karar alma ve plan yapma yetkisi vermektedir. Herkes tarafından bilinen bu sorunun çözümü için Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu'nda da belirtildiği gibi doğa korumaya ilişkin mevcut yasaların irdelenerek ülkemiz koşullarına uygun çağdaş ve doğa korumanın tüm ilkelerini içeren kapsamlı bir **KORUNAN ALANLAR YASASI** oluşturulması ve tüm korunan alanların **tek kamu kurumu** tarafından yönetilmesi gerekmektedir. Böylece aynı alan için farklı kararların ve kullanımların getirilmesi, hazırlanan planların birçok kurumun görüş ve izni alınarak sürecin uzaması, uyuşmazlık gibi sorunların önüne geçilebilinir.

Ayrıca kanunlar arasında uyum sağlayarak Turizmi Teşvik Kanunu, Teknoloji Alanları Kanunu, Endüstri Alanları Kanunu gibi sektörel öncelikli kanunların koruma alanlarında tahribe yol açmasını önlemek gerekmektedir.

Taraf olunan uluslararası sözleşmelerin ulusal mevzuat ile bütünlüğü ve uyumunun sağlanması gerekmektedir. Koruma statüleri içinde uluslararası bütünlüğü sağlamak, yeni koruma statüleriyle varolan karmaşayı arttırmamak ortak bir dil oluşturmak gerekmektedir.

Önceki bölümlerde incelendiği üzere, ülkemizin 5 yıllık gelişimi için belirlediği hedef ve politikaları anlatan kalkınma planlarında doğa koruma konusunda ciddi politikalar belirlenmemiştir. Oysa ülkenin korunan alanlarının amaçları, 5 yıllık süreçte bu konudaki gelişimin sağlanması için nelerin yapılması gerektiği gibi politika ve hedeflerin tarifi yapılmalıdır. Korunan alanlardan sorumlu olacak kurum yada kurumların politikaları içinde de yer alması gerekmektedir.

Şekil 4.3: Yönetim Planının Plan Sistematiğindeki Yeri

Korunan alanlar Bölgesel Kalkınma Planları ile Çevre Düzeni Planları kapsamında da ele alınmalı, bu planlardan sonra gelen Korunan Alan Yönetim Planına ters düşmeyecek kararlar verilmesi gerekmektedir.

Korunan Alan Yönetim Planından sonra gelecek olan yardımcı planlar yönetim planında belirlenmelidir. İmar planlarında çevre ile ilgili konuların doğrudan ele alınmaması, öncelikli çevre sorunları ile doğrudan ilgilenmemesi sorunlara neden olmaktadır. Bu alt ve yardımcı planlar yönetim planının yol göstericiliğinde, yönetim planı kararlarına ters düşmeyecek şekilde yapılmalıdır.

4.2.4 Yönetim Planından Sorumlular, Katılımcılar

Yönetim planı ortak bir çabanın ürünüdür, değişik uğraşlardan bir çok katılımcının (stakeholder) olması, koruma alanı yönetim planının farklı açılardan değerlendirilmesini sağlar. Yönetim planının oluşmasında görevli olan katılımcılar sorumluluk derecesine göre 2 ye ayrılır.

Birinci Dereceden Katılımcılar; Bu grup Bakanlık ve devlet kurumları gibi karar vericiler, yerel ölçekte ki idari kurumlar, korunan alanın belirlenmesi, planlanması ve uygulanmasından sorumlu yöneticilerdir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Yönetim Planına 1. Dereceden Katılımcı ve Sorumlular

1. Dereceden Katılımcılar, Sorumlular	Görev ve Sorumluluklar
Ulusal ve Bölgesel; -Bakanlık ve Ulusal Kurumlar	-Sürdürülebilir gelişim için yasal altyapıyı oluşturmak, üst üste gelen yetki ve kavram kargaşasını önlemek için doğal alanlardan sorumlu tek bir bakanlık oluşturmak, dolayısıyla koruma statülerini yeniden gözden geçirip aynı doğa koruma alanı için farklı bakanlıkların sorumluluk ve izin yetkisini sonlandırmak, -Ulusal politikaları, 5yıllık Kalkınma Planlarını, Bölge gelişim planlarını oluştururken, sürdürülebilirlik ilkesine sahip doğa koruma politikalarını oluşturmak, korunan alan yönetim planları için ana amaç ve ilkeleri oluşturmak, -Uluslararası antlaşma ve sözleşmelere uyum sağlamak, buna göre yasal mevzuatı düzenlemek, -Global ve yerel doğa koruma programlarında, çalışmalarında ve gruplarında öncü olmak ve yer almak, - Doğa koruma konusundaki amaçlara ulaşabilmek için mali altyapıyı oluşturmak, -Doğa koruma konusunda yerel halkın katılımını sağlamak, bölgeyi geliştirmek gibi ekonomik boyutları da ele alan yönlendirici politikaları oluşturmak,
Yerel Yönetimler	-Planlama faaliyetleri ve projeler gerçekleştirilirken doğal değerleri koruyan, sürdürülebilirlik ilkesini benimsemiş çalışmalar yürütmek, tek başına bağımsız olmayıp, üst plan ve politikalardan gelen ilke ve amaçların devamlılığını sağlamak, -Korunması gerekli doğal değerlere sahip alanları korumak, denetlemek Doğa koruma konusunda eğitim vermek, bilimsel çalışmaları teşvik etmek, yönlendirmek.

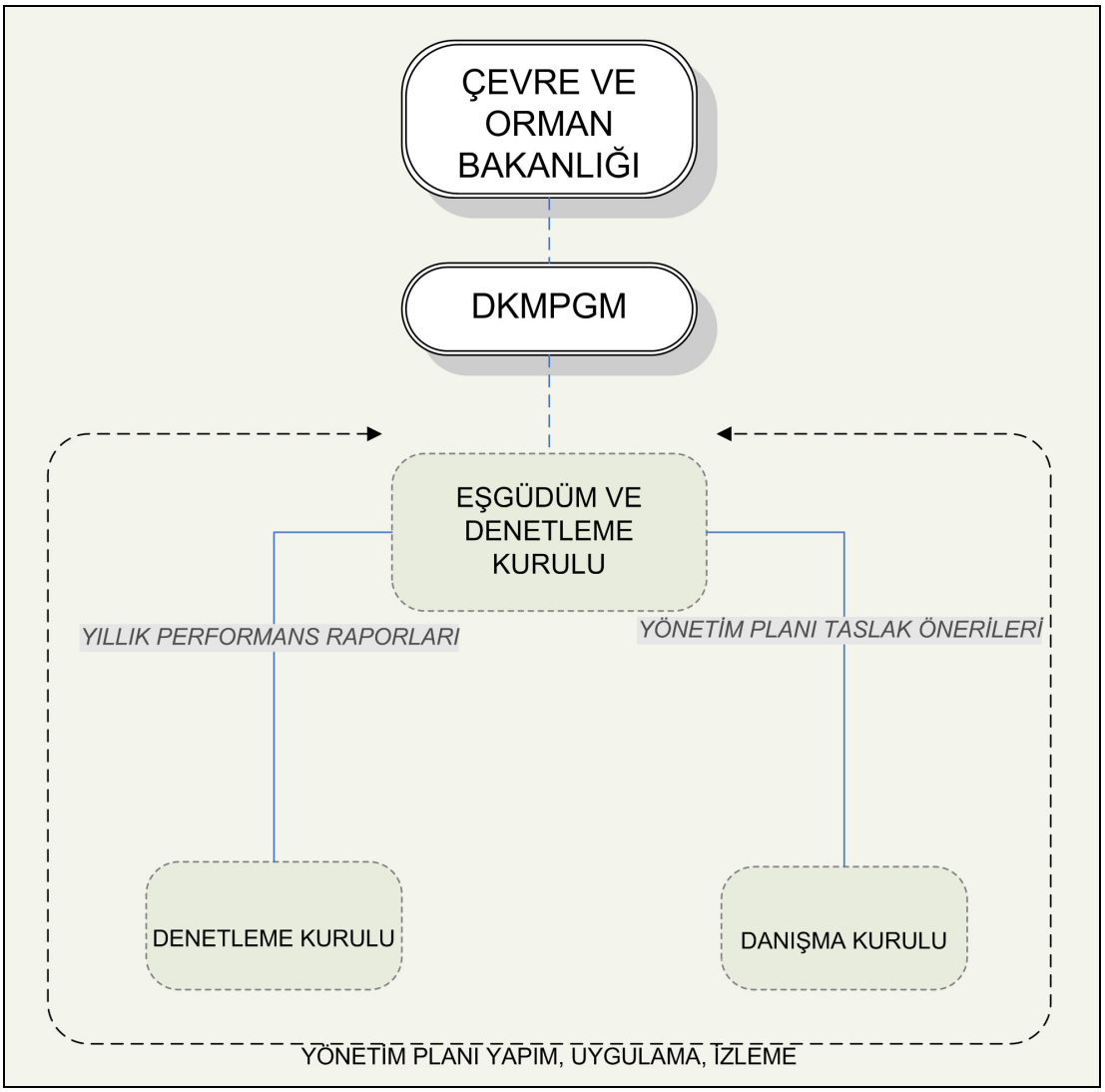
İkinci Dereceden Katılımcılar; Plan politikalarını etkileyebilecek, koruma alanı içinde yaşayan ve plan kararlarından etkilenecek STK, Meslek odaları, bireyler ve özel sektör gibi ilgi grupları yer alır (Tablo 4.2).

Tablo 4.2: Yönetim Planına 2. Dereceden Katılımcı ve Sorumlular

2.Katılımcılar, Sorumlular	Görev ve Sorumluluklar
-Sivil Toplum Kuruluşları-STK -Meslek odaları -Kent Konseyleri	- Alan hakkında verilen kararların takibini yaparak, plan yapımından sorumlu kuruluşlara, alan ile ilgili yapılması gerekenler hakkında tavsiye vermek, - Alan ile ilgili kararların alınmasında gündem yaratmak, -Halk katılımını arttıracak çalışmalar yürütmek, halkın isteklerini karar vericilere iletmek.
Özel Sektör	- Koruma ve kullanma dengesini gözeten, sürdürülebilir gelişime katkıda bulanacak projeler geliştirmek.

Yönetim planlaması birimleri ise, 27.11.2005 tarih ve 26006 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'e göre; danışma kurulu, eşgüdüm ve denetleme kurulu ve denetim biriminden oluşur.

Eşgüdüm ve denetleme kurulu: alan başkanı, danışma kurulunca kendi içinden seçilecek iki üye ile yönetim planı taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilci olmak üzere en az beş kişiden oluşur. Eşgüdüm ve denetleme kurulu yılda en az iki kere yetkili idarenin çağrısı ile toplanır. Kurul toplantısının gündemi denetleme birimi ile yetkili idare tarafından belirlenir. Eşgüdüm ve denetleme kurulu toplantıları mahallinde yapılır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek altı ay içinde onaylar ve planın uygulanmasını denetler (Resmi gazete, 2005)

Şekil 4.4: A.A.T.P.Yönetim Planlaması Birimleri

Denetim birimi: yönetim planlarının uygulamasını denetler. Yönetim planıyla belirlenen yönetim, koruma, sunum, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi stratejileri doğrultusunda denetim birimince alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmelerini yapar ve bir sonraki yılın çalışma programını hazırlayarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunar (Resmi gazete, 2005). Ayvalık Belediye Temsilcileri, plan hazırlama ekibinden mimar, şehir plancısı, sanat tarihi mezunu, arkeolog, kamu yönetimi, ekonomi ve işletme bölümlerinden mezun uzmanlardan oluşabilir.

Danışma kurulu: 2 dereceden katılımcı ve sorumlulardan; alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden, alan başkanı ve yetkili idarece tespit edilecek en az beş üyeden oluşur. Yılda en az bir kez toplanır ancak yetkili idare ile eşgüdüm ve denetleme kurulu gerekli gördüğünde danışma kurulunu olağanüstü

toplantıya çağırabilir ve bu toplantılar mahallinde yapılır.Danışma kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek bu taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunur. Danışma kurulunda görüşülen tüm hususlar ve tavsiyeler, eşgüdüm ve denetleme kuruluna iletilmek üzere tutanağa bağlanır (Resmi gazete, 2005)

Planın bilimsel ve teknik olarak plan raporu halinde hazırlanma aşamasından görevli olan meslek grupları alanın sahip olduğu özelliklerine göre farklı disiplinlerden olmalıdır.

Çalışma alanı karasal ve denizel bir ekosisteme sahip olduğu için Su ve Deniz Bilimleri Uzmanı, Biyolog, Çevre Mühendisi, Orman Mühendisi, Peyzaj Mimarı, Ziraat Mühendisi, Jeoloji ve Jeofizik Mühendisi,

Sahip olduğu arkeolojik kalıntılardan dolayı; Mimar , Arkeolog, Sanat Tarihçisi, Şehir Plancısı,

Yakın çevresindeki bölge ve yerleşim alanlarının gelişimi için, Şehir Plancısı, Kamu Yönetimi Mezunu,

Turizm potansiyeli için; Turizm İşletmecisi, Kamu Yönetimi Mezunu yer almalıdır.

4.3 Alanın Tanımı

4.3.1 Ülke ve Bölge İçindeki Yeri

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı 19 ada ve denizin bir bölümünü de içine alacak şekilde toplam 17.950 Hektar alandan oluşmaktadır. Bu alanın 1.930 Hektarı Orman, 1.179 Hektarı Hazine Arazisi, 872 Hektarı özel mülkiyet ve 13.969 Hektarı denizdir.

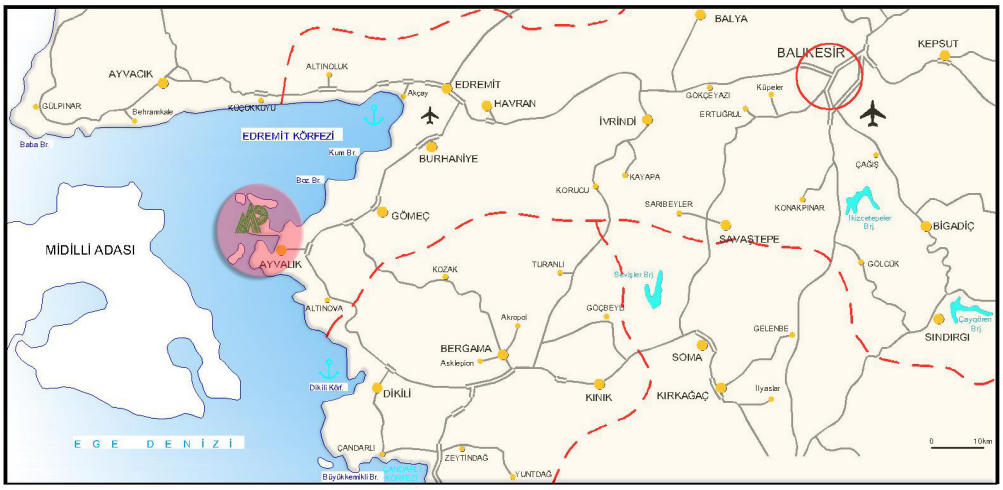
Ayvalık için “Adalar Kenti” denilmektedir. Adalarla kıyı şeklinin içe dönük görüntüsü birleşince bölge bir iç deniz gibi algılanmaktadır. Bu durum Ayvalık’ı korunaklı bir koy haline getirmektedir (www.balikesir-cevreorman.gov.tr).

Şekil 4.5 : Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın havadan çekilmiş fotoğrafı

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı; Alibey Adası (Cunda), Pınar Adası (Mosko, Kılavuz), Çıplak Ada, Yellice Ada (Poyraz Ada), Güneş Adası, Maden Adası (Pirgos), Kız Adası, Yumurta Adası, Balık Adası, Kara Ada, Hasır Adası, Küçükmaden Adası, Güvercin Adası, Maden Ada, Taşlı Ada (pileyit), Yelken Adası (Ayiy alo), Yalnız ada (Petago), Kara Adası, Yuvarlak Ada, Göz Adası (Kalamapulo), Yumurta Adarlarından oluşan 17.950 ha'lık Tabiat Koruma alanıdır. Kuzeyde Edremit Körfezi, Batıda Midilli Adası, Doğuda Ayvalık İlçesi ve Ege sahil çizgisi, Güneyde Midilli Kanalınca çevrili, Ege denizi içerisinde yer alır.

Sekil 4.6 : Ülke ve Bölge İçindeki Konumu

Tabiat Parkı Alanı sınırının, uydu fotoğrafı ile çakıştırılmış görüntüsünden de anlaşılacağı gibi tabiat parkı sınırı korunması gerekli tüm alanı içermemektedir (Şekil).

Şekil 4.7 : Ayvalık Adaları Tabiat Parkının Uydu Görüntüsü (www.balikesir-cevreorman.gov.tr)

Tabiat Parkının içerisinde bulunan Ayvalık İlçesinin, yakın il ve ilçe merkezlerine karayolu mesafeleri Tablo: de görülmektedir.

Tablo 4.3 : Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın Önemli Merkezlere Uzaklıkları

Güzergah	**Mesafe (km)**
Ankara	675
İzmir	155
İstanbul (Çanakkale yolu ile)	489
İstanbul (Bursa yolu ile)	520
Çanakkale	167
Bursa	277
Bergama	45
Troya (Truva)	154
Behramkale	115
Balıkesir	122

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'na denizden ve karayolundan ulaşım mümkündür. Ülke ulaşım ağına E-87 (D-550) numaralı Karayolu ile bağlanmaktadır. İzmir-Çanakkale yolundan Ayvalık İlçesine gelindikten sonra bu ilçe ile Ayvalık adalarının en büyüğü olan Alibey Adası (Cunda) arasında karayolu bağlantısı mevcuttur (www.kultur.gov.tr).

4.3.2 İdari Durumu

Çalışma Alanı idari olarak Balıkesir İli; Ayvalık ilçe sınırı içinde kalmaktadır. Toplam olarak 17.950 ha'lık bir alanı kapsayan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı sınırları içerisinde Ayvalık-Alibey yerleşmesinin ve Ayvalık İlçe merkezine bağlı Küçükköy yerleşmesinin arazilerinin bir kısmı kalmaktadır. İki yerleşmenin de Belediye teşkilatı bulunmaktadır.

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, Balıkesir İl Çevre ve Orman Müdürlüğüne bağlıdır. Ayrıca sorumlu Ayvalık Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Mühendisliği Teşkilatı Ayvalık merkezinde yer almaktadır.

4.3.3 Tarihsel Gelişim

Antik çağda yörede Milet'liler tarafından koloniler kurulmuştur ve yine Antik Çağda Cunda Adası'nın çevresine serpiştirilmiş irili ufaklı adacıklara "Apollon Adaları" denilmektedir.

Daha sonra bölgede Frig, Lidya, Roma, Bizans ve Osmanlı egemen olmuştur. Piri Reis-1513 de Bahriye adlı eserinde tüm Ege Adaları ve kıyılarını ayrıntılarla anlattığı halde Ayvalık'tan söz etmemiştir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinin 9. cildin de Türk denizcileri tarafından yapılmış Ege kıyılarını gösterir haritada da Ayvalık bulunmamaktadır.

Osmanlı kayıtlarında Ayvalık'tan 1770 tarihindeki deniz savaşı ile söz edilmeye başlamıştır.Osmanlılar bölgeyi ele geçirdikten sonra Ali Bey Adasında deniz üstlerini kurar ve bugün Ayvalık'ın bulunduğu sırta yerleşirler. Daha sonra çevredeki Rumlar da buraya gelip Türkleri sayıca geçerler. Tarım ve ticarette zenginleşen Rumlar Ayvalık'ı kültür merkezi haline getirerek siyasi faaliyetlere girişerek örgütlenirler. Çeşme'de Ruslarla yapılan deniz savaşından dönen Cezayirli Hasan Paşa Ayvalık'ta papaz Ikomos'un evinde konuk edilir. Hasan Paşa'nın sadrazamlığı zamanında papaz, yörenin bağımsızlığını tanıyan ve buraya Türklerin yerleşmesini men eden bir ferman alır.

Meşrutiyetten sonra Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşında (1914-1918) Rumlar Türkler aleyhine çalışırlar. Kurtuluş Savaşı sırasında İzmir'i işgal eden Yunan orduları 29 Mayıs 1919 da bölgeye girer. Burada bulunan 172. Piyade Alayı komutanı Ali Çetinkaya (Ali Bey) İstanbul Hükümeti'nin emrini dinleyerek Yunanlılarla çatışmaya girer. Üç buçuk yıl düşman işgalinde kalan yöre 15 Eylül 1922 de işgalden kurtarılır.

4.3.4 Alanın Sahip Olduğu Koruma Statüleri, Sınıflandırma ve Yasal Mevzuat

Alanının sahip olduğu koruma statülerinin başında Bakanlar Kurulu Kararı ile 1995 yılında ilan edilen Tabiat Parkı sınıflandırması gelir, bunun dışında alan içerisinde I. ve III. dereceden doğal sit alanları da yer almaktadır.

Çalışma alanı İngiltere'deki milli parklar gibi IUCN sınıflandırmasında **V. Korunan Kara/Deniz Peyzajı** Kategorisine girmektedir. IUCN'nin tanımına göre bu kategorideki alanlar; uzun yıllar boyunca insan ve doğanın etkileşimi sonucunda, estetik, ekolojik ve/veya kültürel değerlere sahip, kendilerine has karaktere ve aynı zamanda da zengin biyolojik çeşitliliğe sahip alanlardır.

Farklı idari ve yasal statüye sahip Tabiat Parkı alanında yapılacak uygulamaları bağlayan ulusal yasa, yönetmelik ve tüzükler ile uluslararası sözleşmeler başlıklar halinde aşağıda verilmiştir(AATP UDGP,2002);

<u>İlgili Kanunlar</u>

1. 2873 sayılı Milli Parklar kanunu

    - Milli Parklar Yönetmeliği

2. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

3. 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun

    - Yeraltı Suları Tüzüğü

4.Çevre Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

5. 2872 sayılı Çevre Kanunu

    - Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği

    - Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

6. 1598 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

7. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu

8. 4342 sayılı Mera Kanunu

9. 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu

10. 3194 sayılı İmar Kanunu

11. Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik

12.3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılaştırılması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi ve Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun

13. 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu

- Su Ürünleri Tüzüğü

- Su Ürünleri Yönetmeliği

14. İller Bankası "İçmesuyu Projesine Ait Şehir ve Kasaba İçmesuyu Projelerinin Hazırlanmasına Dair Yönetmelik" (1985)

15. 3621 sayılı Kıyı Kanunu

- Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik

16. 6831 sayılı Orman Kanunu

<u>Uluslararası Sözleşmeler</u>

- 1966 Paris – Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme
- 1973 CITES
- 1979 Bern – Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunma Sözleşmesi
- 1996 Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
- 1996 Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

4.3.5 Doğal Yapı ve Sosyo-Ekonomik Çevreye Yönelik Analizler

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı ile ilgili hazırlanan analizler başta alan ile ilgili kapsamlı ve disiplinler arası bir çalışma olan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı olmak üzere, yerel idarelerden alınan bilgiler ve yerinde gözlem ve tespitlerle hazırlanmıştır.

4.3.5.1 Doğal Yapı

İklim Özellikleri

Genelde Ayvalık İlçesinde, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve genellikle yağışlı Akdeniz iklimi görülmektedir. Çalışma alanına en yakın istasyon 39 19' N enlemi, 26 42' E boylamında ve denizden 4 m. yükseklikte bulunan Ayvalık istasyonudur.

Sıcaklık; Ayvalık ölçüm istasyonundan edinilen bilgilere göre yıllık sıcaklık ortalaması bölgede 16.6 C'dir. Ortalama en yüksek sıcaklık temmuz ayında 26.5 C, ortalama en düşük sıcaklık Ocak ayında 7.7 C'dir.

Yağışlar ve Nispi Nem; Bölgede yıllık ortalama toplam yağış miktarı 647.1 mm'dir. En yüksek değer Aralık ayında, yağış olurken, en düşük değer Temmuz ayındadır.

En çok yağışlı aylar Kasım ayından Mart ayının sonuna kadardır. Kar yağışları Aralık ayında başlamakta ve genelde mart ayında sona ermektedir Kurak dönem Mayıs-Ekim ayları arasındadır.

Hava Basıncı; Bölgede ortalama yerel basınç yıllık ortalama 1014.9 (hPa)'dır. Ortalama basıncın en yüksek olduğu ay Ocak ayıdır. En düşük olduğu ay ise Temmuz ayıdır.

Rüzgar; Meteorolojik verilere göre hakim rüzgar yönleri kuzeydoğu (4.5 m/sn), kuzey-kuzeydoğu, doğu-kuzeydoğu, kuzey, batı-kuzeybatı'dır. Kış ve yaz aylarında kuzeydoğu, kuzey-kuzeydoğu ve doğu-kuzeydoğudan esen rüzgarlar etkilidir. Ortalama fırtınalı gün sayısı ise yılda 15.6 gündür.

Jeomorfolojik Yapı

Türkiye'nin en ilginç doğal alanlarından birisi olan Ayvalık Adaları, genç tektonik hareketlere maruz kalmış ve adalar kesimindeki birtakım genç vadiler sularla kaplanmıştır. Sarmısaklı Plajı kuzeyinde Çamlıkoy'da –10 metreden başlayıp, Dalyan Boğazından dolaşarak, Çıplakada batısında - 30 metreye erişen ve derin

denize açılan bir sualtı kanallar sistemi vardır. Bu sistem büyük olasılıkla, sular altında kalmış eski bir akarsu ağının kalıntısıdır ve büyük olasılıkla Holosen öncesinde meydana gelmiştir. Halbuki aynı alanın hemen doğusunda, Küçükköy - Kırmızıkule vadi tabanı ve onun doğusunda böyle bir durum söz konusu değildir, orada fluviyal erozyon şekilleri ve akarsu sekileri, Türkiye'nin diğer yerlerindeki sistemlere uygun bir görünümdedir ve Ayvalık adalarının özelliği, bu kesimde çok genç bir blok alçalmasının meydana gelmesinden kaynaklanmaktadır.

Analitik raporda Ayvalık dolayının jeomorfolojisi üç dilime ayrılarak incelenmiştir. Bu yer şekli dilimleri:

- Ayvalık Adaları Kesimi; Ayvalık – Sarmısaklı yolunun batısında kalan adalarla kaplı denizel kesim; Bu kesim hemen tümüyle volkanik ve volkanik ara katmanlı formasyonlardan oluşur

- Ayvalık Tepeleri Dizisi; Sarmısaklı Plajı hemen kuzeyinden başlayıp Pirenli Tepe - Beşparmak Tepe - Çamlı Tepe - İlkkurşun Tepe - Talimhane Tepe dizisi boyunca uzanan yaklaşık 100 - 130 metre yükseklikteki tepelik şerit; Yüksekliği 100 – 130 metreye çıkan tepeler dizisi bloklar halinde parçalanmış ve yükselmiş başlı başına bir yer şekli birimidir.

- Küçükköy batısı – Kırmızı kule kesimindeki vadi tabanı ve onun doğusundaki 50 - 100 m yükseklikteki tepelik alan. Bu üçüncü kesim gerçekte Tabiat park alanı dışında kalmaktadır, ancak jeomorfolojik sistemleri ve daha doğudaki olağan jeolojik formasyonları, olabildiğince hava fotoğraflarına ve literatürdeki bilgilere dayanarak incelemek amacıyla bu çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kesim Türkiye'deki olağan jeolojik ve jeomorfolojik modellere uygun bir alandır. Volkanik ve volkanik ara katkılı Neojen formasyonlardır.

Jeolojik Yapı

Ayvalık Adalarının da içinde bulunduğu Kuzey Ege Bölgesi 1. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır. En önemli yapısal özellik ise, bu bölgenin bir grabenler sistemi olarak göze çarpmasıdır. Bölgede 3 ana graben sistemi Bergama, Dikili ve Edremit grabenleridir. Bu graben sistemiyle ilişkili olarak tali horstlar da bulunmaktadır. Bölge genellikle volkanik kayaçlarla kaplı olduğundan genel tektonik hatları belirlemek güçtür. Olasılıkla Miyosen'den itibaren bölgede tektonik olaylar şiddetlenmeye ve grabenler-horstlar oluşmaya başlamıştır.

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Alanının yer aldığı Batı Anadolu Bölgesi, Ege Adaları ve Yunanistan ile jeolojik, petrografik ve jeofizik veriler ışığında Üst Tersiyer'e kadar aynı jeotektonik evrimi geçirmiştir (Bingöl, E.-1974).

Bölgede genel olarak en yaşlı birim, Paleozoik yaşlı metamorfik seri yani şistler ve mermerlerdir. Mermerler, şistler içerisinde kafalar halinde bulunmaktadır. Mağmatik derinlik kayacı olarak bu metamorfik seriyi kesen (metamorfizma olayını sağlayan) granodiyorit, Kozak Masifi'nde görülmektedir. Bölgede, Tersiyer yaşlı volkanik kayaçlar oldukça geniş bir alan kaplamaktadır.

Tabiat Parkı Alanı içerisinde yer alan adalarda, jeolojik birimler olarak, Tersiyer yaşlı volkanitler ve çökeller ile Kuvaterner yaşlı denizel sahil kumları ve kuru derelerin yataklarındaki alüvyonlar yer almaktadır.

Toprak yapısı

Tabiat Parkının toprak sınıfına göre alanda II, III, IV, VI, VII ve VIII sınıf topraklar bulunmaktadır. 3.7.2005 tarihli 5403 numaralı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'na göre 8.Madde çerçevesinde Tarım Arazilerinin Sınıflandırılması ve Arazi Parsel Büyüklüklerinin Belirlenmesi başlığında yeni sınıflamalar mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ve marjinal tarım arazileri olarak yer almaktadır.buna göre alanda var olan II ve III sınıf topraklar mutlak tarım arazisi sınıfına girmekte olup, arazi sınıflanması içinde %17 lik bir paya sahiptir. Ana toprak grupları ise; Alüvyal Topraklar, Kolüvyal Topraklar, Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları, ve yaklaşık olarak alanın %90'lık bölümünü kapsayan Kahverengi Orman Topraklarından oluşmaktadır

Ekolojik ve biyolojik özellikleri -Ekosistem, Flora ve Fauna

Ayvalık Adaları Tabiat Parkını ekolojik olarak irdelediğimizde, koruma alanında *karasal ve denizel* olmak üzere iki ana ekosistem bulunmaktadır.

Vejetasyon

Tabiat Parkı vejetasyonu Akdeniz fitocoğrafik bölgesi özelliğini göstermektedir. Alanın vejetasyonu; kıyı kumul, halofitik, hidrofitik maki, frigana, orman ve bu alanların bozulmasıyla oluşturulmuş kültür alanlarından oluşmaktadır. Bu vejetasyon tipleri içerisinden maki, frigana, çayır-otlak (meadows) formasyonları ve ormanlık alanlar en baskın olan vejetasyon tipleridir

Flora

UDGP Analitik Etüd çalışmaları sonucunda bölge florasının 615 takson, 596 tür, 10 alttür ve 9 varyete'den oluştuğu belirlenmiştir. 615 takson' un 236' sı Akdeniz, 16' sı Avrupa-Sibirya ve 3 tanesi ise İran-Turan fitocoğrafik bölge elementidir. Park sınırları içerisinde toplam 2 adet endemik, **6 adet tehlike kategorisinde ve 4 adet de yurdumuzda sadece bu bölgede bulunan tür** yer almaktadır.Bunun dışında alanda tıbbi ve ekonomik açıdan kullanılan bitkilerde yer almaktadır.

Tablo 4.4 : Endemik ve Tehlike Kategorisinde Yer Alan Bitki Türleri (AATP UDGP,2002)

Bitki İsmi	Endemizm	Türkiyedeki Yayılışı	Tehlike Kategorisi
Centaurea acicularis Sm. var. *urvillei* Boiss.	+	İzmir, Aydın	VU
Campanula lyrata Lam. ssp. *lyrata*	+	Çanakkale, Balıkesir, Istanbul, Bursa, Zonguldak, Çorum, İzmir, Denizli, Eskişehir, Ankara, Muğla, Burdur, Isparta, Konya	LR(lc)
Pancratium maritimum L.	-	Kırklareli, Istanbul, Bolu, Sinop, Giresun, Antalya, Adana, Balıkesir	EN
Limonium graecum (Poiret) Rech. fil. var. *graecum*	-	Balıkesir, İzmir	VU
Parietaria cretica L.	-	Çanakkale, İzmir, Muğla, Antalya, Adana, Balıkesir	VU
Senecio lividus L.	-	Istanbul, Balıkesir	DD
Glinus lotoides L.	-	Çanakkale, Balıkesir	DD
Thesium humile Vahl	-	İzmir, Balıkesir	DD

Park alanı içerisinde yer alan 4 tür; *Romulea columnae* Seb. & Mauri ssp.*rollii* (Parl.) Marais, *Phleum exaratum* Hoschst. ex Griseb. ssp. *aegeum* (Vier.) M.Doğan, *Galium recurvum* Req. ex DC. ve *Carduncellus caeruleus* (L.) C.Pers var. *incisus* DC. türleri yurdumuzda sadece bu bölgede yer almaktadır.

VU : Orta vadede tehdit altında olabilecek,

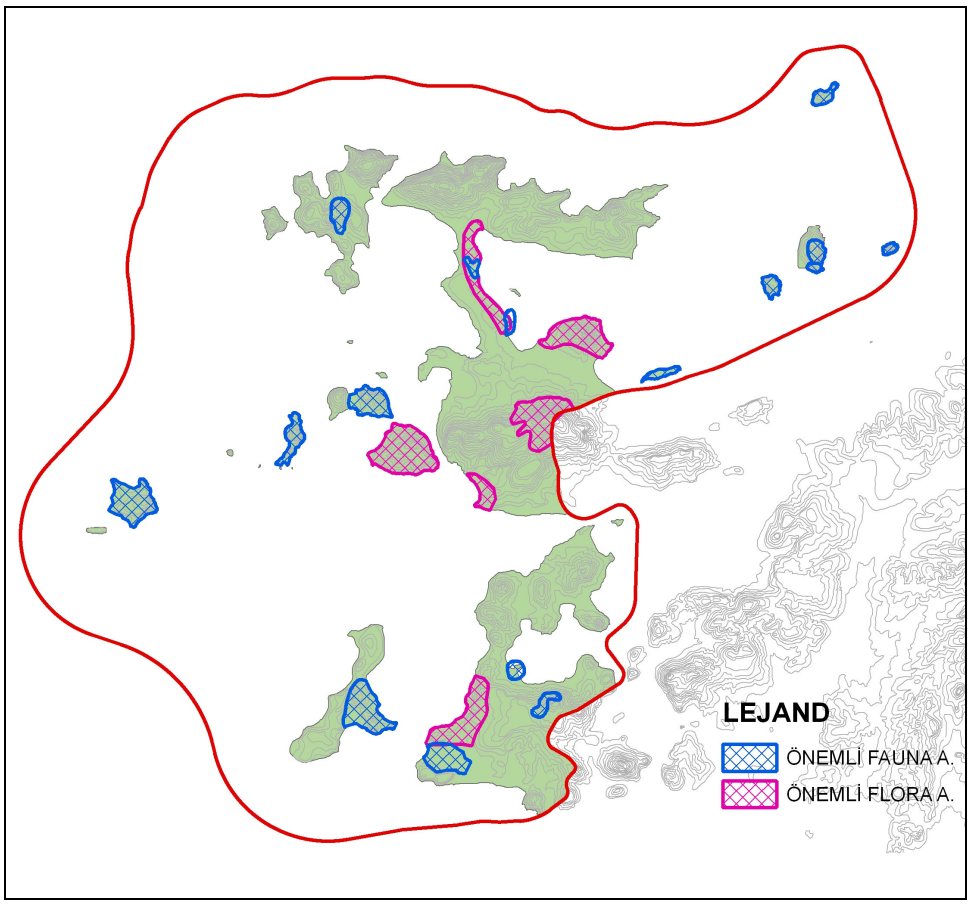
LRlc: Herhangi bir tehdit altında olmayan ve en az endişe verici,

DD Türlerinin populasyonları hakında yeterli bilgi bulunmadığı için veri yetersiz olanlar,

EN: Oldukça yüksek bir tehlike altında,

Fauna

Çalışma alanında hayvan türlerinin tespiti konusunda çalışmalar oldukça azdır hatta bazı türler için tespitler UDGP'nı ile ilk defa yapılmıştır. Tespit edilen hayvan türleri şunlardır; kertenkele, yılan, zararlı ve faydalı böcekler, 71 tanesinin ekonomik değeri olan 142 balık türü,7 adet iki yaşamlı tür, Bern Sözleşmesi Listelerine göre yapılan değerlendirme sonucuna göre de; 56 kuş türü mutlak koruma altındaki türler listesinde; 24 kuş türü koruma altındaki türler listesinde bulunmakta, kalan 6 tür ise her iki listede de bulunmamaktadır.

Sekil 4.8 : Flora ve Fauna Açısından Önemli Alanlar

Ekolojik Etki Değerlendirmesi

Alanda yapılan, insektisit kullanımı, yeraltısuyu kullanımı, avcılık, turizm, kanalizasyonun akarsuya verilmesi, çöp dökümü, adalara kontrolsüz hayvan bırakılması, sulak alan kurutulması, sanayi atıklarının akarsuya verilmesi gibi faaliyetlerin ekosistem bozulmasına neden oldukları saptanmıştır.

Tabiat Parkının denizel ekosisteminin, biyolojik çeşitlilik ve av potansiyeli açısından en önemli sorunlarından biri, Ayvalık'da bulunan balıkçılık kooperatifleri haricindeki lüksle ve gırgırla yapılan kaçak balık avcılığının, hedeflenen avın dışındaki canlıların deniz altında yer alan habitatlarına ve populasyon sayılarına olumsuz yönde etki etmesidir.

Denizel ekosistemler, insan faaliyetlerinden yoğun olarak etkilenen ekosistemlerin başında gelmektedir. Gerek kanalizasyon atıklarının, gerekse tarım alanlarında kullanılan gübre ve biyositlerin akarsular yoluyla denizlere taşınması, özellikle yerleşim yerlerine yakın kıyılarda çevre sorunlarına yol açabilmektedir.

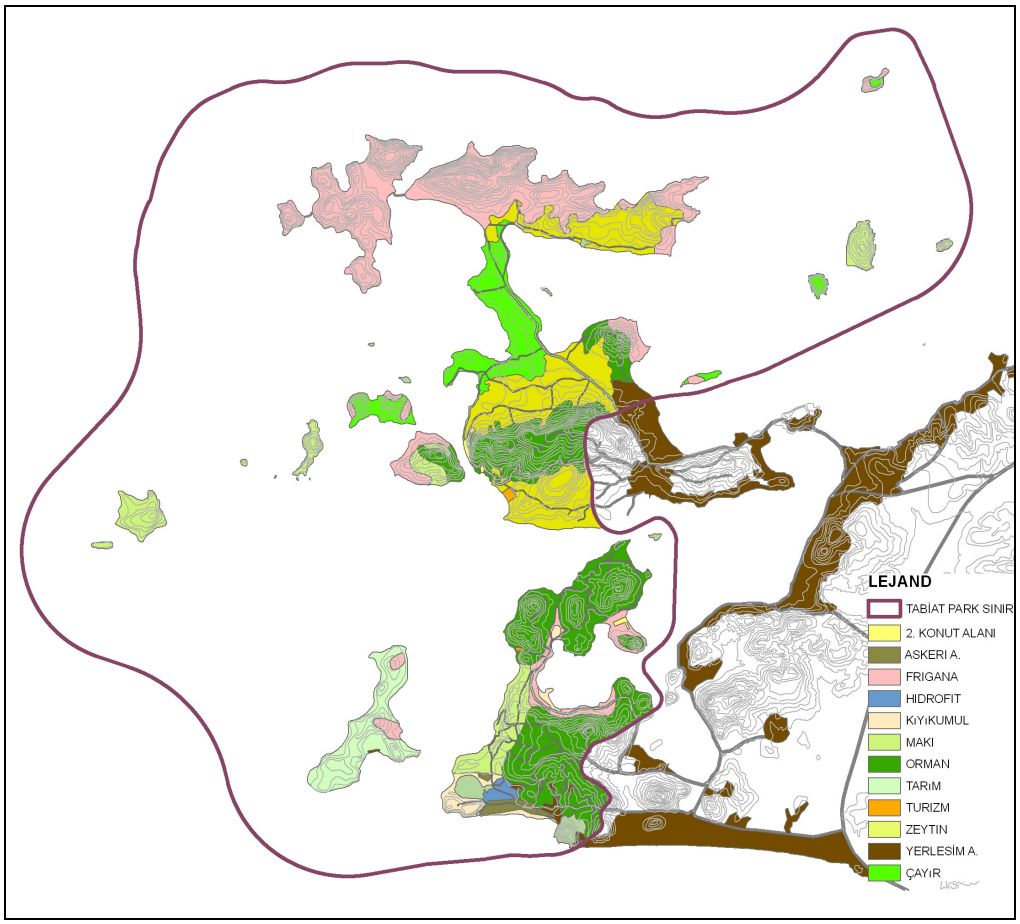
Ayrıca, yoğun avcılık baskısı altında bulunan bölgelerde, biyolojik zincir açısından önemli balık türlerinin populasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Scuba dalışlarıyla yapılan ve yasal olmayan avcılık faaliyetleri, Türkiye'de birçok kıyıya yakın denizel ekosistemde, üreme faaliyetinde olan anaç balıkların avlanmasına yol açmış, hatta bazı yörelerde nadir balık türlerinin populasyonlarının yerel olarak ortadan kalkmasına yol açmıştır. Ayvalık gibi denizel biyolojik zenginliği yüksek olan bir yörede, bu gibi olası yasak avcılık faaliyetlerinin engellenebilmesi amacıyla

4.3.5.2 Sosyo-Ekonomik Yapı

Arazi Kullanımı: Yerleşmedeki arazi kullanımları şunlardır;Yerleşim Alanları, İkinci Konut Alanları, Resmi Kurum, Turizm Alanları, Askeri Alan, Zeytin Alanları, Tarım Alanları, Orman alanları, Hidrofit, Frigana, Kıyı Kumulları, Çayır-Otlar, Maki. Tablo 'de Arazi kullanım alan ve oranları görülmektedir.

Tablo 4.5 : Arazi Kullanımı

Kullanım	Alan (ha)	Oran(%)
Yerleşim Alanları	51,81	1,33
İkinci Konut Alanları	7,84	0,2
Turizm Alanları	9,83	0,25
Askeri Alan	30,2	0,78
Zeytin Alanları	726,16	18,7
Tarım Alanları	212,02	5,46
Orman alanları	1125,68	28,99
Hidrofit	23,43	0,6
Frigana	940,66	24,23
Kıyı Kumulları	84,94	2,19
Çayır-Otlar	330,2	8,5
Maki	308,63	7,95

Şekil 4.9 : A.A.T.P. Arazi Kullanımı

*Ekonomik Durum ve Nüfus:*Bölgenin en önemli ürünü olan zeytin Tabiat Parkı alanı içinde sadece Alibey Adasında gözlenmektedir. Aynı şekilde tarım yapılan alanlara da Alibey Adasının birinci Patrice koyunda ve Çıplak Adada rastlanılmıştır.

Park alanı içinde hayvancılık faaliyeti yapılmamakla birlikte Şeytansofrası ve çevresi ile Doğa kent ile Parlementerler sitesi arasındaki Kızılçamlarda çam balı üretimi yapıldığı saptanmıştır.

Tabiat Parkı alanı doğal, tarihi ve kültürel zenginliklere sahip Ülkemizin önemli iç turizm merkezlerinden birisi olan Ayvalık bölgesi içinde kaldığından turizm ve turizme bağlı hizmetler diğer bölgelere oranla daha gelişmiştir.

Yapılan çalışmalar sonrasında elde edilen veriler sonrasında bölgede (Ayvalık-Küçükköy) 142 adet konaklama tesis ve bu tesislerde toplam 13906 yatak kapasitesinin var olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4. 6 : Ayvalık'a Gelen Turist Sayısı(2000)

	turist sayısı	Ulaşım yöntemi		geceleme sayısı	Ortalama kalış süresi
		Karayolu	Denizyolu		
Yerli	48326	46344	1982	141850	2,94
Yabancı	25380	15970	9410	49180	1,94
Toplam	**73706**	**62314**	**11392**	**191030**	**2,59**

Bölgenin simgesi haline gelen zeytin, zeytin yağı ve yan ürünleri turizm açısından önemli üretim mallarıdır.

4.4 Ayvalık Adaları Tabiat Parkının Değerlendirmesi

Bu bölümde Ayvalık Adaları Tabiat Parkı için yapılan analiz ve tespitler doğrultusunda önemi ve sahip olduğu değerler ile koruma alanını tehdit eden tehlikeler anlatılmıştır.

4.4.1 Ayvalık Adaları Tabiat Parkının Önemi ve Sahip Olduğu Değerler

Ayvalık Adaları Pleistosen'deki tektonik hareketler sonucu çöken Ege çanağındaki tepelerin su üzerinde kalmasıyla oluşmuş jeomorfolojik birimlerdir. Adaların dağılışında eski dağların uzantısı büyük rol oynamıştır. Bu oluşum biçimi denizaltı topografyasında yansımış ve denizaltında ender doğal peyzaj güzelliklerini belirlemiştir.

Korunan tüm alanlar önemli değerlere sahiptir, fakat daha öncede anlatıldığı gibi Ayvalık Adaları Tabiat parkının sahip olduğu değerler tek bir konuda değil farklı alanlarda çok büyük öneme sahip, eşsiz, özgün, özel yapan değerlerdir. Alanın sahip olduğu değerleri sıralamak gerekirse;

- Peyzaj karakteri; Eşsiz güzelliği ve adalarla bütünleşmiş peyzaj karakteri, Adalar ile birlikte adaların çevrelediği körfezin oluşturduğu bütünleşmiş peyzaj karakteri ve görsel güzelliği Tabiat Parkını özgün ve eşsiz yapan bir özelliktir,

- Önemli jeolojik ve fizyografik yapıları; geçirmiş olduğu doğal süreçlerin sonucunda jeolojik ve fizyografik çeşitlilik açısından özgün yapılar oluşmuştur.

- Korunması gerekli bakirliği,

- Önemli yaban hayatı ve sahip olduğu ender biyoçeşitliliği,

- Endemik türler
- Tehlike altındaki türler
- Arkeolojik ve tarihi alanlar,
- Uzun tarihi geçmişi ile oluşmuş yapıları, kiliseleri
- Özgün bir karaktere sahip yerleşim alanları (Cunda, Ayvalık),
- Eğlence, dinlence ve macera sporları için sahip olduğu fırsatlar,
- Kolay erişebilirlik,
- Sahip olduğu kültürel ve geleneksel miras,
- Alana özgü tarımsal ürünler (zeytin..),

4.4.2 Yönlendiriciler, Fırsat ve Tehditler

Planın amacına ulaşmasında yönlendirici bir çok faktör vardır. Bu faktörler koruma alanını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen, değişime neden olabilen sebeplerdir. Çalışma alanını etkileyen bu faktörler alanın içindeki ve dışındaki nedenlerden kaynaklanabileceği için her etkene bu açıdan bakılmıştır.

4.4.2.1 Çevresel Etkenler

İklim değişikliği; küresel ölçekte bir değişim olmakla birlikte ne yazık ki artık etkilerini görmekteyiz. İklim değişikliği su kaynaklarını, flora ve faunayı, peyzaj karakterini, turizm sezonu ve dolayısıyla da gelecek turist miktarını etkilemektedir.

Ayrıca tarım ürünlerini özellikle alan içinde önemli tarım ürünü olan zeytinciliği şöyle etkilemektedir; Zeytin ağaçlarının en çok su tükettiği Temmuz ve Ağustos aylarında su eksikliği halinde, sürgün gelişmesinde yetersizlik, fotosentez ürünlerinin yapımında azalma, meyve dökümlerinde artış, kalite sorunları, yetersiz irilik ve buruşuklukla karşılaşılmaktadır. Bu durumda gelecek yılın meyve gözlerinin oluşumunu da engelleyeceği için verim ve kalite kaybı sonraki yıllara da yansıyacaktır (www.ekenek.gen.tr).

Kirlilik; Gerek endemik floranın bulunduğu gerekse faunanın kullandığı alanlar toprak kirliliğine hassas alanlardır. Tarım yapılan alanlarda kullanılan kimyasalların

yol açtığı kirlilik nedeniyle tarım yapılan alanlar da kirliliğe hassas alanlar olarak tanımlanmıştır.

Noktasal gelişme alanlarındaki kanalizasyon deşarjı yapılan, sızdırmalı fosseptik bulunan alanlar ile katı atıkların düzensiz olarak döküldüğü kesimler kirliliğe hassas alanlardır.

Diğer kirliliğe hassas alanlar da; yoğun deniz turlarının yapıldığı deniz kesimleri, dalış noktaları, günübirlik kullanımın yoğunlaştığı alanlar, balık üretme çiftlikleri, ikinci konut alanları ve akıntıya kapanan iç deniz kesimleridir.

4.4.2.2 Yasal ve Yönetsel Faktörler

Yasal ve yönetsel etkenleri politikalar, kanunlar, uluslar arası antlaşma-eğilimler ve diğer planlardan gelen kararlar oluşturmaktadır.

Merkezileşme; Bütçe, yetki ve bilginin merkezde yoğunlaşmış olması, doğa koruma konusundaki yatırımların merkezi yönetim tarafından yapılmasına ve tayin edilmesine neden olmaktadır. Bu da yerel sorunların çözülmesini zorlaştırmakta ve geciktirmektedir.

Yetki karmaşası; Çalışma alanının tabii olduğu birçok kanun vardır, dolayısıyla da birçok kurumun yetkisi içindedir. Bu da karar alma ve uygulama da zorluk çıkarmakta planlama sürecini uzatmaktadır. Çalışma alanının içerdiği bu kanunlar ve yönlendirici etkileri şöyledir;

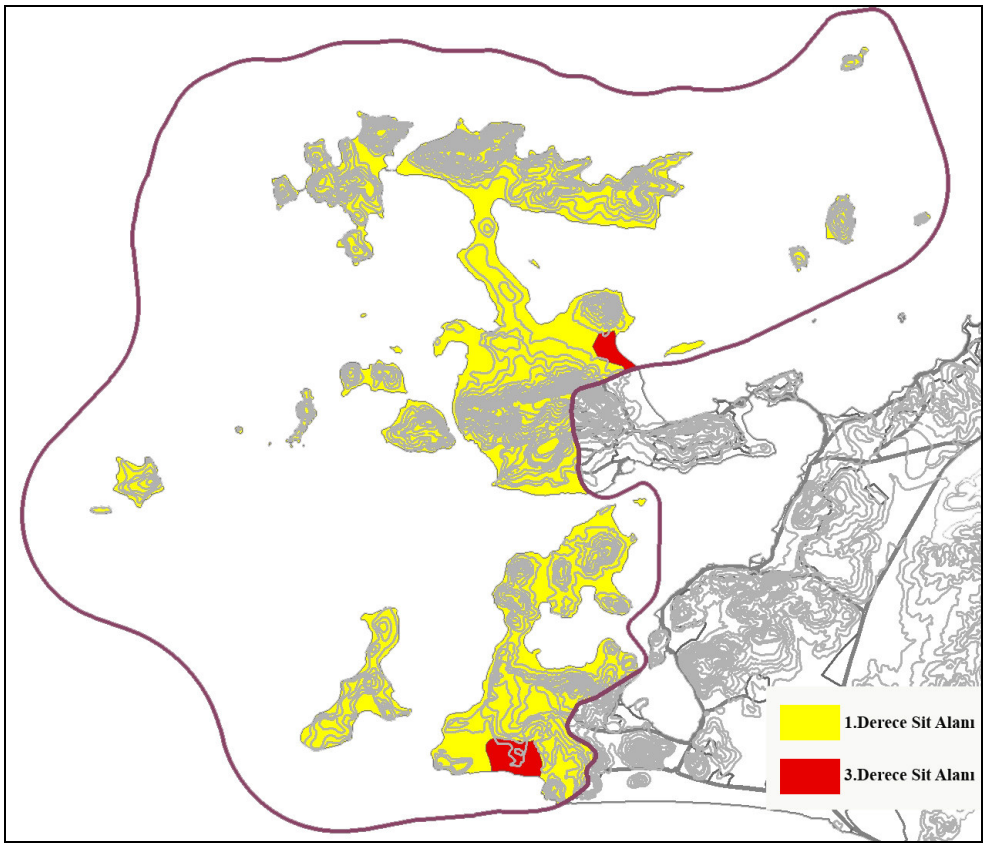
2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu; Ayvalık adaları 21/04/1995 tarihinde özgün ve eşsiz kaynak değerleri nedeniyle Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

Milli Parklar Kanununun Beşinci Bölümü "Yasaklanan Faaliyetler" başlığı altındaki 14. Maddesinde yer alan maddeler şunlardır;

- Tabi ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz.
- Yaban hayatı tahrip edilemez.
- Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz.
- Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz

- Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler, Genelkurmay Başkanlığı'nca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne surette olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu**;** Tabiat Parkı alanı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 24.06.1989 gün ve 550 Sayılı karar ile 1. Derece ve 3. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Tabiat Park sınırlarının tamamı Birinci ve Üçüncü Derece Doğal Sit Alanı olması nedeni ile Çanakkale K.T.V.K.K'nun yetki alanı içerisinde kalmaktadır. Uzun Devreli Gelişme Planı hazırlanırken, Yüksek Kurulun 05.11.1999 gün ve 659 sayılı ilke kararına uymak gerekmektedir (AATP UDGP,2002).

Şekil 4.10 : Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Doğal Sit Alanları

1. Derece Doğal Sit Alanları; bilimsel muhafaza aşısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

3. Derece Doğal Sit Alanları; Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına açılabilecek alanlar olarak belirlenmiştir.

Bu yasalar dışında;

2872 Çevre Kanunu ile çevrenin kirlenmesi ve korunması ile ilgili sınırlayıcı kurallar gelecektir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile de yasak olan su ürünlerinin, yasağın devam ettiği müddet zarfında her ne suretle olursa olsun satışı, nakli, imalatla kullanılması yasaktır kuralı, balıkçılık ve avlanmayı sınırlandıran bir kanundur.

3621 sayılı Kıyı Kanunu ile de yasada belirlenen mesafelerde yapı yasağı ve faaliyetler getirilir, bu kanunla öncelik kamunun yararlanabileceği rekreasyon amaçlı kullanımlardır.

Politik faktörler; Tabiat Parkı alanı içinde yapılacak her türlü uygulama ve müdahalelerin çerçeveleri, Türkiye'nin taraf olduğu, Bern (Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi), CITES, Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası sözleşme, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Avrupa Peyzaj sözleşmesi hükümleri ile çizilmiştir (AATP UDGP,2002).

Diğer planlar; Tabiat Parkı alanı sınırlarını da içerisine alan ve 7/10/1998 tarihinde İmar ve İskan Bakanlığı'nca onaylanan 1/25000 ölçekli Edremit Körfezi Kıyı Kesimi Çevre Düzeni Planı bulunmaktadır. Bu üst ölçekli plan dışında Ayvalık ve Küçükköy yerleşmelerinin 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları da bulunmaktadır. Plan sınırları içerisinde ayrıca yerel yönetimler tarafından farklı bölgelerde ve farklı tarihlerde onaylanmış mevzii imar planları bulunmaktadır (AATP UDGP,2002).

Yerel yönetimler tarafından hazırlanan İmar Planları incelendiğinde; İmar Planlarının nüfus ve mekansal projeksiyonlar sonrasında elde edilen değerlere göre hazırlanmadığı, kullanılabilir alanların tamamına yakının planlanarak potansiyel kullanım alanlı planların hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Bu potansiyel kullanım alanlarının uzantılarının Tabiat Parkına doğru olması koruma alanının kaynak değerlerinin devamlılığı için önemli bir tehdittir.

4.4.2.3 Sosyal ve Teknik Etkenler

Sosyal ve kültürel değişimler; Ayvalık uzun bir tarihi geçmişe sahiptir, adada farklı medeniyetlerden insanların yaşaması kültür zenginliğine önemli bir katkı sağlamıştır.

Daha önce Rumların burada yaşamasıyla da katkı sağlayan önemli bir yemek kültürüne sahiptir. Alanda yapılan sosyal çevreye yönelik izlenim ve araştırmalar sonucunda yerli halkın içine kapanık bir yapıya sahip olduğu, buda uzun bir süreç içinde oluşmuş kültürel mirasın değişimlerden etkilenme oranını düşürdüğü sonucunu vermektedir.

Halk katılımı; Ayvalık'ta 2005 yılında kurulan Kent konseyi halk katılımını sağlayacak bir mekanizma olmasına rağmen doğa koruma konusunda henüz etkin çalışmalar yürütmemiştir. Plan kararlarından etkilenen yerleşimlerdeki insanların ilgilenmemesi, uygulamada sorunlar yaratmakta, planın etkinliğini azaltmaktadır.

Mülkiyet dokusu; çalışma alanındaki mülkiyet dokusu, çok çeşitli değildir. Alanın %10 unu şahıs arazileri, %45ini hazine ve diğer %45'ini orman arazileri oluşturmaktadır. Alanın korunması açısından çoğunluğun devlet ait arazi olması çok önemli bir yönlendiricidir. Kararların alınması ve uygulanmasında süreci kolaylaştıracak bir değerdir.

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, yoğun turizm faaliyetleri ile ikinci konut kullanımlarının yer seçtiği bir bölgenin bir parçasıdır. Tabiat Parkı içinde barınan yerleşik nüfusu fazla olmamakla birlikte, özellikle çevresindeki yazlık nüfusun günübirlik faaliyetler için Tabiat Parkını tercih etmesi yoğun kullanımı beraberinde getirmektedir. Tabiat Parkındaki yapılaşma baskısı, genelde noktasal gelişme ve Tabiat Parkına bitişik yerleşim alanlarının uzantısı şeklinde ortaya çıkmaktadır (AATP UDGP,2002).

Eğitim; eğitim sisteminde doğa koruma konusunda yeterli bilinç ve önemin verilmemesi, koruma alanında uygulamalı eğitim ve atölye çalışmalarının yapılmaması yöredeki halkın ve çocuklarında sahip oldukları değerlerden haberdar olmamasına, hatta turist rehberleri ve halk ile yapılan görüşmeler sonucunda tabiat parkının varlığını dahi bilmemeleri gibi sonuçlara neden olmaktadır.

Bilgi ve Uzmanlık; Genel Müdürlüğün Merkez ve Taşra Teşkilatları tam olarak kullanılamamaktadır. Koruma alanında uzman personel ve donanım eksikliğinden kaynaklanan yetersizlikler mevcuttur.

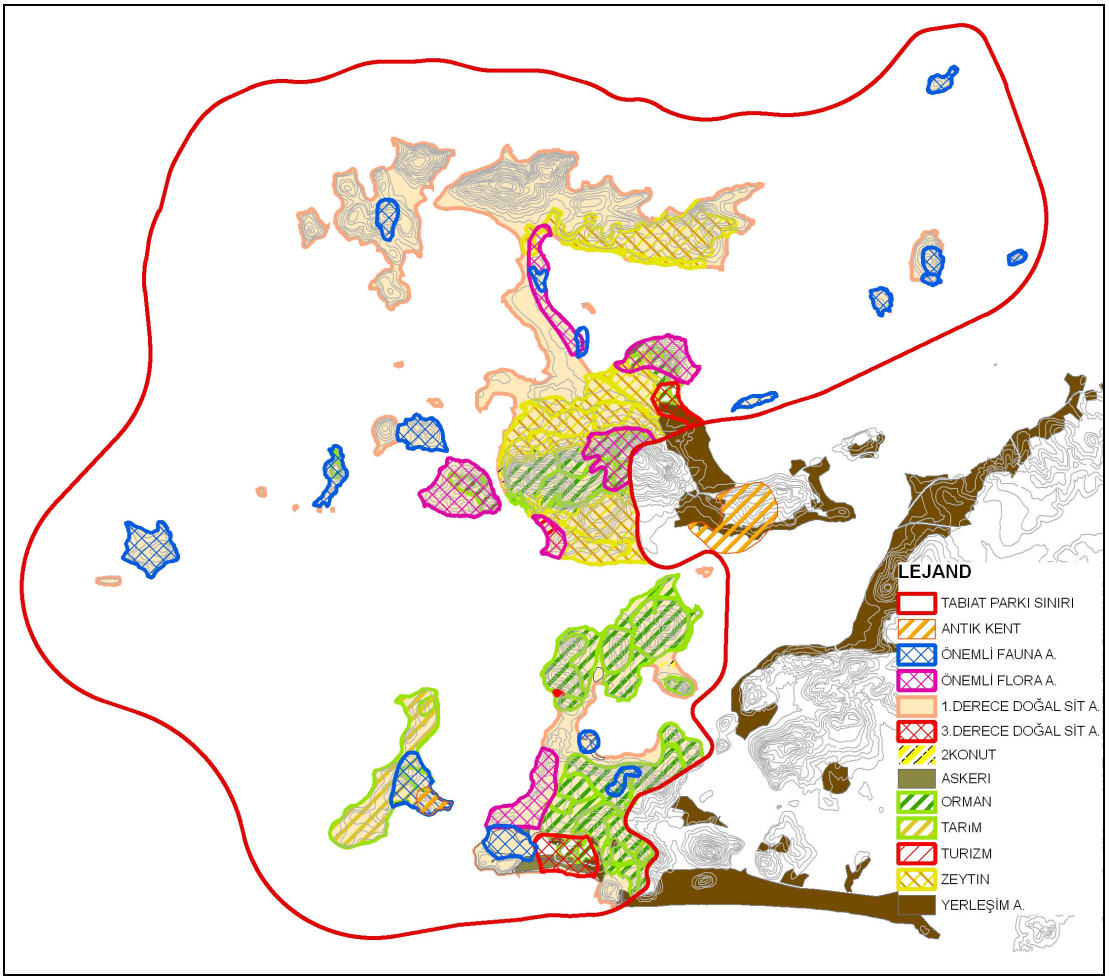
Çalışma alanında doğal değerler için yapılan analizlerin uzun vadede yapılan araştırmalar sonucunda oluşması gerekmektedir, ancak bu konuda periyodik bir çalışmanın yapılmaması, teknik şartnamede biyoçeşitlilik açısından envanter çalışmalarının yeterli olmamasına neden olmaktadır.

Analizlerin ve çevresel istatistiklerin kararları etkilememesi, bilgi ve analizlerin toplanma süreci ile karar verme süreci arasındaki uyumsuzluk ise, toplanan verilerin verimli kullanılamamasına ve kararların test edilerek yapılmamasına neden olmuştur.

4.4.2.4 Ekonomik Etkenler

Ekonomik faaliyetler; Bölgede, ekonomik faaliyetler açısından önemli bir yeri olan turizm sektörünün mekandaki yer talebi ile bu sektörde çalışan işgücünün barınma talebi birleşince yapılaşma baskısı oluşturmaktadır. Bu da korunması gerekli değerleri tehdit eden bir durumdur. Aşırı avlanma da bölgedeki tür çeşitliliğine zarar veren diğer ekonomik faaliyettir. Tarım da ki yanlış ilaçlama ve ekolojik tarımın yapılmaması ise kaynakları kirletici ve yok edici bir tehdittir.

Finansal kaynaklar; Fon ve genel bütçe olanakları ile sağlanan ödenek yetersizliği, yerel yönetimlerin maddi kaynaklarının kısıtlı olması, yönetim planının amacına ulaşmasını engelleyebilecek diğer bir etkendir.

Şekil 4.11 : Yönlendirici, Fırsat ve Tehditler

Tablo 4.7 : SWOT Analizi

POTANSİYELLER	**ZAYIFLIKLAR**
▪ Adaların Peyzaj Güzelliği ▪ Tür zenginliği; ▪ Arkeolojik yapı ve kalıntılar ▪ Yerel tarım ürünü zeytincilik ▪ Planın uygulama kolaylığı açısından %90 lık bir oranda kamu mülkiyetine sahip olması ▪ Ayvalık merkezi gibi özgün bir karaktere sahip yerleşim alanı ▪ Uzun bir tarihi geçmişten gelen kültürel mirası (yemek kültürü) ▪ Halkın Yaşadıkları yeri sahiplenme oranı ve katılımı ▪ Önemli dalış noktalarından biri olması	▪ Tür tespitinde çalışmaların azlığı ▪ Turizmde organizasyon eksikliği ▪ Kültürel değerlerin yeterince öne çıkmaması ▪ Yeni yerleşim alanlarında özgün mimarinin örnek alınmaması ▪ Uzman altyapısının eksikliği ▪ Yerel yönetimin kaçak yapılaşmayıcı önlemlerinin yetersizliği ▪ Zeytincilik konusundaki eksiklikler ▪ Sualtı arkeolojik çalışmalarının yapılmaması ▪ Yetersiz atık su arıtma
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
▪ Doğal alanlardaki tahribin az olması ▪ Scuba Dalış gibi macera sporlarına imkan vermesi ve sahip olduğu sualtı arkeolojisi ▪ Sınırları dışındaki doğa koruma alanları; ▪ Yunan adaları ile turistik ve ticari ilişkiler.	▪ İkinci konut baskısı ▪ Turizmin yarattığı baskı ve kirlilik ▪ Tarım alanlarının kaybı (turizm ve 2.konut ile) ▪ İzinsiz yapılaşma ▪ 2. Marina projesi ▪ İklim değişikliğinin tarım ürünleri, turizm, ekolojik yapıyı etkilemesi

4.5 Vizyon ve Hedefler

Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın vizyonu; koruma alanını özgün yapan adalarla bütünleşik deniz ve kara peyzaj kalitesinin korunarak, yeni nesillere miras bırakıldığı; sahip olduğu endemik ve önemli türlerin korunarak yaşatıldığı; kaliteli turizm faaliyetlerinin yapılarak alana gelen ziyaretçilerin memnuniyetinin sağlandığı; önemli tarım ürünü olan zeytincilikte kalitenin arttırılarak çevreye zarar vermeyen ekolojik yöntemlerle daha sağlıklı ürünlerin üretiminin yapıldığı, yakınındaki yerleşmelerdeki kültürel mimarinin korunup yeni gelişmelerin dikkatlice ve alana zarar vermeyecek şekilde mimari mirası yaşattığı, sürdürülebilir yerel ekonomiye katkı sağlayan bir alan olarak belirlenmiştir.

Öngörülen vizyonun gerçekleştirilebilmesi için oluşturulan Yönetim planı hedefleri belirlenirken önceki bölümde anlatılan koruma alanını etkileyerek yönlendiren faktörler ve IUCN'nin alanın koruma statüsüne karşılık gelen sınıflandırma için belirlemiş olduğu hedefler göz önünde bulundurulmuştur.

Kategori V (Korunması Gerekli Kara/Deniz Peyzajı) için IUCN'nin belirlemiş olduğu yönetim hedefleri şunlardır;

- Kara ve/veya deniz peyzajının korunmasına yönelik, doğa ve kültürün uyumlu etkileşimini ve geleneksel arazi kullanımının sürekliliğini sağlamak;
- Doğa ve ilgili toplumun sosyal ve kültürel dokusunun korunmasıyla uyumlu yaşam biçimlerinin ve ekonomik aktiviteleri desteklemek;
- Kara peyzajı ve habitat ve ilişkili tür ve ekosistemlerin çeşitliliğini sağlamak;
- Alanın ölçek ve karakteriyle uyumlu olmayan kullanım ve aktiviteleri gerekli olduğu durumlarda azaltmak veya engellemek;
- Alanın karakterine uygun ölçek ve tipteki rekreasyon ve turizm kullanımlarını desteklemek;
- Alanda bilimsel ve eğitimle ilgili aktiviteleri teşvik etmek;
- Alandaki yerel halkın doğal ürünler (orman ürünleri ve balık gibi) ve hizmetlerden (içme suyu veya sürdürülebilir turizmden elde edilen gelir gibi) faydalanmasını sağlamak şeklinde özetlenebilir.

Amaç 1. Doğal ve kültürel değerleri koruma ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak.

Hedef 1. Biyolojik çeşitliliği korumak

Eylem 1. Koruma alanı için **biyolojik çeşitlilik eylem planı** hazırlamak. Böylece biyolojik çeşitliliğe zarar veren ekonomik faaliyetleri belirleyip önlem alınacak, periyodik çalışmalarla alanda tespit edilen endemik tür sayısı belirlenecek, mevcutta tespit edilenler türler korunacaktır.

Eylem 2. İklim değişikliğinin yarattığı değişimleri ve gelecekteki değişimlerin sonuçlarına hazırlıklı olmak için çalışma yapmak.

Eylem 3. Yönetim zonlarını oluşturarak türlerin korunmasını sağlamak.

Eylem 4. Fauna ve flora açısından önemli alanları korumak.

Hedef 2. Tabiat parkının sahip olduğu özgün peyzaj güzelliğini ve kültürel mirası korumak

Eylem 1. Alanın yönetim kategorisini tekrar gözden geçirmek ve IUCN koruma kategorilerinden V. Korunan Kara/ Deniz Peyzaj Alanı olarak belirlemek.

Eylem 2. Alanın manzara güzelliğini bozabilecek onaylı liman projesini estetik açıdan gözden geçirmek,

Eylem 3. Alanın peyzaj, arkeolojik ve kültür mirasını devam ettirmek için **kültürel miras stratejik eylem planı** hazırlamak.

Eylem 4. En düşük yoğunluğu 150 kişi/ha olan onaylı imar planının yürütmesini durdurarak, alanın sahip olduğu peyzaj kalitesine saygılı, miras mimarisine uygun ölçekte yapı düzenlemeleri getiren, geleneksel malzemeleri örnek alan yapılara izin verecek imar planı üretmek.

Eylem 5. Alanı tehdit eden ikinci konut ve izinsiz yapılaşma baskısını önleyici denetim uygulamak.

Eylem 6. Atıkların bertarafı ve foseptik çukurların kirliliğe neden olmasını önlemek.

Eylem 7. Deniz suyu kirlilik ölçüm ve izleme çalışmaları yapmak.

Eylem 8. Kıyıdan inşaat için kullanılan kum alımlarını önlenmek.

Hedef 3. Kaynaklara ve ekolojik sürece zarar vermeksizin, ziyaretçilerin alandaki fırsatlardan faydalanmasını sağlamak.

Eylem 1. Ekolojik sürece etki etmeksizin parkın sahip olduğu değerlerden ziyaretçilerin yararlanabileceği koruma-kullanma dengesine sahip, peyzaj planlamasını yapmak.

Eylem 2. Alandaki macera sporları hizmetlerinde uzman bir servis sunmak, scuba dalış için sahip olduğu deniz tür çeşitliliğini tanıtmak ve dünyaca önemli bir dalış noktası olması için hizmet altyapısını kurmak ve tanıtıcı çalışmalar yapmak

Eylem 3. Turizm pazarlama stratejisi oluşturmak

Eylem 4. Ziyaretçileri yönlendirmek ve alanı iyi tanıtabilmek için tur rehberleri atamak ve eğitmek.

Eylem 5. Haftasonları Tabiat Parkına öğrenciler ve yetişkinler için doğa gezileri düzenlemek

Eylem 6. Yöreye gelen turistleri Tabiat Parkından haberdar etmek ve bilgilendirmek için ilçe merkezlerinde bilgilendirme - yönlendirme panoları kurmak

Amaç 2. Bilimsel çalışmalara katkıda bulunmak, teşvik etmek.

Hedef 1. Deniz tür çeşitliliği alanında yetersiz olan çalışmaları arttırmak.

Eylem 1. Alanın önemli bir potansiyeli olan ve genellikle turistik amaçla yapılan scuba dalış etkinliğini, bilimsel amaçlı bir organizasyona çevirmek, dolayısıyla deniz altındaki tür çeşitliliğinin tespitine yönelik çalışmalar yapmak (TÜBİTAK'ın Sualtı Bilim Kampını burada da düzenlemesi).

Eylem 2. Alanda yakın çevrede yer alan üniversitelerin Deniz ve Su Ürünleri bölümü kurmak.

Eylem 3. Bir kısmı su altında kalan antik şehirler ile Sualtı Kültür Mirasını araştırmak, gerekli görüldüğü takdirde Sualtı Müze Projesi geliştirmek

Eylem 4. Scuba dalış-balıkadam eğitimi vermede uzmanlaşmak, dernek kurmak.

Hedef 2. Tabiat parkının önemini ve özgünlüğünü halkın öğrenmesini sağlamak.

Eylem 1. Alanda yer alan kent konseyi ve diğer STK' lara tabiat parkının önemi konusunda bilgi vermek.

Eylem 2. Yerel yönetimler tarafından halkı doğal ve kültürel miras konusunda eğitici çalışmalar yürütmek.

Eylem 3. Bölge okullarında doğa korumanın önemi ve sahiplenilmesi gerekliliğini öğretici tabiat parkı içinde atölye çalışmaları düzenlemek.

Eylem 4. Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nın tüm değerleri ile tanıtılması için resmi bir internet sitesi kurmak, broşürler posterler gibi tanıtım materyalleri yapmak

Hedef 3. Tabiat Parkı için teknik altyapıyı iyileştirmek

Eylem 1. Tabiat Parkı Yönetim Planının uygulama ve gözlem kısmı için eksik olan uzman kadroyu sağlamak,

Eylem 2. Eylemlerin gerçekleştirilmesi için merkezi yönetimin ayırdığı yetersiz fon için merkezi ve yerel yeni kaynaklar bulmak

Amaç 3. Öncelikli tercih olarak ekolojik sürecin, kaynak ve değerlerin korunmasını amaçlayarak sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak.

Hedef 1. Yerel halkın ve ilgi gruplarının katılımını sağlayarak planın amaçlarına ulaşmasını sağlamak

Eylem 1. Yönetim planı kararlarında doğrudan etkilenecek olan halkın plana katılımını sağlamak, ortak bir çalışma yürüterek beklenti ve isteklere cevap vermek, böylece planın uygulama kısmında çıkacak sorunların önceden engellemek.

Eylem 2. Plan hazırlanırken yerel idare temsilcilerinin de bulunacağı bir organizasyon yapmak, idareci gözüyle bölgenin sorunlarını ve düşündükleri projeleri gözden geçirmek.

Eylem 3. İlgi grupları ile düzenli toplantılar yapmak böylece planlama sürecinin sürekliliğini sağlamak.

Eylem 4. Yönetim Planının yasal dayanağını; uygulama ve yönlendirmeden sorumlu kurumları ve uygulama takvimlerini tüm ilgi gruplarına her yıl resmi yazı ile duyurmak.

Hedef 2. Çalışma alanında sürdürülebilir ekonomik faaliyetler yapmak.

Eylem 1. Balıkçılık, turizm gibi korumayı tehdit edebilecek ekonomik faaliyetler hakkında detaylı bir çalışma yapmak, izin verilecek eşikleri belirlemek

Eylem 2. Ekolojik tarımı teşvik etmek ve faydalarını öğretmek.

Eylem 3. Parkın kirlenmesine neden olan tarım ilaçlarını araştırmak, çiftçiye gübre ve ilaç kullanımı konusunda eğitim vermek

Eylem 4. Usulsüz ve aşırı avlanmaları engellemek amacıyla balıkçıları denetlemek.

Eylem 5. Arıcılığı desteklemek

4.6 Yönetim Zonları

Ayvalık Adaları Tabiat Parkında farklı türden korunması gereken değerlerin bulunması, bu bölgeler için farklı yönetim kararları alınmasını gerektirir. İnsan kullanımlarının sınırlandırılması, Tabiat Parkının sahip olduğu peyzaj, ekolojik, kültürel ve arkeolojik değerlerin korunmasını sağlar. Bu amaçla koruma ve kullanma dereceleri farklı; hassas ekosistem ve değerlerin yer aldığı bölgelerde yüksek dereceli

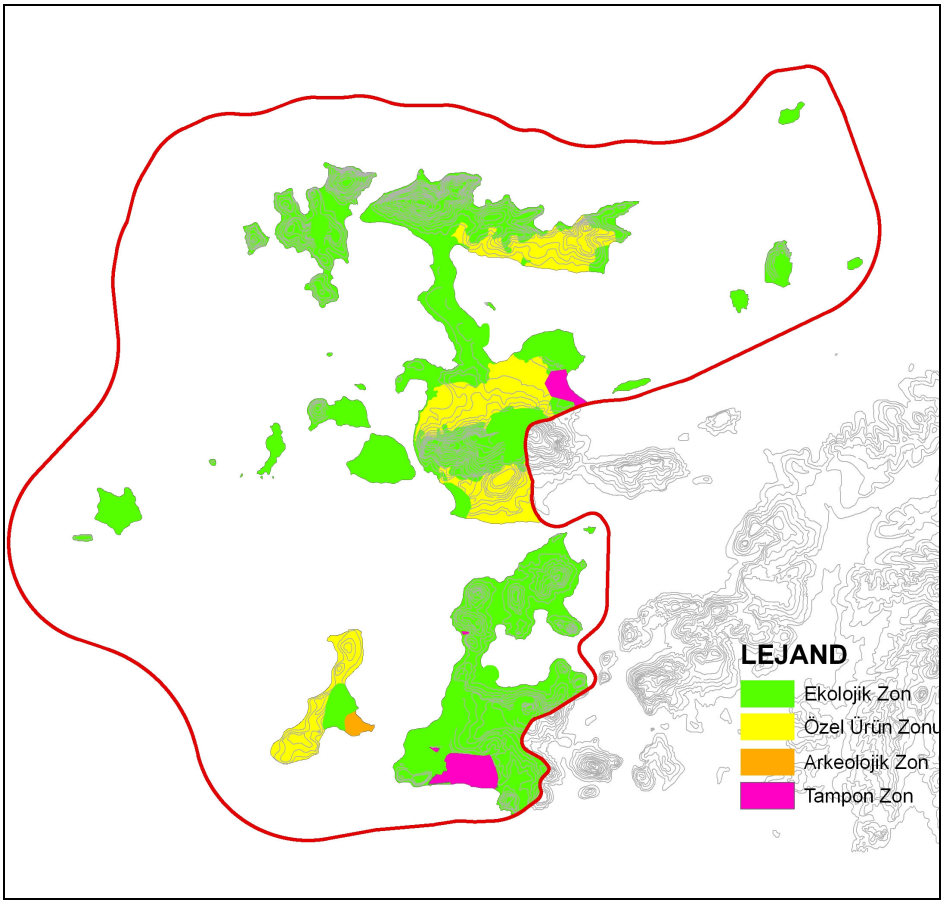
bir korumayı gerektiren, diğer kısımlarında ise zarar vermeyecek ölçüde kullanıma izin veren bölgeler meydana getirilerek, çalışma alanı 5 bölgeye ayrılmıştır.

Ekolojik Zon; Flora ve Fauna açısından önemli alanların yer aldığı, endemik, tehlike altında bulunan türlerin yaşam alanıdır. Bu zon kara ve deniz ekositemini içine almaktadır. Çünkü Tabiat Parkı sınırları sadece kara alanlarından oluşmamakta, önemli türleri barındıran, deniz alanını da içine almaktadır, hatta dalış sporunun burada yaygınlaşmasının en önemli nedenidir.

Arkeolojik Zon; Alibey adasında yer alan Roma Nekropolü ve bir kısmı su altında kalan Nesos Antik Şehri, Çıplak Adada yer alan Bizans yerleşimi , Maden ve Küçük Maden adalarında kalan Pordeselena Antik kenti bu zonu oluşturur.

Özel Ürün Zonu; Tabiat Parkı ve Ayvalık için önemli zeytinliklerin bulunduğu alandır.

Tampon Zon; Sınırlı ölçüde rekreasyon ve turizm faaliyetlerine izin verilecek alanlardır.

Şekil 4.12 : Zonlama Sistemi

4.7 Eylem ve İş Planı

Yapılacak eylemlerin zamanla ilişkisi kurulmuş ve kısa, orta ve uzun dönem olmak üzere yapılacak eylemler 3 döneme ayrılmıştır.

- Kısa vadeli planlama: Bir yıllık zamanı kapsar. Periyodik olarak devam etmesi gereken eylemler ile parkı tehdit eden durumlara karşı acil yapılması gereken eylemlerdir
- Orta vadeli planlama: Beş yıllık zamanı kapsayan eylemlerdir.
- Uzun vadeli planlama: 10 ila 15 yıl sonunda netice alınabilecek eylemlerdir.

Tablo 4.8 : Yönetim Eylemleri

AMAÇ 1. Doğal ve kültürel değerlerin korunmasını ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak.				
HEDEFLER	EYLEMLER	SÜRE	SORUMLULAR	ZON
Hedef 1.Biyolojik çeşitliliği korumak	Eylem 1. Yerel **biyolojik çeşitlilik eylem planı** hazırlamak.	orta vade	ÇOB, BÇGKŞ	tüm zonlar
	Eylem 2. İklim değişikliliği raporu hazırlamak.	kısa ve orta vade	ÇOB,DKMPGM,MGM, BÇGKŞ	tüm zonlar
	Eylem 3. Yönetim zonlarını oluşturmak	kısa vade	YPHK	tüm zonlar
	Eylem 4. Fauna ve flora açısından önemli alanları korumak.	kısa, orta, uzun vade	YPHK,BİÇOM, AMPAYHM	ekolojik zon
Hedef 2. Tabiat parkının sahip olduğu özgün peyzaj güzelliğini ve kültürel mirasını korumak	Eylem 1. IUCN koruma kategorilerinden V. Korunan Kara/ Deniz Peyzaj Alanı olarak belirlemek	orta vade	ÇOB, DKMPGM	tüm zonlar
	Eylem 2. Onaylı liman projesini gözden geçirmek.	kısa vade	YPHK,KVMGM, ÇKTVKK	sınır dışı
	Eylem 3. Kültürel miras stratejik eylem planı hazırlamak.	orta vade	KTB, ÇKTVKK	tüm zonlar
	Eylem 4. Mevcut İ.P. Durdurmak ve Alanın değerlerine saygılı yeni imar planı üretmek.	kısa vade	İlçe Belediyeler	sınır dışı
	Eylem 5. İkinci konut ve izinsiz yapılaşma önleyici denetim uygulamak.	kısa vade	İlçe Belediyeler	tüm zonlar
	Eylem 6. Atıkların bertarafı ve foseptik çukurların kirliliğe neden olmasını önlemek.	kısa ve orta vade	BİÖİ,İlçe Belediyeler	sınır dışı
	Eylem 7. Deniz suyu kirlilik ölçüm ve izleme çalışmaları yapmak.	kısa vade	BİÇOM	tüm zonlar, sınır dışı
	Eylem 8. Kum alımlarını önlenmek.	kısa vade	BİÖİ,İlçe Belediyeler	tüm zonlar, sınır dışı
Hedef 3. Kaynaklara ve ekolojik sürece zarar vermeksizin, ziyaretçilerin alandaki fırsatlardan faydalanmasını sağlamak.	Eylem 1. Alanın peyzaj planlaması yapmak.	kısa vade	YPHK, AB,	tüm zonlar
	Eylem 2. Alandaki macera sporları hizmetlerinde uzmanlaşmak dünyaca önemli bir dalış noktası olması için çalışmak.	uzun vade	KTB,ÇOB,İlçe Belediyeler, STK	tüm zonlar
	Eylem 3. Turizm pazarlama stratejisi oluşturmak	orta vade	YPHK,KTB	tüm zonlar
	Eylem 4. Tur rehberleri atamak ve eğitmek.	kısa vade	BİÇOM, AMPAYHM	tüm zonlar
	Eylem 5. Doğa gezileri düzenlemek	kısa ve orta vade	STK,AB, AMPAYHM	arkeolojik zon, tampon zon
	Eylem 6. İlçelerde Turistleri bilgilendirme - yönlendirme panoları kurmak	kısa vade	BİKTM, AMPAYHM	sınır dışı

AMAÇ 2. Bilimsel çalışmalara katkıda bulunmak, teşvik etmek.				
HEDEFLER	EYLEMLER	ZAMAN	SORUMLULAR	ZON
Hedef 1.Deniz tür çeşitliliği alanında yetersiz olan çalışmaları arttırmak.	Eylem 1. Scuba dalış etkinliğini, bilimsel amaçlı bir organizasyona çevirmek	kısa ve orta vade	TUBİTAK, Ü.	tüm zonlar
	Eylem 2. Sualtı Kültür Mirasını araştırmak	orta ve uzun vade	TUBİTAK, Ü,	arkeolojik zon
	Eylem 3. Balıkadam eğitimi vermede uzmanlaşmak	kısa ve orta vade	TUBİTAK, Ü, Halk	tüm zonlar
	Eylem 4. Deniz ve Su Ürünleri bölümü kurmak	orta, uzun vade	Üniversiteler	sınır dışı
Hedef 2. Tabiat parkının önemini ve özgünlüğünü halkın öğrenmesini sağlamak	Eylem 1. STK' lara tabiat parkının önemi konusunda bilgilendirmek	kısa ve orta vade	AMPAYHM	sınır dışı
	Eylem 2. Halkı doğal ve kültürel miras konusunda eğitmek	kısa ve orta vade	AMPAYHM, AB,STK	sınır dışı
	Eylem 3.Okullarda öğretici atölye çalışmaları düzenlemek.	kısa ve orta vade	AMPAYHM, AB,BİMEM	tüm zonlar, sınır dışı
	Eylem 4.Tanıtım için internet sitesi kurmak, broşür, poster yapmak	kısa vade	AMPAYHM, AB	sınır dışı
Hedef 3.Tabiat Parkı için teknik altyapıyı iyileştirmek	Eylem 1. Uzman kadro sağlamak	orta ve uzun vade	ÇOB, DKMPGM	tüm zonlar
	Eylem 2. Fon kaynakları sağlamak	orta ve uzun vade	ÇOB,DKMPGM,İlçe Belediyeler, STK	sınır dışı
AMAÇ 3. Ekolojik sürecin, kaynak ve değerlerin korunmasını amaçlayarak sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak.				
Hedef 1.İlgi gruplarının katılımını sağlamak	Eylem 1.Halkın plana katılımını sağlamak	kısa ve orta vade	AMPAYHM,İlçe Belediyeler,STK	tüm zonlar, sınır dışı
	Eylem 2. yerel idarenin bölgeye yönelik sorun ve projelerini incelemek.	kısa ve orta vade	YPHK, AB,	tüm zonlar, sınır dışı
	Eylem 3. İlgi grupları ile düzenli toplantılar yapmak	orta ve uzun vade	AMPAYHM,İlçe Belediyeler,STK	tüm zonlar, sınır dışı
Hedef 2. Sürdürülebilir ekonomik faaliyetler yapmak	Eylem1. Eko. Faaliyetlerin İzin verilecek eşiklerini belirlemek	kısa vade	BİÇOM, AMPAYHM	tüm zonlar, sınır dışı
	Eylem 2.Ekolojik tarımı teşvik etmek, arıcılığı desteklemek	orta ve uzun vade	TK, BİTM	özel ürün zonu
	Eylem 3 Kirletici tarım ilaçlarını araştırmak, çiftçiye eğitim vermek	kısa ve orta vade	TK, BİTM	tüm zonlar, sınır dışı

ÇOB; Çevre ve Orman Bakanlığı

BİÇOM; Balıkesir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü

DKMPGM; Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

BÇGKŞ; Biyolojik Çeşitlilik ve Gen Kaynakları Şubesi,

MGM; Meteoroloji Genel Müdürlüğü

AMPAYHM; Ayvalık Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Mühendisliği

KTB; Kültür ve Turizm Bakanlığı

ÇK.T.V.K.K; Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu

BİKTM; Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

BİMEM; Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü

TK; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

BİTM; Balıkesir İl Tarım Müdürlüğü

BİÖİ; Balıkesir İl Özel İdaresi

AB; Ayvalık Belediyesi

STK; Sivil Toplum Kuruluşu

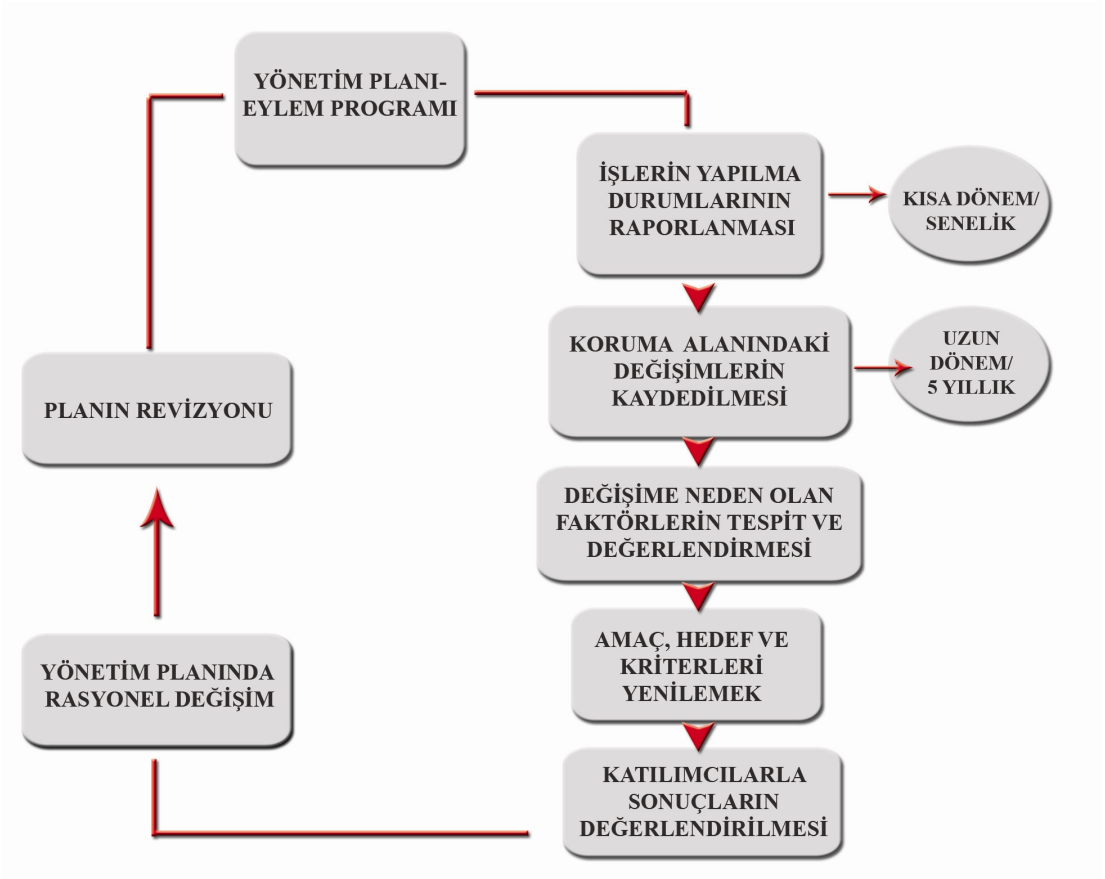
YPHK; Yönetim Planı Hazırlama Komitesi

4.8 Gözlem ve Yenileme

İzlenecek göstergeler; doğal ve kültürel değerler, altyapı, sosyo-ekonomik çevre, yerleşmeler, tarım, turizm ve eğitim ile ilgili olarak belirlenmelidir. Ayrıca zamana göre de; kısa dönemde (yıllık) izlenebilecek faaliyetler ve uzun dönemde (5yıllık) izlenecek faaliyetler olmak üzere 2 gruba ayrılmalıdır.

Kısa dönemde yıllık performans değerlendirmeleri ve bir sonraki yılın çalışma programı ile bütçe taslağı yapılır. Bu değerlendirmeler sonucunda hazırlanacak raporlar eşgüdüm ve denetleme kurulunca değerlendirilir ve bir yıl sonraki çalışma programı ve bütçesi onaylanır.

Uzun dönemde ise tespitlerle meydana gelen değişiklikler gözlemlenerek raporlanır, denetim birimince beş yılda bir vizyon, amaçlar ve politikalar gözden geçirilerek eşgüdüm ve denetleme kurulunun değerlendirmesine sunulur.

Şekil 4.13 : Gözlem ve Yenileme Süreci Aşamaları

Alan tanımının düzenli olarak veri ile beslenmesi amacıyla izleme ile ilgili verilerin bir bilgi belge merkezinde bir araya getirmek, grafikler ve tablolara dönüştürmek ve düzenli olarak güncellemek gerekir.

Hazırlanan gözlem sonuç raporunda değişime neden olan faktörler sebepleriyle birlikte anlatılmalıdır. Raporun genel bir değerlendirilmesi yapıldıktan sonra amaç, hedef ve kriterlerdeki eksiklikler, yapılan değişikliklerle adapte edilir.

5. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

Çevre kirliliği ve doğal hayatın tahribi iklim değişikliği, doğal kaynakların yok olması gibi endişe verici sonuçlara neden olmaktadır. Tüm bu endişeleri önlemek için yapılan çalışmalar birey ve sivil toplum kuruluşlarının hareketleri ile başlayıp ulusal ve uluslar arası politika ve antlaşmalara kadar gitmiştir. Milli Parklar ile başlayan koruma alanı kavramı çeşitlenmiş farklı amaçlara yönelik sınıflandırmalar ortaya çıkmıştır. Ulusal düzeyde olan bu sınıflandırmaları ortak bir dil haline getirmek Dünya Koruma Örgütü başta olmak üzere AB gibi uluslar arası kuruluşların amaçları arasında yer almıştır. Çeşitli kongreler düzenlenmiş doğal alanların korunması için politika ve planlama yöntemleri geliştirilmiştir.

Doğal alanların yönetimi üzerinde çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modellere bakıldığında yönetim planının ortak aşamaları alanın seçimi ile başlayıp, yönetim planının hazırlanması, planın uygulanması, sonuçların gözlemlenerek değerlendirilmesi ve planın eksikliklerinin tespiti sonucunda revizyonunun yapılmasıdır. Yönetim planının içeriği ise; yönetim planının genel yapısının oluşturulmasıyla başlar ve alanın tanımlanması, değerlendirilmesi, vizyon ve hedeflerin belirlenmesi, iş planının yapılması, gözlem ve yenileme ana başlıklarından oluşur.

Ülkemizde doğa koruma konusundaki bu gelişmelere ayak uydurmaya çalışmaktadır. Uluslar arası antlaşmalara taraf olunmuş, kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak tüm bu çabalar yeterli değildir. Ülkemizdeki korunan alanların başlıca sorunları yasalardan kaynaklanmaktadır. Yasalar , kurumlar ve bu kurumların ürettiği planlar çoğu korunan alanda çakışmakta ve birbirinin aksi kararlar verilmektedir. Sektörlere yönelik teşvik kanunları korunan alanların zarar görmesine neden olmaktadır.Ortak bir kanun ve korunan alanlardan sorumlu tek bir kurum oluşturulmalı, planlar plan sistematiği içinde tanımlanmalıdır.

Ülkemizde korunan alanların sürdürülebilir koruma ve gelişmesini etkileyen bir diğer sorun halkın plana katılımını sağlamaktadır. Planlama süresi içinde yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerli halkın plana katılımını sağlamak için, öneri ve istekleri göz ardı edilmemelidir. Böylece uygulamadaki problemler ortadan kalkacaktır.

Çalışma alanı olarak seçilen Ayvalık Adaları Tabiat Parkı'nda bahsedilen iki problemde görülmektedir. Alanın Tabiat parkı olması dışında aynı zamanda 1.Derece Doğal Sit Alanı olması birbiriyle tam örtüşmeyen statülerdir. Şöyle ki; tabiat parkının tanımından ve uygulamalardan gelen amaç halkın dinlence ve eğlencesi için rekreasyonel faaliyetlerin öncelikli olduğu koruma alanıdır. 1.Derece Sit Alanı olması ise yine tanım ve uygulamalardan anlaşılacağı gibi bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır. İki statüdeki amacın farklı olması planın getireceği kullanım kararlarının da farklı işlevler getirmesine neden olur.

Diğer sorun; 2004 yılında yürürlüğe giren plan ilçe belediyesi ve halk tarafından yasakçı bir plan olarak eleştirilmiş ve iptali için dava açılmıştır. Planın anlaşılamamasından, halk ve yerel yöneticiler tarafından benimsenmemesinden kaynaklanan bu tür sorunlar korunan alanların planlanmasında sıkça yaşanılmaktadır. Dolayısıyla plan uygulanamayıp kağıt üzerinde kalmaktadır.

Hazırlanan UDGP yerel yönetim ve halk tarafından yasakçı bir plan olarak eleştirilmiş ve iptali için dava açılmıştır. Buda sürdürülebilir bir planda olması gereken katılımcılık ilkesine ters düşmekte halkın planı kabullenmemesi uygulamada zorluklar çıkmasına neden olmaktadır. Tüm bu sorunlar göz önünde bulundurularak Ayvalık Adaları Tabiat Parkı için önerilen yönetim planı ile başarılmak istenilenler;

Yasal mevzuattan kaynaklanan sorunlara dikkat çekerek Yönetim planının diğer planlarla uyum ve etkileşimini sağlamak, böylece imar planında bölgenin kimliğini ve yoğunluğunu yansıtmayan alanın gelecekteki varlığını tehdir eden kararlara engel olmak.

Doğal yapının korunmasını sağlamak için turizm, ikinci konut, kaçak yapılaşma, kirleticiler gibi tehditleri belirleyerek önleyici önlemleri almak,

Alanın enderlik ve eşsizlik gibi özelliklerinden kaynaklanan önemini ilgi gruplarına anlatmak, alandaki doğal, arkeolojik ve kültürel değerlerin önemine dikkat çekerek neden korunması gerektiğini öğretmektir.

KAYNAKLAR

Altan, T., Artar, M., Erdoğan, R., 2005. Karatepe Aslantaş Milli Parkı Örneğinde Ülkemizde Korunan Alan Planlaması, *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu,* Süleyman Demirel Üniversitesi, 8-10 Eylül, s. 295-303.

Altunkasa, F., Uslu, C., Alphan, H., İzcankurtaran, Y., Salıcı, A., Ç., 2005. Korunan Alanların Planlanmasında Karşılaşılan Sorunlar: Aladağlar Milli Parkı Örneği, *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu,* Süleyman Demirel Üniversitesi, 8-10 Eylül, s. 251-259.

Ant H, Stipproweit A,1985. *Natur-und Umweltschunds- ein uraltes Problem*. LÖFLL Mitteilungen, 10, Heft 3, Landwirtschaftsverlag GmbH, Münster- Hiltrub, 24-26.

ANZECC 2000, ANZECC Working Group on National Parks and Protected Areas Management Benchmarking and Best Practice Program, *Best Practice in Protected Area Management Planning,* Australia.

Arda, S.,S., 2002. Uzun Devreli Gelişim Planlarında Tarihi Süreç, *Hizmet İçi Eğitim Semineri*, Basılmamış Rapor, Bursa.

Arda, S., 2003. Türkiye'de doğa koruma alanı uygulamaları ve Avrupa Birliği mevzuatı ile karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atabay, S., 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye, Y.T.Ü., İstanbul.

Atken, M. 2003. Isparta ilindeki bazı rekreasyon alanlarının mevcut potansiyellerinin belirlenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* Seri A, Sayı 2, 115-132.

Bademli, Raşit, R., 1997. Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması, *Ulusal Çevre Eylem Planı,* Ankara , DPT Yayınları.

CARDIFF U.- IUCN, 2002. A short history of the categorisation of protected areas.

Carter J. G., Wood C. M., Baker M. 2003. The Environmental Appraisal of National Park Management Plans in England and Wales, *Journal of Environmental Planning and Management*, 46(2), 271–290

Countryside Agency.,2005**.** National Park Management Plans – Guidance, *England Countryside Agency,* West Yorkshire, England.

ÇOB., 2007. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma Dairesi Başkanlığı, Sulak Alanlar Şubesi.

ÇOB., 2004. Türkiye Çevre Atlası, Çevre ve Orman Bakanlığı, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, Ankara.

ÇOB., 2006. 2009-2013 Dönemi Stratejik Planı.

Çolak, A. Hüseyin, 2001. *Ormanda Doğa Koruma*, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

Davey A., 1998. National System Planning for Protected Areas, IUCN Cambridge, UK.

Demir, C.,2001. Milli Parklar da turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin sürdürülebilirliği: Türkiye'de ki milli parklara yönelik bir uygulama, *Doktora Tezi,* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Demirayak, F, 2002. Biyolojik çeşitlilik-doğa koruma ve sürdürülebilir kalkınma, VIZYON 2023 Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma, TUBITAK.

DPT, 2000. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (Dokap), Cilt V-Çevre, Ankara, DPT Yayınları.

Edwards, R. C., 1991. Fit for the Future: Report of the National Parks Review Panel ,Cheltenham, Countryside Commission.

Eagles, Paul F.J. and McCool, Stephen F., 2003. *Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning and Management,* USA: CABI Publishing, Cambridge.

Erduran, F., 2003. Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın koruma ve kullanım ilkeleri açısından turizm-rekreasyon potansiyelinin saptanması üzerine bir araştırma, *Doktora Tezi,* Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

European Commission 1997. *Natura 2000: Special Protection Areas, Areas classified under the article 4 of Directive 79/409/EEC*. Prepared by Directorate General XI, European Commission, Brussels, Belgium.

Eurosite 1999. *Toolkit: Management Planning*. Eurosite, Lille, France.

Eurosite 2004. Eurosite management planning toolkit-Complementary Guidance 2004, A handbook for practitioners, EUROSİTE.

FAO, 1997. *Status, Trends and Future Scenarios for Forest Conservation including Protected Areas in the Asia-Pacific Region.* Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy.

FAO, 2005. *Global Forest Resources Assessment* , Rome, FAO.

FAO, 2006. Forest biological diversity conservation: protected area management. FAO.

Fitzsimons J. A., Wescott G., 2004. The classification of lands managed for conservation: existing and proposed frameworks, with particular reference to Australia*, Environmental Science & Policy,* Vol.7 pp.477-486

Gülersoy, N. Zeren, 2003. Sit Koruma Ders Notu, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Gülez.S., 1988, Doğa Koruma, Milli Parklar ve Turizm. Türkiye'de Ormancılık İşletmeciliğinin Gelişimi Sempozyumu, Ankara.

Gümüş, E., 1998. Türkiye'de Milli Park uygulamasının çevre korumada yeri, *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hockings, M., Stolton, S., Dudley N., 2004, Management Effectiveness: Assessing Management of Protected Areas, *Journal of Environmental Policy & Planning,* Vol. 6, No. 2, 157-174

Hepcan, Ş., Güney,A.,1996. Koruma Alanlarında Yeni Yönetim Kategorileri Ve Önemi, *Ekoloji Dergisi,* Sayı 20, 6-8.

IUCN/WWF, 1998. Protected Areas for a New Millenium: The Implications of IUCN's Protected Area Categories for Forest Conservation. Written by

Nigel Dudley and Sue Stolton, A Joint IUCN/WWF Discussion Paper, Gland, Switzerland.

IUCN, 1997. Guidelines for Protected Area Management Categories: Part II The Management Categories, United Kingdom, IUCN.

Jongman R. H. G., Smith D., 2000. The European Experience: From Site Protection to Ecological Networks

Kneeland, D, 2003. Protected ForestAreas: Classification Systems for Protected Forest Areas, Brazil.

Kurdoğlu, O., 2002 Kaçkar dağları milli parkı ve yakın çevresinin doğal kaynak yönetimi açısından incelenmesi, *Doktora Tezi,* Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

MacKinnon KJ, 1986. *Managing Protected Areas in the Tropics.* International Union for Conservation of Nature and Natural Resources and the United Nations Environment Programme, Gland , Switzerland.

Menteş, İ., 2001. Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın korunan alan olarak irdelenmesi ve yönetimi, *Doktora Tezi,* Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

MP., 2006. Management Policies 2006, National Park Service,Washington, U.S.

Nagel, P., 2003. Die Schutzgebietskatagorien. Tiergeographie und Naturschutz, WS 02/03, http://www.nlu.unibas.ch/PDF/ IUCN.pdf.

NPS 1995. Grand Canyon General Management Plan, U.S. Department of The Interior- National Park Service, Arizona, USA.

NPS., 2004. Program Standards-Park Planning, National Park Service, US.

Ongan, S. E, 1997. Devlet Planlama Teşkilatı, Ulusal Çevre Eylem Planı: Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanlarının Yönetimi, Ankara, DPT Yayınları.

Ortaçeşme, V., Karagüzel, O., Atik, M., 1998. Dünya'da ve Türkiye'de Doğa Koruma Alanları ve Politikalarının Gelişimi, *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığınız Kongresi,* İstanbul Orman Fakültesi, 21-23 Ekim 1998, İstanbul.

Öztürk, S., 2005. Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın rekreasyonel kaynak değerlerinin irdelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* Seri A, Sayı 2, 138-148.

Ranney, S. 1983. Working to Conserve Wild America: The Wilderness Movement in the US. In: V. Martin and M. Inglis (Eds), Wilderness, The Way Ahead, Findhorn Press, Scoktland and Lorian Press, USA.

Santa Marca, 1997. *Santa Marca Declaration - Guide to Action.* First Latin American Congress on National Parks and Other Protected Areas, Santa Marca, Colombia.

Scott, J.M., Davis, F., Csuti, B., Noss, R., Butterfield, B., Groves, C., Anderson, H., Caicco, S., D'Erchia, F., Edwards Jr., T.C., Ulliman, J., Wright, R.G., 1993. Gap Analysis: a geographic approach to protection of biological diversity. Wildl. Monogr. 123, 1–41.

Sever, S., 1998. Yozgat Çamlığı Milli Parkının Koruma-Kullanım ve Geliştirme İlkeleri Üzerine Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sundin, B., 2005. Nature as Heritage: The Swedish Case, *International Journal of Heritage Studies,* Vol. 11, No. 1, March 2005, pp. 9–20.

Suher, H., 1996. Şehircilik, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi, İstanbul.

Synge, H., 2004. European Models of Good Practice in Protected Areas, IUCN, United Kingdom.

Taylor, D., 2002. The Ramsar Convention on Wetlands, *Parks- International Agreements And Programmes,* Vol. 12 ,No 3, pp.42-50.

Thacker, C. 1979. The History of Gardens. Croom Helm, London.

Thomas, L., Middleton, J., 2003. Guidelines For Management Planning of Protected Areas, IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK

UBSEP, (2007), T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı - Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Biyolojik Çeşitlilik ve Gen Kaynakları Şubesi, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı Taslağı, Ankara.

UNEP-WCMC, (2003), World Database on Protected Areas (WDPA), World Conservation Monitoring Centre, Cambridge, U.K

UNESCO, 1999. *The World Network of Biosphere Reserves.* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France.

UNESCO, 1996. *The World Network of Biosphere Reserves*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France.

UNESCO, 1998. *The World Heritage 1998.* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France.

Uzun, G., Yücel, M., Sirel, B., Say, N., P., 2005. Nemrut Dağı Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu,* Süleyman Demirel Üniversitesi, 8-10 Eylül, s. 261-269.

WCMC, IUCN, 1998. *1997 United Nations List of Protected Areas*. World Conservation Monitoring Centre, Cambridge, UK, and the IUCN World Commission on Protected Areas, Gland, Switzerland.

WRI, 1997. World Resources Institute, The Last Frontier Forests: Ecosystems And Economies On The Edge, Washington, DC, WRI.

Yalçın., L., 2007 Report On The Technıcal Trıp To Abruzzo – Sulmona, (29 May – 2 June 2007)

Yücel M, 1995. Doğa Koruma Alanları ve Planlaması Çukurova Üniversitesi Ziraat Fak. Yayınları No: 9, Adana.

Yücel, M., Babuş,D., 2005. Doğa Korumanın Tarihçesi Ve Türkiye'deki Gelişmeler, *Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü DOA Dergisi,* Sayı: 11 Sayfa: 151 – 175.

Yücel, M., 2005. Korunan Alanların Sınıflandırılması Ve Uzun Devrelı Gelısme Planları Yapımında Yasanan Sorunlar, *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu,* Süleyman Demirel Üniversitesi, 8-10 Eylül, s. 53-59.

Resmi Gazete, 1996. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 27 Aralık, sayı; 22860.

http://www.iucn.org/themes/wcpa/wpc2003/english/about/intro.htm

http://earthtrends.wri.org/pdf_library/data_tables/bio3_2005.pdf

http://www.milliparklar.gov.tr/bolumler/avyaban/yhgs_sartname.doc.

http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bilgipaket/canlilar/siniflandirma.htm

http://www.pc.gc.ca/pn-np/ab/banff/docs/plan1/chap10/plan1j_E.asp

http://www.ockkb.gov.tr/TR/Icerik.ASP?ID=118

http://www.georgewright.org/mab.html#Anchor-47857

http://www.unesco.org/mab/BRs.shtml

http://whc.unesco.org/en/list/

http://www.unesco.org.tr

www.ramsar.org

www.europarc.org

http://www.balikesir-cevreorman.gov.tr/tp_ayvalik.asp

http://www.naturalengland.org.uk

ÖZGEÇMİŞ

Sevcan Özbay 1981 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaokul ve lise eğitimini Davutpaşa Lisesi'nde tamamladı. 1999 yılında girdiği İ. T. Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nden 2004 yılında mezun oldu. Aynı yıl İ. T. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Yüksek Lisans Programına başladı. 2008 yılında yüksek lisans eğitimini tamamlayarak Yüksek Şehir Plancısı – Peyzaj Mimarı ünvanını aldı. 2004-2005 yılları arasında İ. T. Ü. Çevre ve Şehircilik Uygulama Araştırma Merkezi'nde öğrenci asistanlık görevi yaptı. 2006-2008 yılları arasında İstanbul Metropolitan Planlama-Doğal Yapı Grubu' nda çalıştı. 2008 yılından itibaren İŞLEM Coğrafi Bilgi Sistemleri Mühendislik ve Eğitim Ltd. Şti.'de çalışmaktadır.